

Πάντειο Πανεπιστήμιο

Τμήμα Διεθνών, Ευρωπαϊκών και Περιφερειακών Σπουδών

Π.Μ.Σ.: Διεθνές και Ευρωπαϊκό Δίκαιο και Διακυβέρνηση

Ειδίκευση: Διεθνές Δίκαιο και Διπλωματικές Σπουδές

Τίτλος Διπλωματικής Εργασίας: «Εμπόδια και παράγοντες
διευκόλυνσης συμμόρφωσης των εμπολέμων στο Διεθνές
Ανθρωπιστικό Δίκαιο στην Μέση Ανατολή»

“Obstacles and facilitating factors in the compliance of fighting
parties to the International Humanitarian Law in the Middle East”

Ονοματεπώνυμο φοιτήτριας: Ευαγγελία Παπαχρήστου (Α.Μ.:
2123M011)

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: κ. Μ. Ν. Μαρούδα (Αναπληρώτρια
Καθηγήτρια, Πάντειο Πανεπιστήμιο)

Τριμελής Επιτροπή:

κ. Μ. Ν. Μαρούδα (Αναπληρώτρια Καθηγήτρια, Πάντειο
Πανεπιστήμιο)

κ. Ν. Ζάικος (Αναπληρωτής Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας)

κ. Κ. Αντωνόπουλος (Καθηγητής, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο
Θράκης)

Copyright © Ευαγγελία Παπαχρήστου, 2024

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα. Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

Υπεύθυνη Δήλωση Δήλωση μη λογοκλοπής και ανάληψης προσωπικής ευθύνης: Δηλώνω ότι η παρούσα εργασία είναι αποτέλεσμα πρωτότυπης έρευνας και δε χρησιμοποιεί πνευματική ιδιοκτησία τρίτων χωρίς αναφορές. Αναλαμβάνω δε όλες τις προβλεπόμενες νομικές και διοικητικές συνέπειες, σε περίπτωση που η εργασία μου τυχόν αποδειχθεί ότι αποτελεί προϊόν λογοκλοπής ή προϊόν τρίτων.

Η δηλούσα, Ευαγγελία Παπαχρήστου

*Στην μαμά μου, που
πίστεψε σε μένα από την αρχή*

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	7
Κεφάλαιο 1: Οι διεθνείς και μη διεθνείς ένοπλες συρράξεις στην Μέση Ανατολή: ιστορία, θεωρία και χαρακτηρισμός.....	9
1.1. Θεωρητικά στοιχεία του Ανθρωπιστικού Δικαίου εφαρμοστέα στις ένοπλες συρράξεις της Μέσης Ανατολής.....	9
1.2. Η πολυπλοκότητα των ενόπλων συρράξεων στην Μέση Ανατολή και οι παραβιάσεις του Ανθρωπιστικού Δικαίου.....	13
1.2.1 Η περίπτωση του Ιράκ (από το 1990 και έπειτα).....	13
1.2.2. Η περίπτωση της Συρίας (2011).....	16
1.3. Η περίπτωση της Παλαιστίνης.....	18
Κεφάλαιο 2: Γενικοί παράγοντες συμμόρφωσης των εμπολέμων προς το Δ.Α.Δ.....	21
Κεφάλαιο 3: Η συμμόρφωση των εμπολέμων προς το Δ.Α.Δ. στην Μέση Ανατολή: παράγοντες πίεσης.....	24
3.1. Ο αντίκτυπος των μέσων μαζικής ενημέρωσης και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης...24	
3.1.1. Τρομοκρατία σε ζωντανή μετάδοση: η πρακτική του Ισλαμικού Κράτους.....	25
3.1.2. Είναι ο πόλεμος μεταξύ Ισραήλ και Παλαιστίνης ο πιο λεπτομερώς καταγεγραμμένος πόλεμος στην ιστορία;.....	27
3.1.3. Η συνεισφορά των κινητοποιήσεων της διεθνούς κοινής γνώμης στην ανάγκη προστασίας των ανθρωπιστικών αξιών.....	29
3.2. Η διεθνής κοινότητα: αποφάσεις και δράσεις διεθνών θεσμών και διπλωματία κρατών. 30	
3.2.2. Η δραστηριότητα του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης και του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου στην απόδοση ευθυνών για τον πόλεμο στην Γάζα.....	35
3.2.3. Περιφερειακοί οργανισμοί: η συνεισφορά του Αραβικού Συνδέσμου.....	39
3.3. Οι δρώντες που βρίσκονται στο πεδίο των συρράξεων: η συνεισφορά των ανθρωπιστικών οργανώσεων.....	41
3.3.1. Το Παρατηρητήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και η επιτόπου έρευνα στην Ιρακινή κρίση.....	42
3.3.2. Η Διεθνής Αμνηστία: έρευνα και καταγραφή στην Συριακή κρίση.....	44
3.3.3. Η ολιστική προσέγγιση της Διεθνούς Επιτροπής του Ερυθρού Σταυρού σε Παλαιστίνη, Ιράκ και Συρία: από την μείωση του ανθρώπινου πόνου στην εκπαίδευση και την ευαισθητοποίηση πάνω στο Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο.....	45
Κεφάλαιο 4: Γενικοί παράγοντες αποτροπής συμμόρφωσης των εμπολέμων προς το Δ.Α.Δ.....	48
Κεφάλαιο 5: Παράγοντες που δυσχεραίνουν την εφαρμογή του Δ.Α.Δ. στην περιοχή της Μέσης Ανατολής.....	50

5.1. Ανθρωπιστική παιδεία και η κρατική αποσύνθεση: έλλειψη γνώσης και εφαρμογής του θεσμικού πλαισίου σε εσωτερική έννομη τάξη υπό κατάρρευση.....	50
5.1.1. Οι περιπτώσεις των άτυπων ομάδων ως εμπόλεμα μέρη.....	51
5.1.2. Τα αλληλοσυνδεόμενα προβλήματα της ένδειας γνώσεων πάνω στο Δ.Α.Δ. στις επίσημες ένοπλες ομάδες και της ελλειμματικής εποπτείας σε συνθήκες κρατικής κατάρρευσης.....	52
5.2. Η επιρροή του εξτρεμισμού μέσα από τις θρησκευτικές διαφορές, και την προπαγάνδα: η απονομιμοποίηση του αντιπάλου και η μάχη κατά της τρομοκρατίας.....	54
5.2.1. Η ενσάρκωση του θρησκευτικού εξτρεμισμού στην ομάδα του Ισλαμικού Κράτους...	55
5.2.2. Η πάταξη της τρομοκρατίας ως απειλή για την κρατική οντότητα: ο σκοπός αγιάζει τα μέσα;.....	58
5.3. Η τεχνολογική εξέλιξη της διεξαγωγής πολέμου: αστικός πόλεμος, πολιορκία του αστικού ιστού και ανάπτυξη νέων τεχνολογικών πολεμικών συστημάτων.....	60
5.3.1. Ο αστικός ιστός ως πεδίο μάχης στο Ιράκ.....	61
5.3.2. Συρία: πολιορκία του αστικού ιστού ως μέσο διεξαγωγής πολέμου.....	63
5.3.3. Ο αποκλεισμός της Λωρίδας της Γάζας και η χρήση τεχνολογικά προηγμένων μέσων πολέμου στο μέτωπο.....	64
5.4. Η προαγωγή των οικονομικών συμφερόντων των δυτικών κρατών: υπονομεύει το Ανθρωπιστικό Δίκαιο η μεταφορά όπλων προς τα εμπόλεμα μέρη;.....	66
Κεφάλαιο 6: Αξιολόγηση και σχολιασμός.....	69
6.1. Η ανάγκη για προσαρμογή του θεσμικού πλαισίου στις πραγματικές σύγχρονες ανάγκες.....	69
6.2. Είναι επαρκής η αποφασιστικότητα της διεθνούς κοινότητας για επιβολή του θεσμικού πλαισίου;.....	71
Συμπεράσματα - Επίλογος.....	72
Βιβλιογραφία και Πηγές.....	73

Εισαγωγή

Η Μέση Ανατολή και οι χώρες που την απαρτίζουν έχει αποτελέσει διαχρονικά γεωγραφική περιοχή μεγάλης στρατηγικής σημασίας: έχει χαρακτηριστεί από πολιτική αστάθεια, έντονο οικονομικό και γεωστρατηγικό ενδιαφέρον λόγω των ορυκτών καυσίμων και της ανάπτυξης πυρηνικού προγράμματος από κάποια κράτη, αλλά έχει έρθει στο επίκεντρο και λόγω των αιματηρών εμφύλιων και διεθνών συρράξεων που έχουν ξεσπάσει ανά περιόδους. Το τελευταίο χαρακτηριστικό όχι μόνο κέντρισε το ενδιαφέρον των δυτικών κρατών και κυρίως των Η.Π.Α., αλλά έθιξε το ζήτημα της ανθρωπιστικής επέμβασης, της επιβολής της ειρήνης αλλά και της στάσης της διεθνούς κοινότητας απέναντι στην ρευστή έννοια της τρομοκρατίας. Είναι ξεκάθαρο με μια επιφανειακή ματιά στην πρόσφατη παγκόσμια πολιτική ιστορία ότι η τρομοκρατική επίθεση της 11ης Σεπτεμβρίου του 2001 άλλαξε μια για πάντα την στάση όλου το κόσμου απέναντι στον μεσανατολικό κόσμο και έφερε στο φως την νέα απειλή της τρομοκρατίας. Η τρομοκρατία σαν γενική έννοια συνδέθηκε έντονα με την Μέση Ανατολή η οποία θεωρήθηκε ως κύρια πηγή της απειλής και εσφαλμένα συνδέθηκε με γενικεύσεις που έφεραν ως παρεπόμενο την εσωστρέφεια των δυτικών πολιτικών (μείωση επεμβάσεων και αδιαφορία για τα μεσανατολικά ζητήματα) και την αύξηση της ρατσιστικής βίας στο εσωτερικό των “πολιτισμένων εθνών” σε βάρος μεταναστών και προσφύγων που προέρχονται από τις υπό κρίση χώρες.

Οι κρίσεις που έχουν ξεσπάσει ειδικά στην Συρία, το Ιράκ και την Παλαιστίνη, έχουν αναδείξει αφενός τον ρόλο και την αναγκαιότητα της εφαρμογής του Ανθρωπιστικού Δικαίου ως πανάκεια σε κρίσεις με υψηλό φόρο αίματος και υψηλό κίνδυνο για γενίκευση της εκάστοτε κρίσης, αλλά ταυτόχρονα έχουν αναδείξει και τα κενά του κλάδου αυτού του Διεθνούς Δικαίου, κενά που αποτελούν και την πρόκληση που καλείται να αντιμετωπίσει ο σημερινός κόσμος. Το Ανθρωπιστικό Δίκαιο έχει φτιαχτεί βάσει πραγματικών συνθηκών πολέμου και αναγκών του αμάχου πληθυσμού, αυτό όμως που είναι ακόμη υπό συζήτηση είναι η αναπροσαρμογή του στις σημερινές πραγματικές συνθήκες πολέμου που έχουν προκύψει και βρίσκονται υπό εξέλιξη: από την σύρραξη Ρωσίας-Ουκρανίας έως και εκείνης μεταξύ Ισραήλ και Παλαιστίνης.

Έχοντας κάνει αυτές τις γενικές παρατηρήσεις, η παρούσα εργασία θα εξετάσει την εφαρμογή του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου στις εμφύλιες, διεθνείς και διεθνοποιημένες συρράξεις στις προαναφερθείσες χώρες. Αρχικά στο πρώτο κεφάλαιο θα γίνει μια στοιχειώδης αναφορά κάποιων ιστορικών γεγονότων που αναδεικνύουν τις εκφάνσεις των συρράξεων που απασχόλησαν την διεθνή κοινή γνώμη και κάποιων θεωρητικών στοιχείων του Ανθρωπιστικού Δικαίου όπως αυτό εντοπίζεται στα συμβατικά κείμενα και για όσα στοιχεία αυτού εντοπίζονται στις περιπτωσιολογικές μελέτες ή θα φανούν χρήσιμα στην εξέτασή του για αυτές. Έπειτα, στο δεύτερο και τρίτο κεφάλαιο αντίστοιχα, θα αναδειχθούν κάποιες γενικές δυναμικές προς την πίεση για συμμόρφωση των εμπόλεμων προς το Ανθρωπιστικό Δίκαιο και στην συνέχεια θα αναλυθούν με παραδείγματα οι παράγοντες που διευκολύνουν την εφαρμογή του στις καταστάσεις ειδικά της Μέσης Ανατολής, όπως είναι για παράδειγμα η ανάπτυξη της τεχνολογίας που διευκολύνει την μετάδοση των γεγονότων σε πραγματικό χρόνο. Αντίστοιχα, στο τέταρτο και πέμπτο κεφάλαιο, θα αναλυθούν και οι γενικοί παράγοντες που παρεμποδίζουν την κίνηση προς αυτή την κατεύθυνση του ανθρωπισμού και στην συνέχεια θα γίνει εκ νέου εξειδίκευση σε ο,τι αφορά ειδικά την εξεταζόμενη περιοχή, όπως η άλλη, αντίθετη όψη της τεχνολογίας που αφορά στις νέες μορφές πολέμου και όπλων που χρησιμοποιούνται στο πεδίο της μάχης. Εν τέλει στο έκτο και τελευταίο κεφάλαιο κρίνεται σκόπιμο να γίνει μια γενικότερη εκτίμηση και σχολιασμός τόσο του ρού των γεγονότων όπως αυτά θα σκιαγραφηθούν πολύ σύντομα στα θεωρητικά/ιστορικά στοιχεία όσο και το πώς οι παράγοντες διευκόλυνσης και παρεμπόδισης των εμπόλεμων έχουν δημιουργήσει σκέψεις σχετικά με το θεσμικό πλαίσιο το οποίο εξετάζεται και την δράση των κρατών σχετικά με αυτό. Στο ίδιο κεφάλαιο θα γίνει μια

αποτίμηση όσων έχουν αναλυθεί ώστε να οδηγηθούμε στα συμπεράσματα/επίλογο αυτής της εργασίας.

Σκοπός της έρευνας από την οποία προκύπτει η παρούσα εργασία είναι να αναδειχθεί η ανάγκη της αναπροσαρμογής του θεσμικού πλαισίου του ανθρωπισμού στις σύγχρονες αυτές ανάγκες και η στάθμιση νέων παραγόντων που συμβάλλουν προς αυτή την κατεύθυνση, μιλώντας για τους παράγοντες που παρεμποδίζουν τους εμπόλεμους στο να εφαρμόσουν το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο. Επιπλέον, είναι στόχος της εργασίας να αναδειχθούν οι νέες δυναμικές που συμβάλλουν στην συμμόρφωση, καθώς είναι χρήσιμο να θυμόμαστε ότι όσο αυξάνονται και πληθύνονται οι νέες απειλές, παράλληλα διαμορφώνονται δυναμικές που δεν θα μπορούσαν να είχαν προβλεφθεί στο παρελθόν και άρα να αξιοποιηθούν ανάλογα.

Κεφάλαιο 1: Οι διεθνείς και μη διεθνείς ένοπλες συρράξεις στην Μέση Ανατολή: ιστορία, θεωρία και χαρακτηρισμός

1.1. Θεωρητικά στοιχεία του Ανθρωπιστικού Δικαίου εφαρμοστέα στις ένοπλες συρράξεις της Μέσης Ανατολής

Το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο αποτελεί ένα σύνολο κανόνων που σκοπό έχει τον περιορισμό των συνεπειών των ενόπλων συγκρούσεων, την προστασία των ανθρώπων που δεν έχουν λάβει μέρος (πολίτες, ιατρικό προσωπικό και εθελοντές στην παροχή βοήθειας) ή δεν συμμετέχουν πια στις εχθροπραξίες (τραυματίες, ασθενείς, ναυαγοί, αιχμάλωτοι πολέμου) καθώς και τον περιορισμό των πολεμικών μέσων που χρησιμοποιούνται στο πεδίο μάχης.¹ Είναι σημαντικό να λεχθεί εδώ ότι το Ανθρωπιστικό Δίκαιο αφορά ουσιαστικά στο *jus ad bellum* (ο τρόπος με τον οποίο διεξάγεται ο πόλεμος) και όχι στο *jus in bello* (τους λόγους για τους οποίους διεξάγεται μια σύγκρουση, σύμφωνα με το γενικό Διεθνές Δίκαιο όπως αυτό ορίζεται στον Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών για την νομιμότητα ή μη του πολέμου), ενώ σε κάποια σημεία αλληλοσυμπληρώνεται με το Δίκαιο των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και το Δίκαιο προστασίας των προσφύγων.² Το τελευταίο είναι ιδιαίτερα σημαντικό αν σκεφτεί κανείς ότι το να απολαμβάνει κάποιος άμαχος προστασία από την διενέργεια ένοπλων συρράξεων είναι αναγκαίο για την επιβίωσή του, και βασικό ανθρώπινο δικαίωμα, ωστόσο είναι επίσης φανερό ότι οι άμαχοι οφείλουν να προστατεύονται σε περίπτωση που αναγκάζονται να εγκαταλείπουν τις εστίες τους.

Βασικά συμβατικά κείμενα στα οποία στηρίζεται το Δ.Α.Δ. είναι οι τέσσερις συνθήκες της Γενεύης και τα πρόσθετα πρωτόκολλά τους, μια σειρά από κάποιες ακόμη συμβάσεις και πρωτόκολλα που ρυθμίζουν συγκεκριμένα επιμέρους θέματα αλλά και κάποιοι εθιμικοί κανόνες και γενικές αρχές του Διεθνούς Δικαίου, δεσμευτικοί για όλα τα Κράτη που εμπλέκονται σε ένοπλη σύρραξη.³ Βέβαια, η δεσμευτικότητα του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου τίθεται υπό αμφισβήτηση πρακτικά σε πολλές περιπτώσεις όπως αυτές που θα αναλυθούν παρακάτω, τόσο από κράτη όσο και από μη κρατικούς δρώντες.

¹ International Committee of the Red Cross. (2023). *Law & Policy*. [online] Available at: <https://www.icrc.org/en/law-and-policy> [Accessed 5 Sep. 2024].

² International Committee of the Red Cross. (2014). *What is international humanitarian law?* [online] Available at: <https://www.icrc.org/en/document/what-international-humanitarian-law> [Accessed 5 Sep. 2024].

³ International Committee of the Red Cross. (2023). *Geneva Conventions and the law*. [online] Available at: <https://www.icrc.org/en/geneva-conventions-and-law> [Accessed 5 Sep. 2024].

Πρώτο και βασικό σημείο που αφορά το παρόν θέμα της εργασίας είναι η έννοια της ένοπλης σύρραξης. Οι ένοπλες συρράξεις στις οποίες εφαρμόζεται το Ανθρωπιστικό Δίκαιο περιλαμβάνουν αρχικά εκείνες μεταξύ των συμβαλλομένων στην Σύμβαση κρατών, είτε έχει κηρυχθεί μεταξύ τους εμπόλεμη κατάσταση είτε όχι, καθώς και σε περιπτώσεις μερικής ή ολικής κατοχής είτε υπάρχει αντίσταση από την κατεχόμενη πλευρά είτε όχι.⁴ Αυτό είναι ένα ξεκάθαρο πλαίσιο που τίθεται από την Σύμβαση, καθώς λόγω της πολυπλοκότητας των δρώντων που εμπλέκονται -όπως θα δούμε παρακάτω, ειδικά στην υπό εξέταση περιοχή- σε εμπόλεμες καταστάσεις, είναι αναγκαίο να υπάρχει αυτός ο ευρύς ορίζοντας εκείνων που υποχρεούνται να εφαρμόζουν την προστασία ευάλωτων προσώπων που δεν συμμετέχουν καθ' οιονδήποτε τρόπο στην σύρραξη. Επιπλέον, ακόμη κι αν ένα από τα εμπόλεμα μέρη δεν είναι συμβαλλόμενο μέρος στη Σύμβαση, τα συμβαλλόμενα μέρη παραμένουν δεσμευμένα από την Σύμβαση στην συμπεριφορά που επιδεικνύουν κατά την εμπόλεμη κατάσταση.

Το παραπάνω εφαρμοζόμενο πεδίο του Ανθρωπιστικού Δικαίου δεν περιορίζεται μόνο στις διεθνείς ένοπλες συρράξεις. Στο ίδιο συμβατικό κείμενο γίνεται λόγος για μη διεθνείς ένοπλες συγκρούσεις, για τις οποίες προβλέπει πως εφόσον λαμβάνει χώρα μια ένοπλη σύρραξη στο έδαφος ενός από τα συμβαλλόμενα μέρη, το εν λόγω κράτος υποχρεούται να αντιμετωπίζει με ανθρώπινο τρόπο κάθε άτομο που είναι εκτός μάχης (*hors de combat*), και απαγορεύεται οποιαδήποτε απάνθρωπη μεταχείριση σε βάρος τους. Επιπρόσθετα ασθενείς και τραυματίες θα πρέπει να περιθάλπονται, ο Ερυθρός Σταυρός ως ανεξάρτητη οργάνωση θα πρέπει να βρίσκεται σε θέση να παρέχει ιατρική αρωγή στα αντίπαλα μέρη της σύρραξης, τα οποία επίσης υποχρεούνται να σέβονται την Σύμβαση χωρίς ωστόσο να επηρεάζεται καθ' οιονδήποτε τρόπο η νομική τους φύση.⁵ Η επέκταση αυτή της πρόβλεψης για τις ένοπλες συρράξεις στο εσωτερικό των κρατών παρουσιάζει έντονο ενδιαφέρον ειδικά στην περιοχή της Μέσης Ανατολής για δύο κυρίως λόγους: αφενός, πολύ συχνά τα αντιμαχόμενα μέρη είναι ομάδες ανταρτών, παραστρατιωτικές ομάδες που στρέφονται κατά της νόμιμης κυβέρνησης ή τρομοκρατικές οργανώσεις που έχουν συχνά και διεθνές δίκτυο. Ειδικά για τις τρομοκρατικές οργανώσεις η νομική άποψη παρουσιάζει ενδιαφέρον εφόσον ούτε τα κράτη έχουν ορίσει με σαφήνεια βάσει ποιού κριτηρίου θεωρείται μια οργάνωση ως τέτοια αλλά ούτε και είναι ευδιάκριτη η διαφορά της ομάδας αυτής από τα λεγόμενα

⁴ Geneva Convention IV, (1949). Art. 2

⁵ Geneva Convention IV, (1949). Art. 3

εθνικοαπελευθερωτικά κινήματα που μάχονται για την απόκτηση εθνικής αυτοδιάθεσης. Η κατάσταση περιπλέκεται ακόμη περισσότερο όσον αφορά την εμπλοκή σε μια σύρραξη μιας τρομοκρατικής οργάνωσης η οποία μπορεί να δραστηριοποιείται σε παραπάνω από μια χώρες που ενδέχεται και να συνερεύουν. Αφετέρου, έχουμε και περιπτώσεις de facto στρατιωτικής κατοχής, περιπτώσεις μάλιστα υπολανθάνουσες, όταν νομικά φαίνεται ότι η κατοχή έχει λήξει και περιπτώσεις όπου η δύναμη κατοχής έρχεται σε σύγκρουση με την νόμιμη κυβέρνηση του κράτους ή/και με άλλες ομάδες που δραστηριοποιούνται στην εδαφική επικράτεια.

Η διάκριση μεταξύ μαχητών και αμάχων σε μια διεθνή ή μη διεθνή σύρραξη είναι επίσης ζωτικής σημασίας στην διεξαγωγή εχθροπραξιών, κατά τις οποίες τα αντίπαλα μέρη είναι υποχρεωμένα να στοχεύουν αποκλειστικά στρατιωτικούς στόχους κατά την διάρκεια των επιχειρήσεών τους, σαν γενική αρχή.⁶ Άμαχος θεωρείται όποιος γενικά δεν εμπίπτει στον ορισμό του μαχητή, και οφείλει να απολαμβάνει προστασίας κατά την διάρκεια της σύρραξης ή της κατοχής εφόσον βρίσκεται στην εξουσία του αντίπαλου μέρους, για όσο διάστημα δεν συμμετέχει ενεργά ή άμεσα στις εχθροπραξίες. Σε περίπτωση συμμετοχής σε ένοπλη διαμάχη χάνεται η προστασία αυτή, όχι όμως η ιδιότητα εάν βρεθεί υπό κράτηση από τον αντίπαλο: στην περίπτωση αυτή θεωρείται ένα άτομο άμαχος και δικαιούται ανθρωπιστικής μεταχείρισης.⁷ Όλο αυτό το πλαίσιο τίθεται υπό αμφισβήτηση σήμερα στις ένοπλες συρράξεις κάθε είδους στην περιοχή της Μέσης Ανατολής λόγω ρευστών παραγόντων όπως η μισαλλοδοξία έναντι συγκεκριμένων ομάδων τόσο σε επίπεδο επίθεσης σε άμαχο πληθυσμό όσο και σε ό,τι αφορά τον σεβασμό απέναντι στα δικαιώματα των αιχμαλώτων πολέμου (για παράδειγμα ορισμένες ομάδες μουσουλμάνων ή οι μουσουλμάνοι ή οι άραβες σαν σύνολο και σαν θρησκευτική πίστη, η θεώρηση εθνικοαπελευθερωτικών κινήματων ως τρομοκρατία) αλλά και λόγω των νέων μέσων που χρησιμοποιούνται σαν πολεμικές μέθοδοι (αστικός πόλεμος, χρήση νέου τύπου όπλων). Παρόλο που έχει γίνει κοινώς αποδεκτό ως βασικός κανόνας πολέμου η προστασία των αμάχων, υπάρχουν σημαντικές παρεκκλίσεις για τις οποίες θα γίνει λόγος και παρακάτω με περισσότερη λεπτομέρεια, καθώς ορισμένες ομάδες σε εσωτερικές συγκρούσεις και ορισμένα κράτη σε διεθνείς συγκρούσεις χρησιμοποιούν συχνά την έννοια της τρομοκρατίας με στόχο να

⁶ Protocol additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the protection of victims of international armed conflicts, (1977). Art. 48

⁷ Geneva Convention IV, (1949). Art. 4 and 5, Protocol additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the protection of victims of international armed conflicts, (1977). Art. 51

δικαιολογήσουν πλήγματα εκτός στρατιωτικών στόχων, προχωρούν δηλαδή σε επιθέσεις πολιτικών στόχων επικαλούμενα ότι μέλη εχθρικής τρομοκρατικής ομάδας βρίσκονται κρυμμένα εκεί.

Σημαντική στην εφαρμογή του Ανθρωπιστικού Δικαίου έχουν υπάρξει Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις μικρού και μεγάλου βεληνεκούς, κράτη και άλλοι δρώντες ανάμεσά τους και το Γραφείο Συντονισμού Ανθρωπιστικών Υποθέσεων (OCHA) των Ηνωμένων Εθνών. Όλοι οι δρώντες έχουν αναγνωρίσει την ανάγκη ύπαρξης ενός οριοθετημένου χώρου προστασίας αμάχων, με διάφορους ορισμούς ανάλογα με τον σκοπό και την ιδιότητα που επιθυμεί το κάθε μέρος να κατέχει κατά την δραστηριότητά του. Τα Ηνωμένα Έθνη από την πλευρά τους έχουν ορίσει αυτόν τον χώρο υπό την έννοια του ανθρωπιστικού επιχειρησιακού περιβάλλοντος ως πλαίσιο δράσης στο οποίο οποιαδήποτε δραστηριότητα που κατευθύνεται, συντονίζεται ή αναλαμβάνεται από τον Οργανισμό δεν θα παρεμποδίζεται καθ' οιονδήποτε τρόπο.⁸ Η εγκαθίδρυση αυτού του χώρου είναι κάτι παραπάνω από αναγκαία και θα έπρεπε να είναι δεδομένη, συχνά όμως όπως θα δούμε και παρακάτω γίνεται στόχος επιθέσεων παρόλο που ο σεβασμός του συνδέεται με κομβικής σημασίας κανόνες πολέμου και Ανθρωπιστικού Δικαίου.

⁸ Μαρούδα Μ. Ν., 2012. *Περί του Ανθρωπιστικού Χώρου στον 21ο αιώνα*. Αθήνα: Εκδόσεις Σιδέρη (σελ. 108)

1.2. Η πολυπλοκότητα των ενόπλων συρράξεων στην Μέση Ανατολή και οι παραβιάσεις του Ανθρωπιστικού Δικαίου

1.2.1 Η περίπτωση του Ιράκ (από το 1990 και έπειτα)

Μια από τις περιπτώσεις ένοπλης σύγκρουσης ήταν εκείνη που έλαβε χώρα στο Ιράκ από τα τέλη της δεκαετίας του 1990 και για αρκετό ακόμη καιρό, λαμβάνοντας διαφορετική μορφή καθώς περνούσαν τα χρόνια. Έπειτα από την αποχώρηση των ευρωπαϊκών δυνάμεων από τη χώρα, τα νέα σύνορα επηρέασαν έντονα την σύσταση του ιρακινού λαού η οποία χαρακτηριζόταν από εθνοτικό και θρησκευτικό διαχωρισμό: αποτελούνταν από Σίιτες (57 % του συνολικού πληθυσμού), Σουνίτες (25 % του συνολικού πληθυσμού) και Κούρδους (15% του συνολικού πληθυσμού) και άλλες μειονότητες. Έπειτα από συνεχόμενες εσωτερικές αναταραχές, εγκαθιδρύθηκε ένα προσωποπαγές σουνιτικό καθεστώς υπό τον Σαντάμ Χουσεΐν.⁹

Οι δυτικές δυνάμεις και πρώτα απ' όλα οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής υπό τον πρόεδρο Τζορτζ Μπους επενέβησαν επιτυχώς το 2003 σκοπεύοντας στην εκδίωξη του Χουσεΐν από την εξουσία. Συγκεκριμένα, ο αμερικανός πρόεδρος στην ομιλία του στον Λευκό Οίκο τον Μάρτιο της ίδιας χρονιάς, έκανε λόγο για απελευθέρωση ενός καταπιεσμένου λαού από το καθεστώς που είχε ως σκοπό την ανάπτυξη όπλων μαζικής καταστροφής καθώς και την ανάγκη αντιμετώπισης μιας αναδυόμενης απειλής από μη κρατικούς δρώντες (τρομοκρατία). Επιπλέον, θεώρησε ότι είναι υπαρκτός ο κίνδυνος της γενίκευσης της ταραχής στην ευρύτερη περιοχή, μέσω της εξαγωγής της σε γειτονικές χώρες.¹⁰ Για την εξέταση της κρίσης αυτής υπό το φως του Ανθρωπιστικού Δικαίου μπορούν να γίνουν ορισμένες παρατηρήσεις: αρχικά, επρόκειτο εκ πρώτης τουλάχιστον όψεως για μια μη διεθνή ένοπλη σύρραξη αυτή που λάμβανε χώρα στο Ιράκ, και μάλιστα με ιδιαιτερότητες όπως το ότι σε αυτή εμπλέκονταν και μη διεθνείς δρώντες (τρομοκρατικές ομάδες όπως η Αλ Κάιντα, για την οποία ο αμερικανός πρόεδρος θεωρούσε άκρως απαραίτητο να μην αποκτήσει πυρηνικά όπλα τα οποία θεωρούσε ότι είχε αποκτήσει ο Χουσεΐν). Η νομιμοποιητική βάση της επέμβασης των ξένων δυνάμεων ήταν η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων του ιρακινού λαού (ενίστε σε ορισμένες επιχειρήσεις παραγκωνίστηκε το Ανθρωπιστικό Δίκαιο ούτως ώστε να επιτευχθούν

⁹ Χειλά, Ε., 2020. *Διεθνής Κοινότητα και "εύθραυστα" κράτη*. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα (σελ. 271-276)

¹⁰ Guardian staff reporter. (2003). *Full text: Bush's speech*. [online] the Guardian. Available at: <https://www.theguardian.com/world/2003/mar/18/usa.iraq> [Accessed 7 Sep. 2024].

στρατιωτικοί στόχοι) και τέλος υπήρχε και ο κίνδυνος της διεθνοποίησης της σύρραξης (τα πρώτα δείγματα είχαν ήδη φανεί από τον πόλεμο που ξέσπασε μεταξύ Ιράκ και Ιράν από το 1980). Σαν επιστέγασμα αυτών, οι ξένες δυνάμεις (Η.Π.Α. και Μεγάλη Βρετανία) λειτουργούσαν ως κατέχουσες δυνάμεις στην εδαφική επικράτεια του Ιράκ στο διάστημα 2003-2004, γεγονός που επίσης συνεπάγεται δικαιώματα και υποχρεώσεις για δυνάμεις που έχουν αποκτήσει αυτό το status.¹¹

Όλα τα παραπάνω αποτελούν παράγοντες που καθιστούν το Ανθρωπιστικό Δίκαιο αναγκαίο να εφαρμοστεί, όχι ως νομιμοποίηση της ξένης επέμβασης όπως επιχείρησαν οι δυτικές δυνάμεις να το επικαλεστούν, αλλά ως παράγοντα προστασίας των αμάχων απέναντι σε κάθε πλευρά εμπολέμων, υπό την πραγματική του δηλαδή ιδιότητα. Μάλιστα, οι συνεχείς ταραχές είναι αυτές που αποδίδουν στην κατάσταση αυτή τον χαρακτηρισμό της ένοπλης σύρραξης, η πολυπλοκότητα όμως λόγω της εμπλοκής πολλών και διαφορετικού νομικού χαρακτηρισμού δρώντων και οι εξελίξεις της ανάλογα με την χρονική στιγμή δεν μπορεί να οδηγήσει αποκλειστικά στον καθορισμό της ως διεθνής ή μη διεθνής ή διεθνοποιημένη σύρραξη. Σε κάθε περίπτωση, η ανθρωπιστική κρίση που ξέσπασε στην χώρα είναι αδιαμφισβήτητα επαρκής αιτία να γίνεται συζήτηση για ανάληψη δράσης προς την προστασία των πολιτών.

Το ότι υπήρξε με βάση τα πραγματικά γεγονότα και εξελίξεις ανάγκη εφαρμογής αυτού του θεσμικού πλαισίου, δεν σημαίνει ωστόσο ότι ακολουθήθηκε πιστά, είτε πριν την ξένη επέμβαση είτε έπειτα από αυτή, από καμία πλευρά των συγκρουόμενων μερών. Ενδεικτικά ως παράδειγμα, περίπου 5.000 άτομα -κυρίως άμαχοι εκ των οποίων οι περισσότεροι ήταν γυναίκες και παιδιά- σκοτώθηκαν σε επίθεση των ιρακινών δυνάμεων ενάντια σε κουρδικές ομάδες αντίστασης τον Μάρτιο του 1988¹², γεγονός που αποτελεί παραβίαση βασικού κανόνα δικαίου.¹³ Παρόμοιες παραβιάσεις έγιναν και από τις ξένες δυνάμεις στο Ιράκ, σε διάφορες περιόδους για παράδειγμα με επιθέσεις χωρίς προφυλάξεις ή προειδοποιήσεις για τον άμαχο πληθυσμό¹⁴ σε δημόσιους χώρους όπως συνέβη από την αμερικανική πλευρά κατα

¹¹ Al, Z., Zouhair, H. and Hassani, A. (2008). *International humanitarian law and its implementation in Iraq*. [online] 90. Available at: https://international-review.icrc.org/sites/default/files/irrc-869_3.pdf.

¹² Amnesty International. (2021). *Amnesty International Annual Report 1989 - Amnesty International*. [online] Available at: <https://www.amnesty.org/en/documents/pol10/0002/1989/en/> [Accessed 7 Sep. 2024].

¹³ Protocol additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the protection of victims of international armed conflicts, (1977). Art. 48

¹⁴ Protocol additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the protection of victims of international armed conflicts, (1977). Art. 57

την διάρκεια της επιχείρησης “Αλεπού της Ερήμου” το 1990 με 1991. Η Μεγάλη Βρετανία μάλιστα, υιοθέτησε και επιφυλάξεις απέναντι στην απαγόρευση των αντιποίνων για προηγούμενες επιθέσεις,¹⁵ ενώ και οι Η.Π.Α. δια στόματος αξιωματούχων είχαν ξεκαθαρίσει πως δεν θα απέκλειαν αντίποινα σε περίπτωση που το Ιράκ χρησιμοποιούσε βιολογικά ή χημικά όπλα.¹⁶

Σημαντική συνέχεια αποτελεί το γεγονός ότι το Ισλαμικό Κράτος (ISIS), ανέλαβε δράση από το 2014 και έπειτα, εκμεταλλευόμενο το εσωτερικό χάος που άφησε πίσω της η μακροχρόνια πολιτική αστάθεια μετά την εκδίωξη του Σαντάμ Χουσεΐν από την εξουσία της χώρας. Η κατάληψη και ο έλεγχος που ασκούσε σε ορισμένα τμήματα στο εσωτερικό της χώρας έμελλε να παρατείνει την αποσταθεροποίηση της ήδη βεβαρημένης πολιτικής και κοινωνικής κατάστασης, όχι μόνο στο Ιράκ όπως θα δούμε και παρακάτω, αλλά και στην Συρία, γεγονός που επίσης πυροδότησε και την ανησυχία και την επέμβαση συμμαχίας απαρτιζόμενης παραπάνω από 80 χώρες προς την αντιμετώπιση της τρομοκρατικής αυτής δράσης.¹⁷ Παρατηρώντας την έκβαση που πήρε η αναταραχή και οι ένοπλες συγκρούσεις στο Ιράκ, διαπιστώνουμε ότι μπορεί να ξεκίνησε ως μη διεθνή ένοπλη διαμάχη, αλλά στην συνέχεια μπορεί θεωρητικά να της αποδοθεί και ο χαρακτήρας της διεθνοποιημένης σύγκρουσης, λαμβάνοντας υπόψη τους συμμετέχοντες σε αυτήν, πάντα όμως ο κοινός παρονομαστής είναι η ανάγκη της εφαρμογής του Ανθρωπιστικού Δικαίου κατά την διάρκεια αυτών.

¹⁵ Protocol additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the protection of victims of international armed conflicts, (1977). Art. 51

¹⁶ Amnesty International. (2003). *Iraq Respecting International Humanitarian Law*. [online] Available at: <https://www.amnesty.org/en/wp-content/uploads/2021/06/mde140412003en.pdf>.

¹⁷ Global Conflict Tracker. (2015). *Instability in Iraq | Global Conflict Tracker*. [online] Available at: <https://www.cfr.org/global-conflict-tracker/conflict/political-instability-iraq> [Accessed 20 Nov. 2024].

1.2.2. Η περίπτωση της Συρίας (2011)

Δεύτερη περίπτωση που επηρέασε τον αραβοϊσλαμικό κόσμο από το τέλος του Ψυχρού Πολέμου και έπειτα είναι εκείνη της κρίσης που ξέσπασε στην Συρία το 2011, ως επίπτωση της λαϊκής δυσανεξίας απέναντι στο μπάαθικό καθεστώς του Μπασάρ Αλ Άσαντ, μεταξύ άλλων θεμάτων που απασχολούσαν την χώρα. Η κατάσταση της χώρας χαρακτηριζόταν από έντονες κοινωνικές ανισότητες, διαφθορά και θρησκευτικές και φυλετικές διαιρέσεις. Η πολιτική και στρατιωτική υποστήριξη εξωτερικών δυνάμεων προς τον σουνιτικό πληθυσμό αλλά και προς το καθεστώς του Άσαντ περιέπλεξε την κατάσταση καθιστώντας την περιφερειακό πόλεμο, ενώ παρομοίως με την τακτική που ακολούθησε ο Χουσεΐν στο Ιράκ η εχθρική συμπεριφορά του Άσαντ απέναντι σε αντιπολιτευόμενες ομάδες που στόχευαν είτε στην ανατροπή του είτε σε αυτονομία/ανεξαρτησία έθεσαν το ζήτημα της παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των σύριων και την ανάγκη προστασίας του πληθυσμού από επιθέσεις.

Λαμβάνοντας τα παραπάνω ως δεδομένα, πρόκειται για μια μη διεθνή ένοπλη σύρραξη, έναν εμφύλιο πόλεμο, στον οποία αξίζει να σημειωθεί πως εκτός της παραβίασης του Ανθρωπιστικού Δικαίου και των δικαιωμάτων του ανθρώπου που θα εξεταστούν παρακάτω, η υποστήριξη των ξένων δυνάμεων αποτέλεσε και παράγοντα που δυναμίτισε σημαντικά την ένταση και αποτέλεσε και παραβίαση της βασικής αρχής της μη επέμβασης στα εσωτερικά τρίτου κράτους.¹⁸ Ως επιστέγασμα αυτών, η δραστηριότητα της ακραίας ένοπλης ομάδας αντικαθεστωτικών του αυτοαποκαλούμενου “Ισλαμικού Κράτους” (ISIS) αποτέλεσε και αποτελεί έως και σήμερα σημαντική απειλή για την περιφερειακή και διεθνή σταθερότητα, στοιχείο που αποτέλεσε και όπως είδαμε και παραπάνω κοινό σημείο μεταξύ των συγκρούσεων σε Ιράκ και Συρία.¹⁹ Το τελευταίο στοιχείο θέτει έναν ακόμη προβληματισμό ως προς την εφαρμογή του Ανθρωπιστικού Δικαίου, καθώς όπως έχει ήδη σημειωθεί, υπάρχει η υποχρέωση εφαρμογής του από κάθε αντιμαχόμενη πλευρά ανεξαρτήτως της νομικής του ιδιότητας (όπως για παράδειγμα στην περίπτωση της τρομοκρατικής οργάνωσης) η οποία δεν επηρεάζεται.

Οι παραβιάσεις του Ανθρωπιστικού Δικαίου που έλαβαν χώρα από όλες τις αντιμαχόμενες πλευρές στη Συρία, είναι παρόμοιες με εκείνες που σημειώθηκαν στην περίπτωση του Ιράκ.

¹⁸ United Nations Charter, (1948). Art.2, par.7

¹⁹ Χειλά, Ε., (2020). *Διεθνής Κοινότητα και “εύθραυστα” κράτη*. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα (σελ.329-332)

Ενδεικτικά, υπήρξαν βομβαρδισμοί χωρίς διάκριση μεταξύ πολιτικών και στρατιωτικών στόχων από την Συριακή Αεροπορία και τις ομάδες αντίστασης, που θεωρητικά στόχευαν στην εξουδετέρωση αντιπάλων στρατιωτικών στόχων, αλλά κατέληξαν σε περισσότερους από 4.300 θανάτους αμάχων σε 50 περίπου πόλεις που ελέγχονταν από τις αντιστασιακές δυνάμεις το διάστημα 2012-2013. Οι Συριακές κυβερνητικές δυνάμεις χρησιμοποίησαν επίσης και πολεμικά μέσα όπως μη καθοδηγούμενες βόμβες ριπτόμενες από ελικόπτερα που σε συνθήκες τέτοιες δεν ήταν εφικτό να γίνει η διάκριση στόχων, και μάλιστα οι καταστροφές αφορούσαν σε φούρνους και νοσοκομεία, σε απαγορευμένα δηλαδή σημεία. Παρόμοιες πρακτικές και παραβιάσεις οδήγησαν επίσης και σε εκτοπισμό μεγάλου μέρους του πληθυσμού στο εσωτερικό του κράτους (Internally Displaced Persons) αλλά και μεγάλες προσφυγικές ροές προς γειτονικές και όχι μόνο χώρες, γεγονός που έχει αναδειχθεί όπως θα δούμε και παρακάτω σε μια νέα τακτική πολέμου και απόρροια κάθε ένοπλης σύρραξης για την οποία προβλέπεται ρητή απαγόρευση στα συμβατικά κείμενα του Ανθρωπιστικού Δικαίου.²⁰

²⁰ Human Rights Watch. (2013). *Syria: Aerial Attacks Strike Civilians*. [online] Available at: <https://www.hrw.org/news/2013/04/10/syria-aerial-attacks-strike-civilians> [Accessed 8 Sep. 2024].

1.3. Η περίπτωση της Παλαιστίνης

Για τους σκοπούς της παρούσας εργασίας, η περίπτωση της Παλαιστίνης είναι η τρίτη και τελευταία περίπτωση ένοπλης σύρραξης που θα εξεταστεί ως προς την εφαρμογή του Ανθρωπιστικού Δικαίου, και ειδικότερα θα γίνει λόγος για την πιο πρόσφατη ανθρωπιστική κρίση που έχει ξεσπάσει από τις 7 Οκτωβρίου 2023 και βρίσκεται την στιγμή που γράφεται η εργασία αυτή ακόμη σε εξέλιξη. Οι σχέσεις της Παλαιστίνης και του Ισραήλ υπήρξαν ανέκαθεν ταραχώδεις, απόρροια της αποικιοκρατίας και του χάους που άφησε αυτή η πρακτική πίσω της, όπως πολεμικές συγκρούσεις και κατοχή παλαιστινιακών εδαφών για ορισμένα χρόνια από το κράτος του Ισραήλ. Ένας νέος κύκλος αιματηρών συγκρούσεων με συνεχώς αυξανόμενες συνέπειες σε ανθρώπινο επίπεδο και επίπεδο υποδομών ζωτικής σημασίας ξεκίνησε τον Οκτώβρη του 2023 όταν η Χαμάς εξαπέλυσε σφοδρή επίθεση από την λωρίδα της Γάζας κατά ισραηλινών εδαφών στα νότια της χώρας.

Ήδη από την πρώτη στιγμή οι θάνατοι αμάχων και η αιχμαλωσία αντιπάλων ήταν τακτικές που ακολούθησαν και οι δύο πλευρές²¹, ωστόσο ό,τι ακολούθησε από τότε έως και σήμερα, έναν χρόνο μετά έχει εξελιχθεί σε πρακτική αφανισμού του Παλαιστινιακού Κράτους και γενοκτονίας σε βάρος των κατοίκων του. Ενδεικτικά, την στιγμή που γράφονται αυτές οι σελίδες, πάνω από 42.000 παλαιστίνιοι έχουν χάσει τη ζωή τους στην Γάζα, πάνω από 700 στην κατεχόμενη Δυτική Όχθη και περίπου 1.500 ισραηλινοί έχουν σκοτωθεί.²² Ενδιαφέρον στοιχείο στην περίπτωση αυτή είναι και το γεγονός ότι σε ό,τι αφορά τους θανάτους των παλαιστινίων, αυτοί οι αριθμοί αναφέρονται στους θανάτους ξεκάθαρα λόγω του πολέμου, δηλαδή απόρροια βομβαρδισμών, εκτελέσεων, λιμού, που ακόμη κι αυτοί είναι πάντα υπό διερεύνηση και αυξάνονται ραγδαία όσο περνά ο χρόνος. Την ίδια στιγμή γίνεται λόγος από όργανα των Ηνωμένων Εθνών, ερευνητές και άλλες οργανώσεις που επιχειρούν στην Γάζα για πολλούς ακόμη θανάτους που προκαλούνται έμμεσα από ασθένειες, έλλειψη ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης και περιπτώσεις σωρών που δεν έχουν ανασυρθεί ακόμη από τα συντρίμια που αφήνουν πίσω τους οι βομβαρδισμοί στον αστικό ιστό της χώρας

²¹ Al Jazeera. (2023). *What happened in Israel? A breakdown of how Hamas attack unfolded*. [online] Available at: <https://www.aljazeera.com/news/2023/10/7/what-happened-in-israel-a-breakdown-of-how-the-hamas-attack-unfolded> [Accessed 10 Sep. 2024].

²² AJ Labs. (2023). *Israel-Gaza war in maps and charts: Live tracker*. [online] Available at: <https://www.aljazeera.com/news/longform/2023/10/9/israel-hamas-war-in-maps-and-charts-live-tracker> [Accessed 10 Sep. 2024].

(υπολογίζονται περίπου στους 10.000 θανάτους, και συνεχώς ο αριθμός αυξάνεται μέρα με την μέρα εφόσον οι πολεμικές επιχειρήσεις δεν έχουν σταματήσει).²³

Σε ό,τι αφορά το Ανθρωπιστικό Δίκαιο, διαπράχθηκαν και από τις δύο πλευρές μέχρι στιγμής σοβαρές παραβιάσεις, με ενδεικτικά παραδείγματα να είναι τα εξής: από πλευράς της επίθεσης της Χαμάς, αυτή σχετίζεται με επιθέσεις σε άμαχο πληθυσμό χωρίς διάκριση μεταξύ στρατιωτικών στόχων (όπως εκείνη της τρομοκρατικής επίθεσης που σημειώθηκε στις 7 Οκτωβρίου και πυροδότησε αυτόν τον πόλεμο), αιχμαλωσίες (πολλοί απήχθησαν μετά από την τρομοκρατική επίθεση και κρατούνται ακόμη όμηροι) καθώς και απάνθρωπη μεταχείριση συμπεριλαμβανομένης της σεξουαλικής κακοποίησης. Η ισραηλινή πλευρά ως απάντηση στις παραπάνω πρακτικές και ειδικότερα στην επίθεση της 7ης Οκτωβρίου έχει εξαπολύσει αδιάκοπη επίθεση προς την Λωρίδα της Γάζας και σε δεύτερο χρόνο και στην κατεχόμενη Δυτική Όχθη. Αυτή έως τώρα έχει συμπεριλάβει πρακτικές που ανάγονται σε εγκλήματα πολέμου, εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας και γενοκτονία, με πρώτα και κύρια την πλήρη αποκοπή της Γάζας από οποιαδήποτε παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας και την καταστροφή του αστικού ιστού: ειδικά οι κρίσιμες υποδομές για την επιβίωση του ντόπιου πληθυσμού έχουν καταστραφεί (έχουν βομβαρδιστεί τα περισσότερα νοσοκομεία, προσφυγικά καταφύγια, σχολεία και οικισμοί, υποδομές παροχής νερού, σημεία παροχής φαγητού από οργανώσεις και ζώνες που έχουν χαρακτηριστεί ως ανθρωπιστικές ζώνες με την δικαιολογία ότι σε αυτά τα σημεία βρίσκονται στελέχη της Χαμάς). Η χρήση της τακτικής πρόκλησης λιμού στον πληθυσμό και η χρήση απαγορευμένων όπλων όπως οι βόμβες φωσφόρου αντιβαίνουν επίσης σε όλα τα προαναφερθέντα όρια και κανόνες πολέμου που θέτει το Ανθρωπιστικό Δίκαιο.²⁴

Είναι σημαντικό επίσης να σημειωθεί, ότι η πρόσφατη εξέλιξη της επίθεσης του Ισραήλ και προς το κράτος του Λιβάνου ως spillover effect του πολέμου που μαίνεται στην Λωρίδα της Γάζας, ακολουθεί ακριβώς την ίδια πρακτική και φιλοσοφία: το Ισραήλ ως πρόφαση

²³ Chalabi, M. (2024). *Why researchers fear the Gaza death toll could reach 186,000*. [online] the Guardian. Available at: <https://www.theguardian.com/world/article/2024/jul/12/gaza-death-toll-indirect-casualties> [Accessed 10 Sep. 2024].

²⁴ Human Rights Watch. (2024). *Questions and Answers: The Hamas-Led Armed Groups' October 7, 2023 Assault on Israel*. [online] Available at: https://www.hrw.org/news/2024/07/17/questions-and-answers-hamas-led-armed-groups-october-7-2023-assault-israel#_Toc171593932~:text=October%207%2C%202023-,What%20violations%20of%20international%20humanitarian%20law%20and%20grave%20international%20crimes%20were%20committed%20on%20October%207%3F,-Human%20Rights%20Watch [Accessed 16 Sep. 2024].

χρησιμοποιεί ότι οι επιθέσεις του έχουν ως στόχο της οργάνωση της Χεζμπολάχ, με την οποία δεν είναι η πρώτη φορά που έρχεται σε ευθεία σύγκρουση και θερμά επεισόδια.²⁵ Πλην όμως, η Χεζμπολάχ, ακόμη κι αν θεωρείται διεθνώς η μεγαλύτερη παραστρατιωτική οργάνωση στον κόσμο, είναι πολιτικό κόμμα στον Λίβανο, και μάλιστα με ιδιαίτερα διευρυμένη εκλογική βάση και μεγάλη απήχηση καθώς θεωρείται από ορισμένες χώρες του αραβικού κόσμου ως κίνημα που έχει στόχο την απελευθέρωση της Παλαιστίνης και την προάσπιση των συμφερόντων των χωρών αυτών. Οι επιθέσεις του Ισραήλ σε βάρος του Λιβάνου, είναι παραβίαση του Ανθρωπιστικού Δικαίου υπό το πρίσμα ότι μέλη της Χεζμπολάχ διαμένουν σε αστικές περιοχές, και χωρίς απαραίτητα το σύνολο να συμμετέχει στις κατα τόπους ένοπλες συρράξεις (είναι λοιπόν άμαχος πληθυσμός), γίνεται στόχος των επιθέσεων αυτών. Επιπλέον, από την έναρξη από εδάφους επίθεσης στον Λίβανο, έχει σημειωθεί και εσωτερικός εκτοπισμός πληθυσμού από πόλη σε πόλη (Internal Displaced Persons) καθώς και σημαντικός αριθμός επιθέσεων σε δομές υγείας αλλά και προσωπικό των Ηνωμένων Εθνών, αμφότερες πρακτικές παραβίασης βασικών αρχών του Ανθρωπιστικού Δικαίου.

²⁵ Al Jazeera. (2024). *Has Israel launched a ground operation into Lebanon?* [online] Available at: <https://www.aljazeera.com/news/2024/10/1/has-israel-launched-a-ground-operation-into-lebanon> [Accessed 5 Nov. 2024].

Κεφάλαιο 2: Γενικοί παράγοντες συμμόρφωσης των εμπολέμων προς το Δ.Α.Δ.

Το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο είναι, όπως έχει αναφερθεί και νωρίτερα το θεσμικό πλαίσιο το οποίο οφείλουν τα μέρη ενόπλων συρράξεων να εφαρμόζουν κατά τον σχεδιασμό και την διεξαγωγή των πολεμικών τους επιχειρήσεων. Η συμμόρφωση προς αυτό, είναι ένα πολυπαραγοντικό ζήτημα που περιλαμβάνει νομικές, πολιτικές/οικονομικές και κοινωνικές προεκτάσεις. Προς αυτή την κατεύθυνση συμβάλλουν ορισμένοι παράγοντες, κάποιοι από τους οποίους θα αναλυθούν εν συντομία προτού εξεταστεί η ενίσχυσή αυτών και η προσαρμογή τους στην περιοχή της Μέσης Ανατολής με συγκεκριμένα παραδείγματα.

Οι νομικές προεκτάσεις της συμμόρφωσης των εμπολέμων προς το Ανθρωπιστικό Δίκαιο περιλαμβάνουν αρχικά την δέσμευση των χωρών από τις Συμβάσεις της Γενεύης και τα πρόσθετα Πρωτόκολλά τους, ορισμένες διατάξεις εκ των οποίων έχουν εθιμική ισχύ και ισχύουν έναντι όλων, άνευ εξαιρέσεων. Ο παράγοντας αυτός όμως, δεν είναι από μόνος του καθοριστικός: σημαντικό ρόλο διαδραματίζει εδώ η δραστηριότητα διεθνών θεσμών όπως είναι για παράδειγμα το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης καθώς και το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο.

Το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης, ως το ανώτατο νομικό όργανο των Ηνωμένων Εθνών και με κύρια αποστολή την ερμηνεία του Διεθνούς Δικαίου έχει συνεισφέρει -σε περιορισμένο βαθμό αλλά στοχευμένα- στην ενίσχυση του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου μέσα από την εξέταση υποθέσεων όπως η χρήση των πυρηνικών όπλων ή κατασκευή του τείχους στην Παλαιστίνη καθώς και μέσα από τις γνωμοδοτήσεις του, όταν αυτές ζητήθηκαν από την Γενική Συνέλευση ή το Συμβούλιο Ασφαλείας. Έχει τοποθετηθεί σε θέματα επίσης που αφορούν τις διεθνείς και μη διεθνείς ένοπλες συρράξεις, την κατοχή εδάφους από κρατικούς ή μη δρώντες και έχει κάνει και ευθείες αναφορές στην κρατική ευθύνη σε ό,τι αφορά περιπτώσεις εγκλημάτων πολέμου και γενοκτονίας, εξυψώνοντας σημαντικά την δεσμευτικότητα του Ανθρωπιστικού Δικαίου.²⁶ Το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο από πλευράς του, έρχεται να συμπληρώσει το προαναφερόμενο έργο ακόμη πιο στοχευμένα. Βάσει το Καταστατικού του, επιδιώκει να αποδώσει ευθύνες σε ατομικό πλέον επίπεδο για εγκλήματα πολέμου, εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας καθώς και το έγκλημα της γενοκτονίας, ως τις

²⁶ Doctors without borders (2020). *The Practical Guide to Humanitarian Law*. [online] Available at: <https://guide-humanitarian-law.org/content/article/3/international-court-of-justice-icj/> [Accessed 18 Dec. 2024].

πιο σοβαρές παραβιάσεις του Ανθρωπιστικού Δικαίου.²⁷ Η κίνηση αυτή, φανερώνει την επιπλέον ενίσχυση του πλαισίου του Ανθρωπιστικού Δικαίου θέτοντας σαφείς επιπτώσεις για άτομα που είναι αρμόδια για την χάραξη πολιτικών που ενδέχεται να συνιστούν σοβαρές παραβιάσεις, πιέζοντάς τους και με αυτόν τον τρόπο προς συμμόρφωση.

Το προαναφερθέν νομικό υπόβαθρο για την τιμωρία διεθνών εγκλημάτων δημιουργείται από τα κράτη της διεθνούς κοινότητας, τα οποία και σε ατομικό επίπεδο πιέζουν για συμμόρφωση σε πολιτικό και οικονομικό πεδίο. Από την υιοθέτηση των κανόνων του Ανθρωπιστικού Δικαίου και την ενσωμάτωσή του στην εσωτερική έννομη τάξη και την παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας προς κράτη που βρίσκονται σε κρίση, κάθε κράτος ξεχωριστά και σε ομάδες (όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση και τα Ηνωμένα Έθνη) επιχειρεί να λειτουργήσει ως παράγοντας συμμόρφωσης των εμπόλεμων.²⁸ Βέβαια, στην προσπάθεια αυτή δεν εξαιρούνται και μέτρα με πιο επιθετικό και αμφιλεγόμενο χαρακτήρα, μέτρα “σκληρής ισχύος” όταν η “ήπια” επιρροή δεν έχει άμεσα αποτελέσματα, όπως η επιβολή κυρώσεων και η παροχή βοήθειας υπο την αιρεσιμότητα του σεβασμού βασικών ανθρωπιστικών αξιών.²⁹

Τέλος, ως δύο ακόμη παράγοντες που συνεισφέρουν στην συμμόρφωση των εμπόλεμων μερών προς το Ανθρωπιστικό Δίκαιο εντάσσονται περισσότερο στην κοινωνία των πολιτών, πρόκειται λοιπόν για την κοινωνική προέκταση των προσπαθειών που διαδραματίζονται κυρίως από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και την δράση Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων. Μέσα από την συνεχή προβολή σε πραγματικό χρόνο των παραβιάσεων του ανθρωπιστικού δικαίου η εγχώρια και η διεθνής δημοσιογραφία προσπαθεί να αναδείξει την παγκόσμια πρόκληση της συμμόρφωσης των εμπόλεμων μερών προς το Ανθρωπιστικό Δίκαιο και να ασκήσει πίεση με αυτόν τον τρόπο. Παρόμοια πρακτική ακολουθούν και οι Μ.Κ.Ο. που επιτόπου επιχειρούν στα πεδία της μάχης και προσπαθούν είτε να ανταποκριθούν σε τρέχουσες ανάγκες του άμαχου πληθυσμού είτε να

²⁷ Statute of the International Criminal Court (1998), Articles 5-7

²⁸ European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations. (2023). *International Humanitarian Law*. [online] Available at: https://civil-protection-humanitarian-aid.ec.europa.eu/what/humanitarian-aid/international-humanitarian-law_en [Accessed 18 Dec. 2024].

²⁹ Yale Journal of International Law. (2023). *Economic Sanctions and Humanitarian Principles: Lessons from International Humanitarian Law*. [online] Available at: <https://yjil.yale.edu/posts/2023-06-26-economic-sanctions-and-humanitarian-principles-lessons-from-international> [Accessed 18 Dec. 2024].

καταπολεμήσουν το πρόβλημα στοχευμένα διαπραγματευόμενοι και με τα εμπόλεμα μέρη και με τις επίσημες κυβερνήσεις κρατών.

Κεφάλαιο 3: Η συμμόρφωση των εμπολέμων προς το Δ.Α.Δ. στην Μέση Ανατολή: παράγοντες πίεσης

3.1. Ο αντίκτυπος των μέσων μαζικής ενημέρωσης και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης

Παράλληλα με την τεχνολογική εξέλιξη των όπλων και την ανάπτυξη νέου τύπου πολεμικών εξοπλισμών που χρησιμοποιούνται στα πεδία μαχών κατά την διάρκεια ενόπλων συρράξεων, οι παράγοντες που πιέζουν τις εμπόλεμες πλευρές να συμμορφωθούν προς τους κανόνες του Ανθρωπιστικού Δικαίου, έχουν αρχίσει εξίσου να εκσυγχρονίζονται και να ξεφεύγουν από τα αυστηρά και περιορισμένα πλαίσια των αιθουσών συνδιασκέψεων των διεθνών οργανισμών και την διπλωματική ικανότητα αρχηγών κρατών ή/και κυβερνήσεων των χωρών. Η σημαντικότητα των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης στην ανάδειξη των πρακτικών που ακολουθούν κατά την ένοπλη σύγκρουση έχει συμβάλει στο να έρθουν στο φως πληροφορίες που με άλλο τρόπο (ή σε εποχές χαμηλότερης τεχνολογικής ανάπτυξης) δεν θα γινόντουσαν ποτέ γνωστές. Η πορεία αυτή της ενημέρωσης έχει διττό αποτέλεσμα και στόχο: αφενός ευαισθητοποιεί και ενεργοποιεί την κοινή γνώμη και διαμορφώνει την άποψη του ευρέως κοινού, αφετέρου πιέζει τα Κράτη να λάβουν θέση δημόσια σχετικά με το θέμα, να εκφράσουν γνώμη, να διαμορφώσουν την πολιτική τους και εν τέλει όλα αυτά -ίσως- λειτουργούν και ως μοχλός πίεσης για τους εμπόλεμους να συμμορφωθούν στις νομικές διατάξεις διεξαγωγής πολέμου ή έστω να τους φέρουν κατόπιν υπόλογους ενώπιον των πράξεών τους.

3.1.1. Τρομοκρατία σε ζωντανή μετάδοση: η πρακτική του Ισλαμικού Κράτους

Προχωρώντας στο υπό εξέταση ζήτημα, ως πρώτο στοιχείο στις ένοπλες συρράξεις που ξέσπασαν σε Συρία και Ιράκ, είναι χαρακτηριστική η πρακτική της τρομοκρατικής ομάδας του Ισλαμικού Κράτους κατά την οποία τα μέλη προέβαιναν σε εκτελέσεις αμάχων ενώ τις κατέγραφαν σε βίντεο, στέλνοντας παράλληλα μηνύματα απειλητικά προς πάσα κατεύθυνση και με αυτόν τον τρόπο ισχυροποιούσαν το περιεχόμενο αυτών των μηνυμάτων. Αυτό το υλικό, οι λογαριασμοί που το δημοσίευαν στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης καθώς και η μετέπειτα διαχείρισή του από τα τελευταία, αποτέλεσαν αντικείμενο συζήτησης, και αυτό γιατί οι εταιρείες στις οποίες ανήκουν τα μέσα αυτά, σε μια προσπάθεια εξάλειψης βίαιου περιεχομένου από τις πλατφόρμες προς προστασία των χρηστών τους, συχνά διέγραφαν το υλικό ή/και τον λογαριασμό από τον οποίο αυτό αναρτούνταν. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να μην διευκολύνεται ιδιαίτερα η έρευνα που διεξάγονταν από θεσμούς όπως αυτός του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου, το οποίο στοχεύει στην διαλεύκανση και απόδοση ευθυνών σε ό,τι αφορά διάπραξη εγκλημάτων πολέμου (όπως αυτά που απεικονίζονταν στα συγκεκριμένα αποσπάσματα) ή εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας. Η διαγραφή του υλικού αυτού από τις πλατφόρμες αυτές, ήταν σημαντικός παράγοντας που οδήγησε δρώντες της κοινωνίας των πολιτών καθώς και κάθε τύπου οργανώσεις να απευθυνθούν σε αυτά τα μέσα με σκοπό να δημιουργηθεί τρόπος να διατηρείται αυτό το υλικό και να προστατεύεται ως αποδεικτικό υλικό που μπορεί να αποτελέσει βάση για εκκίνηση νομικής διαδικασίας και δίωξη εγκληματιών πολέμου και κατ' επέκταση ενίσχυση της νομικής βάσης και της αναγκαιότητας εφαρμογής του Ανθρωπιστικού Δικαίου.³⁰

Σημαντικό εδώ είναι να αναφερθεί και η δυσκολία που θα υπήρχε στο να έρθουν στο φως εγκλήματα τα οποία η ίδια η οργάνωση επιθυμούσε να αποκρύψει, αποσκοπώντας στην ισχυροποίηση του καθεστώτος, χωρίς την συμβολή των Μ.Μ.Ε.: ηλεκτρονικές δημοσιογραφικές πηγές τόσο αραβικών χωρών όσο και του δυτικού κόσμου έχουν δώσει φωνή σε μαρτυρίες κατοίκων που ζούσαν υπό το καθεστώς του αυτοαποκαλούμενου Ισλαμικού Κράτους σχετικά με τον αντίκτυπο των πρακτικών τόσο του ISIS όσο και περιπτώσεων πρακτικών της νόμιμης κυβέρνησης της χώρας στην καθημερινή τους ζωή. Τυπικά παραδείγματα αποτελούν η κακομεταχείριση κρατουμένων εκ μέρους της εχθρικής πλευράς, η βία και η στόχευση κατά άμαχου πληθυσμού και οι επιθέσεις κατά μελών

³⁰ Human Rights Watch. (2020). 'Video Unavailable'. [online] Available at: <https://www.hrw.org/report/2020/09/10/video-unavailable/social-media-platforms-remove-evidence-war-crimes> [Accessed 7 Oct. 2024].

δημοσιογραφικών ομάδων που επιχείρησαν να εργαστούν στις χώρες αυτές με σκοπό να καταγράψουν τις εν λόγω παραβιάσεις του Ανθρωπιστικού Δικαίου. Και για να είμαστε απολύτως σαφείς, οι παραπάνω πρακτικές ακολουθούνταν εξ αμφοτέρων των πλευρών στην διάρκεια αυτής της διαμάχης.³¹ Η καταγραφή δε των επιθέσεων που κατά καιρούς δέχονταν -και εξακολουθούν να δέχονται όπως θα δούμε στην συνέχεια- οι δημοσιογράφοι κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους, είναι εξίσου ζωτικής σημασίας παράγοντας άσκησης πίεσης καθώς από την μία πλευρά καταγράφεται η παραβίαση και διαδίδεται παγκοσμίως σε ελάχιστο χρόνο από την ίδια την πηγή της είδησης η οποία δέχεται το πλήγμα, ενώ από την άλλη αποτελεί και εμφανέστατη παράβαση θεμελιωδών διατάξεων του Ανθρωπιστικού Δικαίου περί της υποχρέωσης της προστασίας των δημοσιογράφων, οι οποίοι θα πρέπει να απολαμβάνουν προστασία ανάλογη εκείνης των αμάχων.³²

³¹ The Cairo Review of Global Affairs. (2015). *Rule of Terror*. [online] Available at: <https://www.thecairoreview.com/essays/rule-of-terror/> [Accessed 7 Oct. 2024].

³² Protocol additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the protection of victims of international armed conflicts, (1977). Art. 79

3.1.2. Είναι ο πόλεμος μεταξύ Ισραήλ και Παλαιστίνης ο πιο λεπτομερώς καταγεγραμμένος πόλεμος στην ιστορία;

Προχωρώντας στο πιο πρόσφατο γεγονός που έχει επαναφέρει την συζήτηση περί Ανθρωπιστικού Δικαίου και των εννοιών του στο προσκήνιο, η περίπτωση του πλέον γενικευμένου πολέμου που διεξάγεται στην Μέση Ανατολή εδώ και έναν και πλέον χρόνο, έχει εκτιμηθεί ότι αποτελεί την πιο “καταγεγραμμένη σε βίντεο και εικόνες” (“most documented genocide in history”, όπως αναφέρουν διεθνή δημοσιογραφικά μέσα) περίπτωση γενοκτονίας και εγκλημάτων πολέμου εκ μέρους του Ισραήλ σε βάρος αρχικά της Λωρίδας της Γάζας και γενικότερα του Κράτους της Παλαιστίνης και μετέπειτα σε βάρος του Λιβάνου.³³

Πέραν της αδιάκοπης κάλυψης των γεγονότων που λαμβάνουν χώρα στην περιοχή από μεγάλα ειδησεογραφικά μέσα, αυτό που για πρώτη φορά συμβαίνει ιστορικά είναι η καταγραφή των γεγονότων αυτών και από τις ίδιες τις εμπόλεμες πλευρές και η απευθείας δημοσίευσή τους σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης: αμέτρητα βίντεο και φωτογραφίες έχουν κάνει τον γύρο του διαδικτύου, ανεβασμένα από Ισραηλινούς στρατιώτες όπου ξεκάθαρα κακομεταχειρίζονται παλαιστίνιους αιχμαλώτους, εισβάλλουν σε σπίτια κατοίκων των κατεχομένων εδαφών και τους τρομοκρατούν, ασκούν βία σε βάρος τους ή/και τους μεταχειρίζονται με εξευτελιστικό τρόπο.³⁴ Τα στοιχεία αυτά, λόγω της μεγάλης απήχησης που έχουν, έχουν προκαλέσει ενδιαφέρον σε νομικούς και ακαδημαϊκούς οι οποίοι εκτιμούν πως το υλικό αυτό είναι ένα σπάνιο στοιχείο για το τι πραγματικά συμβαίνει, και μπορεί εν δυνάμει να σταθεί ως χειροπιαστή απόδειξη στην οποία μπορεί να στηριχθεί διεθνής ποινική δίωξη ή να εγκαλεστεί οποιοδήποτε κράτος ενώπιον της δικαιοσύνης εξαιτίας σοβαρών παραβιάσεων του Ανθρωπιστικού Δικαίου.³⁵

Αν και απόρρητα έως στιγμής, η Νότιος Αφρική έχει καταθέσει προς υποστήριξη της υπόθεσης που έφερε ενώπιον του Διεθνούς Δικαστηρίου κατά του Ισραήλ για την διάπραξη

³³ Al Jazeera. (2024). *Gaza is ‘most documented genocide in history,’ says Palestinian UN rep.* [online] Available at: <https://www.aljazeera.com/program/newsfeed/2024/7/17/gaza-is-most-documented-genocide-in-history-says-palestinian-un-rep> [Accessed 8 Oct. 2024].

³⁴ BBC. (2024). *Israel troops continue posting abuse footage despite pledge to act.* [online] Available at: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-69020237> [Accessed 8 Oct. 2024].

³⁵ New York Times. (2024). *What Israeli Soldiers’ Social Media Videos in Gaza Reveal.* [online] Available at: <https://www.nytimes.com/2024/02/06/world/middleeast/israel-idf-soldiers-war-social-media-video.html> [Accessed 8 Oct. 2024].

γενοκτονίας στην Λωρίδα της Γάζας στοιχεία και αποδείξεις συνολικής έκτασης που υπερβαίνει τις 4.000 σελίδες, και είναι πολύ πιθανό εκτός από επιτόπια έρευνα και νομικά επιχειρήματα να περιλαμβάνεται και σημαντικός όγκος υλικού που πηγάζει από φωτογραφικό και ακουστικό υλικό που δημοσιεύεται καθημερινά στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και έχει διασταυρωθεί ως προϊόν έγκυρης πηγής.³⁶

Το υλικό που δημοσιοποιείται, πιέζει προς συμμόρφωση προς το Ανθρωπιστικό Δίκαιο και μέσα από έναν ακόμη δίαυλο, εκτός της νομικής οδού: μέσω της πρόκλησης του συναισθήματος της κοινής γνώμης, των πολιτών κάθε κράτους του κόσμου που λαμβάνουν πλέον την είδηση για ειδεχθείς πράξεις στο μακρινό για εκείνους χιλιομετρικά πεδίο της μάχης καθ'όλη την διάρκεια της καθημερινότητάς τους. Δεν είναι λιγότερης σημασίας να αναφερθεί ότι η ενημέρωση των πολιτών για τέτοιου τύπου ευαίσθητα ζητήματα έχει ορισμένες φορές μεγάλο αντίκτυπο στις πολιτικές των χωρών, καθώς τα Κράτη αναγκάζονται να λογοδοτήσουν στους πολίτες τους σχετικά με το πού παρέχουν στήριξη, σε ποιά πλευρά της σύρραξης και με ποιόν τρόπο. Σε χώρες του δυτικού και όχι μόνο κόσμου, έχουν οργανωθεί ειδικά τον τελευταίο χρόνο εκατοντάδες εκδηλώσεις, πορείες και διαδηλώσεις τόσο σε προτεύουσες όσο και σε μικρότερες πόλεις στις οποίες βρέθηκαν χιλιάδες πολίτες με μόνο σύνθημα την κατάπαυση του πυρός και την αναγκαιότητα για παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας στην Λωρίδα της Γάζας και πλέον και στον Λίβανο.³⁷ Είναι αξιοσημείωτο ότι κάποιες από αυτές κατεστάλησαν και με βίαιους τρόπους από τις αστυνομικές δυνάμεις των χωρών στις οποίες εκδηλώθηκαν, εκδηλώνοντας την συχνή αντίθεση μεταξύ της πολιτικής μιας χώρας (ειδικά στην Ευρώπη) και της γνώμης του λαού που την απαρτίζει, αλλά και την διπλή όψη που μπορεί να έχει μια κυβερνητική πολιτική ανά περίπτωση, ανάλογα με τις διακρατικές σχέσεις τις οποίες διατηρεί στην διάρκεια μιας περιόδου και τις γεωστρατηγικές δυναμικές που αναπτύσσονται.³⁸

³⁶ DIRCO. (2024). *South Africa delivers evidence of Israel genocide to ICJ - DIRCO*. [online] Available at: <https://dirco.gov.za/south-africa-delivers-evidence-of-israel-genocide-to-icj/> [Accessed 6 Nov. 2024].

³⁷ Reuters. (2024). *Thousands around the world protest Middle East war as Oct 7 anniversary nears*. [online] Available at: <https://www.reuters.com/world/middle-east/anniversary-gaza-war-draws-thousands-pro-palestinian-protesters-around-world-2024-10-05/> [Accessed 8 Oct. 2024].

³⁸ Deutsche Welle. (2024). *Gaza protest response: Germany faces free speech dilemma*. [online] Available at: <https://www.dw.com/en/gaza-protest-response-germany-faces-free-speech-dilemma/a-69391278> [Accessed 8 Oct. 2024].

3.1.3. Η συνεισφορά των κινητοποιήσεων της διεθνούς κοινής γνώμης στην ανάγκη προστασίας των ανθρωπιστικών αξιών

Σε επίπεδο της διεθνούς ακαδημαϊκής κοινότητας, είναι άξιες μνείας οι διαμαρτυρίες που εκδηλώθηκαν και στο Πανεπιστήμιο Κολούμπια της Αμερικής το τελευταίο εξάμηνο, στην λήξη της περασμένης αλλά και στην έναρξη της παρούσας ακαδημαϊκής χρονιάς, προς υποστήριξη της Παλαιστίνης και της εφαρμογής του Ανθρωπιστικού Δικαίου στην περιοχή.³⁹ Και σε αυτή την περίπτωση, η πρόκληση συναισθήματος στο ευρύ κοινό φέρνει την διεθνή κοινότητα προ των ευθυνών της, μπορεί όχι ακόμη επαρκώς, αλλά αναπόφευκτα και καθοριστικά προς την κατεύθυνση της ανάληψης των υποχρεώσεων της έναντι του Ανθρωπιστικού Δικαίου. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό και λόγω του ότι είναι εμφανές στα παραπάνω παραδείγματα πως ακόμη κι αν η πολιτική της χώρας είναι εμμέσως υπονομευτική του διεθνούς κεκτημένου (για παράδειγμα η Γερμανία αποτελεί έναν από τους κύριους προμηθευτές του Ισραήλ στον τομέα εμπορίας όπλων, και η Αμερική συνεχίζει να είναι ο κύριος προμηθευτής), η ζωντανή απεικόνιση εγκλημάτων πολέμου και απαγορευμένων πρακτικών είναι επαρκής για να διαμορφώσει το κοινό περί δικαίου αίσθημα στην ευρεία πλειοψηφία των απλών πολιτών οι οποίοι αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες και ασκούν πίεση στις νόμιμες κυβερνήσεις προς την υποστήριξη του Ανθρωπιστικού Δικαίου.

³⁹ BBC. (2024). *Columbia University term begins with protests and more security*. [online] Available at: <https://www.bbc.com/news/articles/cvg3dnn7zlyo> [Accessed 8 Oct. 2024].

3.2. Η διεθνής κοινότητα: αποφάσεις και δράσεις διεθνών θεσμών και διπλωματία κρατών

Η εφαρμογή και ο σεβασμός του Ανθρωπιστικού Δικαίου κατά τις ένοπλες συρράξεις στην περιοχή της Μέσης Ανατολής παραμένει ένα πρόβλημα το οποίο απασχολεί την ηγεσία όλων των χωρών του κόσμου, ακόμη κι αν αυτό οφείλεται σε επιμέρους πολιτικά οφέλη και γεωστρατηγικά συμφέροντα. Παράλληλα έχει γίνει και αντικείμενο συζήτησης σε συνεδριάσεις των Ηνωμένων Εθνών, από τις οποίες έχουν προκύψει διάφορα κείμενα και αποφάσεις διαφορετικής νομικής βαρύτητας ως προς την δεσμευτικότητά τους (από την υιοθέτηση ψηφισμάτων συμβουλευτικού χαρακτήρα από την Γενική Συνέλευση έως τις δεσμευτικές αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας). Όλα τα παραπάνω, διενεργούνται με κοινούς παρονομαστές αρχικά την προστασία των αμάχων και την παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας, μετέπειτα τη λογοδοσία των υπευθύνων για εγκλήματα πολέμου και εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας και εν τέλει την πολιτική επίλυση των διαφορών. Η κλιμακωτή αυτή πορεία σκιαγραφεί τον τρόπο με τον οποίο η διεθνής κοινότητα ως σύνολο και τα κράτη ως ξεχωριστές οντότητες πιέζουν με τα μέσα που έχουν στην διάθεσή τους τους εμπολέμους, είτε είναι κράτη είτε είναι μη κρατικοί δρώντες προς την συμμόρφωσή τους με το Ανθρωπιστικό Δίκαιο.

Πρόσφατο παράδειγμα κίνησης προς την αναδιαμόρφωση της υποχρεωτικότητας του Ανθρωπιστικού Δικαίου αποτελεί η κίνηση έξι χωρών (Βραζιλία, Κίνα, Γαλλία, Ιορδανία, Καζακστάν, Νότιος Αφρική) σε συνεργασία με την Διεθνή Επιτροπή του Ερυθρού Σταυρού ξεκινώντας την Παγκόσμια Πρωτοβουλία για την ενίσχυση της πολιτικής δέσμευσης προς το Ανθρωπιστικό Δίκαιο. Βασικός στόχος της αποτελεί το να δοθεί μια απάντηση απέναντι στην ανεπαρκή εφαρμογή ακόμη και των πιο βασικών κανόνων του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου στα πεδία των μαχών που διεξάγονται τα τελευταία χρόνια καθώς και τις νέες προκλήσεις που οδηγούν στο να μην τυγχάνει του δέοντος σεβασμού το θεσμικό αυτό πλαίσιο.⁴⁰ Η πρωτοβουλία αυτή αναμένεται να περιλάβει συστάσεις πρακτικού περιεχομένου βασιζόμενες σε διαβουλεύσεις που θα διεξαχθούν μεταξύ της ΔΕΕΣ και ειδικών επί των παραβιάσεων του ανθρωπιστικού δικαίου και των κρατών παγκοσμίως. Η όλη διαδικασία αναμένεται να οδηγήσει σε χειροπιαστά αποτελέσματα αλλαγής στάσης απέναντι στο

⁴⁰ International Committee of the Red Cross. (2024). Global Initiative to galvanise political commitment to international humanitarian law. [online] Available at: <https://www.icrc.org/en/global-initiative-international-humanitarian-law> [Accessed 6 Apr. 2025].

Ανθρωπιστικό Δίκαιο προκειμένου να ενισχυθεί, με τελικό στάδιο του έργου μια Σύνοδο Κορυφής για την Υποστήριξη της Ανθρωπότητας στον Πόλεμο το 2026.⁴¹ Η νέα αυτή πρωτοβουλία, επικεντρώνεται ακριβώς στις νέες προκλήσεις που έχουν εμφανιστεί και παραγκωνίζουν την εφαρμογή του Δ.Α.Δ. στις ένοπλες συρράξεις και αποτελεί ξεκάθαρη ένδειξη της θέλησης μιας ομάδας κρατών από κάθε πλευρά του κόσμου, ανεξαρτήτως αντιλήψεων και κουλτούρας να καλλιεργηθεί ο απαραίτητος σεβασμός απέναντι στην ανθρώπινη ζωή και η νοοτροπία της απάλυνσης του ανθρώπινου πόνου ακόμη και στις πιο δυσχερείς καταστάσεις όπως οι εμπόλεμες.

Είναι σημαντικό σε αυτό το σημείο να τονιστεί, ότι η λήψη μέτρων από τα Ηνωμένα Έθνη και άλλα διεθνή όργανα ή από επιμέρους κράτη, οφείλουν να ωρώνται υπό το πρίσμα του παράγοντα επιβολής του Ανθρωπιστικού Δικαίου, ανεξαρτήτως της άμεσης ή μη αποτελεσματικότητας που έχουν προς αυτή την κατεύθυνση. Με άλλα λόγια, δεν θα πρέπει να παραγνωρίζεται η συμβολή τους ως παράγοντα συμμόρφωσης των εμπολέμων προς τους κανόνες του πολέμου μόνο και μόνο επειδή δεν φέρουν πάντα το απολύτως επιθυμητό αποτέλεσμα όσο άμεσα χρειάζεται για να αποφευχθεί μια ανθρωπιστική κρίση ή μια γενικευμένη σύγκρουση, καθώς αυτό θα μπορούσε μόνο να συμβεί με απευθείας επέμβαση στο πεδίο συγκρούσεων, μια πρακτική που στο παρελθόν έχει δημιουργήσει αντικρουόμενες απόψεις, εάν μιλήσουμε για το δόγμα των ανθρωπιστικών επεμβάσεων που σκοπίμως ελάχιστα θίχτηκε στην αρχή της εργασίας.

Οι αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας, ως το καθ' ύλην αρμόδιο όργανο για την διασφάλιση της διεθνούς τάξης και ειρήνης⁴² είναι ο πρώτος σημαντικός σταθμός που θα εξεταστεί στην διαμόρφωση του πλαισίου του Ανθρωπιστικού Δικαίου.

⁴¹ International Committee of the Red Cross. (2024). Brazil, China, France, Jordan, Kazakhstan, South Africa launch a global initiative to galvanise political commitment to international humanitarian law and call for a high-level meeting to uphold humanity in war in 2026. [online] Available at: <https://www.icrc.org/en/news-release/global-initiative-galvanise-political-commitment-ihl-uphold-humanity-war> [Accessed 6 Apr. 2025].

⁴² United Nations Charter, (1948). Art.24, par.1

3.2.1. Η δραστηριοποίηση του Συμβουλίου Ασφαλείας προς την επίλυση της ανθρωπιστικής κρίσης στην Συρία και το Ιράκ

Στην περίπτωση της Συρίας, η παραπάνω πορεία όπως περιγράφηκε, ακολουθήθηκε από το Συμβούλιο Ασφαλείας ως εξής: έπειτα από την εκτός ελέγχου πορεία της εμφύλιας σύγκρουσης στο συριακό κράτος, απαιτήθηκε με απόφαση που λήφθηκε ομόφωνα μεταξύ των μελών αρχικά από όλα τα μέρη που συμμετείχαν στην σύγκρουση η παύση των εχθροπραξιών και η αποχή τους από κάθε πράξη που αποτελούσε παραβίαση του Ανθρωπιστικού Δικαίου και του δικαίου των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ενώ παράλληλα τονίστηκε ότι οι πράξεις αυτές ενδεχομένως να συνιστούσαν εγκλήματα πολέμου ή/και εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας.⁴³ Ήδη από την καταδίκη αυτή εκ μέρους του Συμβουλίου Ασφαλείας τίθεται το πλαίσιο στο οποίο όλοι οι εμπλεκόμενοι καλούνται μέσω μιας δεσμευτικής νομικά απόφασης του ανωτάτου οργάνου των Ηνωμένων Εθνών να συμμορφωθούν προς το Ανθρωπιστικό Δίκαιο και ό,τι αυτό περιλαμβάνει πλέον όχι ως σύσταση, αλλά ως υποχρέωση με ενδεχόμενες ατομικές ποινικές συνέπειες σε διεθνές επίπεδο για σοβαρές παραβιάσεις.

Στο ίδιο πνεύμα έγιναν εκκλήσεις σε όλα τα εμπλεκόμενα μέρη (τις συριακές αρχές και ένοπλες ομάδες) να απέχουν από χρήση όπλων που έχουν δυσανάλογες συνέπειες ως προς τον ανθρώπινο πόνο, να επιτραπεί η πρόσβαση ανθρωπιστικής βοήθειας σε πληγείσες περιοχές με λήψη κάθε απαραίτητου μέτρου για την διευκόλυνση της παροχής της, να αποφεύγεται η στόχευση αμάχων⁴⁴, κίνηση με διπλή σημασία στην εφαρμογή του Ανθρωπιστικού Δικαίου. Αφενός, γίνεται ξεκάθαρο ότι όλοι οι εμπλεκόμενοι σε οποιαδήποτε σύρραξη είναι υπόχρεοι σε ο,τι αφορά τον σεβασμό του Ανθρωπιστικού Δικαίου είτε είναι κράτη είτε όχι, αφετέρου γίνεται νομικά δεσμευτικό όλο το πλαίσιο των βασικότερων κανόνων του και εξυψώνεται η σημασία του.

Ιδιαίτερη αναφορά αξίζει σε δύο ακόμη στοιχεία: το πρώτο αφορά στις ποινικές επιπτώσεις των εγκλημάτων πολέμου, για τα οποία τονίστηκε πως οι αυτουργοί θα πρέπει να βρεθούν ενώπιον της δικαιοσύνης,⁴⁵ γεγονός που φανερώνει την κλιμάκωση της πίεσης που ασκείται προς συμμόρφωση με έμμεση αναφορά εδώ σε ενδεχόμενη εμπλοκή του Διεθνούς Ποινικού

⁴³ United Nations Security Council, (2014). *Resolution 2139*, Art. 2

⁴⁴ United Nations Security Council, (2014). *Resolution 2139*, Art. 3-12

⁴⁵ United Nations Security Council, (2014). *Resolution 2139*, Art. 13

Δικαστηρίου. Το δεύτερο παρουσιάζει μεγάλο ενδιαφέρον καθώς εστιάζει στο πρόσθετο πρόβλημα της τρομοκρατίας στην περιοχή. Παράλληλα με τις ακρότητες εξ αμφοτέρων των πλευρών στην Συριακή κρίση, τρομοκρατικές ομάδες που συνδέονταν με την Αλ Κάιντα ενεπλάκησαν στην σύρραξη διαπράττοντας εγκλήματα σε βάρος των ντόπιων, γεγονός που το Συμβούλιο Ασφαλείας δεν εξαίρεσε από την απόφασή του: κάλεσε και τα δύο μέρη, την συριακή κυβέρνηση και τις αντιστασιακές ομάδες να απέχουν από συνεργασία με τρομοκρατικές ομάδες που δραστηριοποιούνται στην περιοχή καθώς οι εν λόγω δραστηριότητες αποτελούν ύψιστο κίνδυνο διατάραξης της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας.⁴⁶ Η αναφορά του Συμβουλίου Ασφαλείας σε αυτό ειδικά το κομμάτι έχει σημασία καθώς ορισμός κοινά αποδεκτός για την τρομοκρατία δεν έχει υιοθετηθεί επίσημα διεθνώς, παρόλα αυτά γίνεται αναφορά σε αυτή την έννοια σε μια προσπάθεια εξάλειψης των παραβιάσεων του Ανθρωπιστικού Δικαίου που διαπράττονται και εκ μέρους αυτών των δρώντων.

Έπειτα από άρνηση της συριακής κυβέρνησης για διευκόλυνση πρόσβασης ανθρωπιστικής βοήθειας σε πολιορκημένες περιοχές της χώρας, το Συμβούλιο προχώρησε σε νέα απόφαση για χρήση του εδάφους των γειτονικών χωρών με ίδιο σκοπό, για διασυνοριακή δηλαδή πρόσβαση της βοήθειας.⁴⁷ Μέσα από αυτό διαφαίνεται η αποφασιστικότητα για εφαρμογή του Ανθρωπιστικού Δικαίου και η μεταχείριση κάθε διαθέσιμου μέσου που μπορεί η διεθνής κοινότητα να αξιοποιήσει ώστε να ασκήσει προοδευτικά πίεση εφόσον τα συμβαλλόμενα μέρη δεν επιθυμούν να συμμορφωθούν με την θέλησή τους σε αυτό το πλαίσιο προστασίας. Επιπλέον, είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι η απόφαση και όποια δράση λαμβάνεται για επιβολή του Ανθρωπιστικού Δικαίου είναι και θεωρείται και από τους θεσμούς ως μια δυναμική κατάσταση που αξιολογείται και αναλόγως λαμβάνονται μέτρα προς αυτή την κατεύθυνση όποτε κριθεί απαραίτητο. Σε ό,τι αφορά την έναρξη πολιτικών διαπραγματεύσεων ως τελευταίο στάδιο προς επίλυση της συριακής κρίσης, με απόφαση του Συμβουλίου έναν χρόνο αργότερα από τις παραπάνω δύο αποφάσεις, τα Ηνωμένα Έθνη και ο Γενικός Γραμματέας ανέλαβαν να θέσουν υπό την αιγίδα του Οργανισμού την διαδικασία αυτή, πάλι με γνώμονα την εφαρμογή εκκεχειρίας, την προστασία του άμαχου πληθυσμού και

⁴⁶ United Nations Security Council, (2014). *Resolution 2139*, Art. 14

⁴⁷ United Nations Security Council, (2014). *Resolution 2165*, Art. 2

την εφαρμογή του Ανθρωπιστικού Δικαίου, καθ'όμοιο τρόπο με την πρακτική που ακολουθήθηκε έως τότε.⁴⁸

Ανάλογη ήταν η δράση και η παραγωγή αποφάσεων και στην περίπτωση της Ιρακινής κρίσης, που από το 2003 έως το 2014 δημιούργησε σοβαρά ανθρωπιστικά προβλήματα λόγω της έντονης δραστηριότητας της τρομοκρατικής οργάνωσης του Ισλαμικού Κράτους (ISIS). Εδώ το Συμβούλιο εστίασε ιδιαίτερα στην εξάλειψη της τρομοκρατικής δραστηριότητας σε δύο άξονες. Πρώτον, κάλεσε όλα τα εμπλεκόμενα μέρη και σε αυτή την σύγκρουση να τερματίσουν κάθε πρακτική που παραβιάζει το Ανθρωπιστικό Δίκαιο, ειδικά τον ISIL που προέβαινε συστηματικά σε παραβιάσεις κάθε τύπου (από στόχευση αμάχων και εκτελέσεις και κακοποίηση στρατιωτών έως σεξουαλικά εγκλήματα, απαγωγές, εκτοπισμούς πληθυσμών εσωτερικά και κακοποίηση παιδιών) καθαρά λόγω εξτρεμιστικών ιδεολογιών και μισαλλόδοξων απόψεων.⁴⁹ Σημαντικό σημείο είναι ότι σε όλο το εύρος της απόφασης γίνεται ευθεία αναφορά στην σύνδεση της οργάνωσης με την Αλ-Κάιντα και ειδικότερα στην επίμονη τοποθέτηση υπέρ της υποχρέωσης όλων των κρατών να συνεργαστούν στενά σε περιφερειακό επίπεδο ούτως ώστε να αποτρέψουν την μετακίνηση των μελών των οργανώσεων μεταξύ των συνόρων με στόχο την απόδοση διεθνούς ευθύνης σε επίπεδο διεθνούς δικαίου, το οποίο μεταφράζεται ως ενδεχόμενη καταδίκη ατόμων για εγκλήματα πολέμου.⁵⁰ Εδώ γίνεται επίσης ξεκάθαρο αυτό που φάνηκε και στην προηγούμενη περίπτωση, ότι ανεξαρτήτως νομικής προσωπικότητας ενός δρώντα, η υποχρέωση για τήρηση του Ανθρωπιστικού Δικαίου κατά την ένοπλη σύγκρουση συνεχίζει να τον βαραίνει, και κάθε παρέκκλιση από αυτό συνεπάγεται την ποινική ευθύνη.

⁴⁸ United Nations Security Council, (2015). *Resolution 2254*

⁴⁹ United Nations Security Council, (2014). *Resolution 2170*, Art. 1-3

⁵⁰ United Nations Security Council, (2014). *Resolution 2170*, Art. 8-10

3.2.2. Η δραστηριότητα του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης και του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου στην απόδοση ευθυνών για τον πόλεμο στην Γάζα

Για την περίπτωση της Παλαιστίνης, στην παρούσα εργασία δεν κρίνεται να αναλυθεί σε ανάλογο βάθος η δραστηριότητα του Συμβουλίου Ασφαλείας από το 1967 έως το 2016. Ενδεικτικά και σύντομα, αξίζει να σημειωθεί ότι αποτελεί ένα από τα πιο μακροχρόνια προβλήματα της διεθνούς κοινότητας, το οποίο όχι μόνο δεν έχει επιλυθεί μέχρι σήμερα, αλλά περισσότερο έχει εξελιχθεί σε ακόμα πιο περίπλοκη κατάσταση, με κρατικούς και μη κρατικούς δρώντες ως εμπλεκόμενους, μια περιφερειακή πλέον σύγκρουση που δεν είναι ακόμη σαφές και οριστικό ούτε το τίμημα ούτε και το αποτέλεσμα. Το Συμβούλιο Ασφαλείας εστίασε μέσω των αποφάσεών του στον τερματισμό της κατοχής εδαφών εκ μέρους του Ισραήλ καθώς και στην τήρηση του Ανθρωπιστικού Δικαίου και του δικαίου κατοχής στα εδάφη τα οποία δεν είχαν απελευθερωθεί.⁵¹

Έπειτα από χρόνια “ειρήνης” στην κατεχόμενη Λωρίδα της Γάζας (ή καλύτερα έλλειψης γενικευμένων θερμών επεισοδίων) και την συνεχή διεκδίκηση εκ μέρους των Παλαιστινίων για ένα ανεξάρτητο κράτος, οι πολύ πρόσφατες εξελίξεις στο ζήτημα έχουν φτάσει έως και το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης, ως ύστατη απάντηση στις συνεχείς παραβιάσεις εκ μέρους του Ισραηλινού Κράτους στον άμαχο πληθυσμό της Γάζας. Η σημασία της προσφυγής της Νοτίου Αφρικής εναντίον του Ισραήλ ενώπιον του Διεθνούς Δικαστηρίου είναι μεγάλη ως προς το πώς μπορεί να συνεισφέρει το ανώτατο νομικό όργανο των Ηνωμένων Εθνών στην νομική διάσταση του εγκλήματος της γενοκτονίας και πιο πρακτικά στον τερματισμό του πολέμου, την απόδοση δικαιοσύνης και την εφαρμογή του Ανθρωπιστικού Δικαίου από τους εμπόλεμους. Στην εν λόγω προσφυγή, η Νότιος Αφρική ζήτησε στις 29 Δεκεμβρίου 2023 από το Διεθνές Δικαστήριο να λάβει προσωρινά μέτρα, κατηγορώντας το κράτος του Ισραήλ ότι μέσω των οργάνων του κατά παραβίαση της Σύμβασης για την Πρόληψη και Καταστολή του Εγκλήματος της Γενοκτονίας, ακολουθεί πρακτικές γενοκτονίας ως προς τον χαρακτήρα τους με σκοπό τον αφανισμό των κατοίκων της Λωρίδας της Γάζας. Στόχος των προληπτικών μέτρων των οποίων αιτήθηκε ήταν να προστατευθεί ο άμαχος πληθυσμός της Γάζας από περαιτέρω καταστροφή καθώς και η συμμόρφωση του Ισραήλ προς τις υποχρεώσεις του υπό τους όρους της Σύμβασης.⁵² Ως απάντηση το Δικαστήριο εύλογα προχώρησε με τη λήψη

⁵¹ United Nations Security Council. *Resolution 242 (1967) and Resolution 338 (1973)*

⁵² International Court of Justice. (2023). *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide in the Gaza Strip (South Africa v. Israel)*, Application instituting proceedings and request for the indication of provisional measures

μέτρων περίπου δύο μήνες μετά, που ζήτησαν από το Ισραήλ μεταξύ άλλων να σταματήσει οποιαδήποτε στρατιωτική δραστηριότητα στην Λωρίδα της Γάζας και να απέχει από οποιαδήποτε ενέργεια που μπορεί να παραβαίνει τις νομικές υποχρεώσεις που απορρέουν από την Σύμβαση περί Γενοκτονίας.⁵³

Έχοντας αυτά ως δεδομένα από πλευράς της συνεισφοράς του Δικαστηρίου στην υπόθεση και παρατηρώντας τις εξελίξεις σε πραγματικό χρόνο, θα μπορούσαμε να εκτιμήσουμε ότι η εφαρμογή του Ανθρωπιστικού Δικαίου όχι μόνο δεν έχει γίνει πραγματικότητα στην Λωρίδα της Γάζας, αλλά το έγκλημα της γενοκτονίας και ακόμη πολλά εγκλήματα πολέμου συνεχίζουν να λαμβάνουν χώρα στην περιοχή. Είναι φανερό ότι η διαδικασία του Διεθνούς Δικαστηρίου είναι χρονοβόρα, και με περιορισμένο αντίκτυπο σε πιο πρακτικά θέματα τουλάχιστον όσον αφορά την αμεσότητα που απαιτείται κατά περίπτωση. Ωστόσο, αυτό που λειτουργεί εδώ ως παράγοντας συμμόρφωσης του Ισραήλ εν προκειμένω στις υποχρεώσεις που απορρέουν από το διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο, εδράζεται σε δύο επιμέρους στοιχεία: αφενός, η ενασχόληση του Διεθνούς Δικαστηρίου και κάθε απόφαση ή/και τοποθέτηση διακεκριμένων δικαστών του σε αυτό το ζήτημα συνεισφέρει στην εξέλιξη του διεθνούς δικαίου (ως πηγή δικαίου) και στην διαμόρφωση νομικού προηγούμενου το οποίο με το πέρασμα του χρόνου θα γίνεται όλο και πιο στέρεο, και άρα πιο δεσμευτικό για τα κράτη στον οποίων την συμπεριφορά θα τίθενται σαφή όρια σε ό,τι αφορά πρακτικές που ακολουθούνται στην διεξαγωγή του πολέμου. Η ενδυνάμωση αυτή του Ανθρωπιστικού Δικαίου μέσω της νομοπαραγωγής σε διεθνές επίπεδο, όταν φτάσει στο σημείο και της θεσμοθέτησης επιπτώσεων για τους παραβάτες, θα είναι και η οριστική λύση για την εφαρμογή του Ανθρωπιστικού Δικαίου αμετάκλητα και πιο αποφασιστικά σε σχέση με σήμερα. Επιπλέον, από την εκκίνηση της νομικής αυτής διαδικασίας, όχι μόνον η νομική πλευρά είναι αυτή που είναι σπουδαία, αλλά και η επιρροή που είχε η εξέλιξη αυτή στην διπλωματία χωρών ανά τον κόσμο: στην υπόθεση ζήτησαν να συμμετάσχουν ως υποστήριξη της κατηγορίας η Νικαράγουα, η Κολομβία, η Λιβύη, το Μεξικό, η ίδια η Παλαιστίνη (αν και δεν είναι μέλος των Ηνωμένων Εθνών και ούτε και του Καταστατικού του Δικαστηρίου), η Ισπανία, η Τουρκία, η Χιλή, οι Μαλδίβες και η Βολιβία έως τώρα, γεγονός που αναδεικνύει

⁵³ International Court of Justice. (2023). *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide in the Gaza Strip (South Africa v. Israel)*, Order of 26th of January 2024

την τάση πίεσης και εκ μέρους των κρατών προς την εφαρμογή του Ανθρωπιστικού Δικαίου αξιοποιώντας κάθε δυνατό νομικό μέσο που έχουν στη διάθεσή τους την παρούσα στιγμή.⁵⁴

Την προσοχή του στον εν εξελίξει πόλεμο έχει στρέψει και το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο πρόσφατα, κίνηση από την οποία διαφαίνεται και η κλιμάκωση των προσπαθειών των ανώτατων νομικών οργάνων των Ηνωμένων Εθνών να αναγκάσει τους εμπόλεμους στον πόλεμο της Γάζας να συμμορφωθούν με τις υποχρεώσεις τους προς το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο. Ο εισαγγελέας του Δ.Π.Δ. ζήτησε στις 20 Μαΐου 2024 από το Δικαστήριο την έκδοση ενταλμάτων σύλληψης σε βάρος ανώτερων αξιωματούχων τόσο της Χαμάς όσο και του κράτους του Ισραήλ, πρόσωπα τα οποία κατά τη γνώμη του εισαγγελέα ενδέχεται να ευθύνονται για εγκλήματα πολέμου και εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας.⁵⁵ Τα εντάλματα σύλληψης εκδόθηκαν επίσημα από το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο στα μέσα του Νοέμβρη του 2024 και ήδη την στιγμή που γράφεται η παρούσα εργασία πολλές χώρες παγκοσμίως δια στόματος των αξιωματούχων τους ξεκαθάρισαν ότι θα εφαρμόσουν την απόφαση του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου εάν κάποιο από τα πρόσωπα αυτά βρεθούν στο έδαφός τους (όπως για παράδειγμα η Ευρωπαϊκή Ένωση).⁵⁶ Η κίνηση αυτή, περιορίζει τα πρόσωπα αυτά σχετικά με τις μετακινήσεις τους στο εξωτερικό, ειδικά σε εδάφη κρατών τα οποία έχουν προσχωρήσει στην δικαιοδοσία του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου καθώς τα όργανα επιβολής της τάξης των χωρών αυτών είναι υποχρεωμένα σύμφωνα με το Καταστατικό του Δικαστηρίου να προχωρήσουν σε σύλληψη των ατόμων σε βάρος των οποίων εκκρεμούν τα εντάλματα σύλληψης.⁵⁷

Πρακτικά, και αυτή η κίνηση και η ενεργοποίηση λειτουργεί ως πρόσθετος μοχλός πίεσης προς τους εμπόλεμους καθώς ο περιορισμός αυτός της κίνησης των ατόμων σε βάρος των οποίων εκκρεμούν τα εντάλματα σύλληψης επιφέρει ως αποτέλεσμα να μην καθίσταται εύκολη η διπλωματική δραστηριότητά τους, άρα δεν διευκολύνεται η πρακτική διεθνής

⁵⁴ International Court of Justice. (2024). *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide in the Gaza Strip*. [online] Available at: <https://www.icj-cij.org/case/192> [Accessed 1 Nov. 2024].

⁵⁵ International Criminal Court. (2024). *Statement of ICC Prosecutor Karim A.A. Khan KC: Applications for arrest warrants in the situation in the State of Palestine*. [online] Available at: <https://www.icc-cpi.int/news/statement-icc-prosecutor-karim-aa-khan-kc-applications-arrest-warrants-situation-s> [Accessed 2 Nov. 2024].

⁵⁶ BBC. (2024). *ICC issues arrest warrants for Netanyahu, Gallant and Hamas commander*. [online] Available at: <https://www.bbc.com/news/articles/cly2exvx944o> [Accessed 25 Nov. 2024].

⁵⁷ International Criminal Court (1998). *Rome Statute of the International Criminal Court*, Art. 59

στήριξη σε τέτοιου είδους τακτικές και θα ενισχυθεί με αυτόν τον τρόπο η εφαρμογή του Ανθρωπιστικού Δικαίου και η απόδοση ευθυνών για πράξεις που παραβιάζουν το Ανθρωπιστικό Δίκαιο μέσω της απόδοσης ατομικής ποινικής ευθύνης, σε βάθος χρόνου. Επιπλέον, το νομικό βάρος του βήματος που έγινε από πλευράς του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου είναι εξίσου σημαντικό με εκείνο ενδεχόμενης απόφασης από το Διεθνές Δικαστήριο σχετικά με τον χαρακτηρισμό της πρακτικής που ακολουθεί το Ισραήλ στις πολεμικές επιχειρήσεις στην Γάζα και εφόσον ληφθεί και η δεύτερη απόφαση θα συμπληρώσει το παζλ των μέσων που αξιοποιεί η διεθνής κοινότητα προς υπεράσπιση και προαγωγή του Ανθρωπιστικού Δικαίου σε νομικό επίπεδο.

3.2.3. Περιφερειακοί οργανισμοί: η συνεισφορά του Αραβικού Συνδέσμου

Παράλληλα με το ενδιαφέρον που έχει συγκεντρώσει διαχρονικά από τους διεθνείς οργανισμούς η ταραχώδης περιοχή της Μέσης Ανατολής, έχει αναδειχθεί και η ανάγκη για περιφερειακή οργάνωση και συνεργασία μεταξύ και των ίδιων των χωρών της περιοχής με σκοπό και την επίτευξη της ασφάλειας, μεταξύ άλλων. Ο μόνος περιφερειακός οργανισμός που υπάρχει με παρόμοιους σκοπούς είναι ο Αραβικός Σύνδεσμος, οργανισμός που αριθμεί σήμερα 22 κράτη μέλη συμπεριλαμβανομένου του Κράτους της Παλαιστίνης εκπροσωπούμενης από την Παλαιστινιακή Αρχή.

Η κριτική που έχει ασκηθεί προς την δράση, ή μάλλον την αδράνεια του Αραβικού Συνδέσμου είναι βασισμένη στην αδυναμία του να επιλύσει βάσει του Καταστατικού του συρράξεις που έφεραν μεγάλες αναταραχές στην περιοχή όπως ο Συριακός εμφύλιος πόλεμος και το ευρύτερο ζήτημα της Παλαιστίνης. Αυτό πηγάζει κυρίως από τον περιορισμό της διαμεσολάβησης για την επίλυση μιας κρίσης μόνο μεταξύ των μελών του⁵⁸, χωρίς να περιλαμβάνει με αυτό τον τρόπο καμία δικλείδα ασφαλείας έναντι επιθέσεων που έρχονται από μη μέλη ή εσωτερικές αναταραχές εντός των μελών του.⁵⁹ Όπως έχει γίνει σαφές με βάση τα παραπάνω, στα αραβικά κράτη λόγω του τρόπου με τον οποίο η κυβέρνηση ανέλαβε την εξουσία σε πολλά από αυτά, είναι κοινός τόπος η απροθυμία της μεταβίβασης οποιασδήποτε εξουσίας σε κάποιο διεθνές όργανο ακόμα κι αν πρόκειται για επίλυση σοβαρής διαφοράς.

Στο πεδίο της ενίσχυσης του Ανθρωπιστικού Δικαίου στις αραβικές χώρες, ο Αραβικός Σύνδεσμος σε συνεργασία με την Διεθνή Επιτροπή του Ερυθρού Σταυρού δημιούργησε ένα δίκτυο προώθησης του θεσμικού αυτού πλαισίου στις 19 από τις 22 αραβικές χώρες-μέλη του οργανισμού που έχουν δημιουργήσει εθνικές επιτροπές Ανθρωπιστικού Δικαίου. Η πρωτοβουλία αυτή ξεκίνησε από το 1999 και κατέληξε στην Διακήρυξη του Κάιρο η οποία προβλέπει την δημιουργία μιας επιτροπής αποτελούμενης από το τμήμα νομικών ζητημάτων του Αραβικού Συνδέσμου και την περιφερειακή αντιπροσωπεία της Επιτροπής του Ερυθρού Σταυρού στο Κάιρο, αμφότερες με σκοπό να επιβλέπουν την εφαρμογή της διακήρυξης.

⁵⁸ Charter of the Arab League, (1945), Article 5

⁵⁹ EJIL: Talk! (2023). *Resurfacing Issues of the Arab League in Light of the Gaza War*. [online] Available at: <https://www.ejiltalk.org/resurfacing-issues-of-the-arab-league-in-light-of-the-gaza-war/> [Accessed 9 Dec. 2024].

Η αξία αυτής της συνεργασίας και η αναγνώριση εκ μέρους των αραβικών κρατών για συμμόρφωση των εμπολέμων προς το Ανθρωπιστικό Δίκαιο φαίνεται στην τελευταία, πιο πρόσφατη συνάντηση των εταίρων της συμφωνίας. Αρχικά, παρόλο που συνήθως σε τέτοιου τύπου συναντήσεις συμμετέχουν υπουργοί εξωτερικών ή υπουργοί δικαιοσύνης των κυβερνήσεων, στην τελευταία συνάντηση τα κράτη εκπροσώπησαν ακόμη πιο υψηλά ιστάμενοι των κυβερνήσεων, και μάλιστα υπό το φως της σύγκρουσης που μόλις είχε ξεκινήσει στο μέτωπο της Γάζας. Αμφότερα τα στοιχεία διαμορφώνουν έναν ακόμη παράγοντα που πρακτικά συμβάλλει προς την συμμόρφωση των εμπολέμων προς το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο αξιοποιώντας κάθε δυνατό έννομο μέσο μέσω της ανταλλαγής και υιοθέτησης βέλτιστων πρακτικών προς αυτή την κατεύθυνση. Μάλιστα, τα θέματα με τα οποία ασχολήθηκαν οι συμμετέχοντες στην συνάντηση του 2023, αφορούν ακριβώς ζητήματα που θα αναλυθούν εκτενώς παρακάτω ως προβληματικές στην συμμόρφωση προς το Ανθρωπιστικό Δίκαιο, όπως είναι η τρομοκρατία και οι χρήση νέων τεχνολογιών.⁶⁰

Η παραγωγή αναφορών από τις εργασίες της προαναφερθείσας συνεργασίας μεταξύ του Ερυθρού Σταυρού και των κυβερνήσεων των αραβικών κρατών, είναι παράδειγμα παράγοντα ενίσχυσης του Ανθρωπιστικού Δικαίου υπό την έννοια ότι παρέχει ξεκάθαρη απεικόνιση της κατάστασης στην ευρύτερη περιοχή, λαμβάνει υπόψη τόσο δεδομένα ατομικά από τα κράτη όσο και συλλογικά από την περιοχή της Μέσης Ανατολής και το βασικότερο όλων: φέρνει στο ίδιο τραπέζι χώρες οι οποίες δεν συνηθίζουν να συνεργάζονται αλλά αντίθετα έρχονται συχνά σε ρήξη. Το τελευταίο, είναι σημαντικό καθώς γίνεται κοινή αναγνώριση του Ανθρωπιστικού Δικαίου ως πρωταρχικό παράγοντα σταθεροποίησης της περιοχής και της προστασίας του άμαχου πληθυσμού στην διάρκεια συγκρούσεων, στόχος όλων των κυβερνήσεων ανεξαρτήτως των μεταξύ τους σχέσεων.

⁶⁰ Humanitarian Law & Policy, (2024). *Towards national implementation of IHL: Arab states pledge their commitment*. [online] Humanitarian Law & Policy Blog. Available at: <https://blogs.icrc.org/law-and-policy/2024/02/15/towards-national-implementation-of-ihl-arab-states-pledge-their-commitment/> [Accessed 9 Dec. 2024].

3.3. Οι δρώντες που βρίσκονται στο πεδίο των συρράξεων: η συνεισφορά των ανθρωπιστικών οργανώσεων

Οι ανθρωπιστικές οργανώσεις αλλά και οι επιμέρους υπηρεσίες των Ηνωμένων Εθνών συνεισφέρουν ενεργά και άμεσα στην προσπάθεια ελάφρυνσης του ανθρώπινου πόνου σε περιόδους κρίσεων και ειδικά σε εμπόλεμες καταστάσεις. Η παροχή νερού, στέγης, τροφής και ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης σε όλους τους πληθυσμούς που επηρεάζονται από την κρίση ανεξαρτήτως του σε ποιά πλευρά ανήκουν καθώς και η εκκένωση και προστασία αμάχων είναι πρακτικές άρρηκτα συνδεδεμένες με την προάσπιση και εφαρμογή του Ανθρωπιστικού Δικαίου. Ωστόσο, ορισμένες οργανώσεις στοχεύουν με την δραστηριότητά τους να αναδείξουν και περαιτέρω το πρόβλημα και να κινήσουν τους αρμόδιους μηχανισμούς ούτως ώστε να εμποδίσουν τους εμπόλεμους να προβαίνουν σε παραβιάσεις του Ανθρωπιστικού Δικαίου, στοχεύοντας απευθείας στην πηγή του προβλήματος και όχι μόνο τις επιπτώσεις αυτού.

3.3.1. Το Παρατηρητήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και η επιτόπου έρευνα στην Ιρακινή κρίση

Σύμφωνα και με τα λεγόμενα μέλους του Παρατηρητηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (Human Rights Watch), και όπως έχει ήδη υποστηριχθεί και αναλυθεί σε προηγούμενο μέρος της παρούσας εργασίας, η δραστηριότητα των δημοσιογράφων είναι πηγή πληροφοριών για τους ερευνητές ανθρωπίνων δικαιωμάτων όσον αφορά παραβιάσεις που σημειώνονται στο πεδίο της μάχης, χρήσιμες για την συλλογή αποδείξεων και την μετέπειτα λογοδοσία των υπευθύνων για τέτοιου τύπου εγκλήματα και την βελτίωση του πλαισίου προστασίας αμάχων πολιτών.⁶¹ Συγκεκριμένα στην περίπτωση του Ιράκ για παράδειγμα, έγινε εκτεταμένη ανάλυση εκ μέρους του Παρατηρητηρίου σχετικά με τις τακτικές πολέμου που ακολούθησαν τόσο οι καθεστωτικές και αντικαθεστωτικές ιρακινές ομάδες κατά την ένοπλη σύρραξη, όσο και οι δυνάμεις των “προθύμων” όπως έμειναν στην ιστορία κατά τα λεγόμενα του αμερικανού προέδρου Μπους (Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής και Ηνωμένο Βασίλειο) οι οποίες επενέβησαν με σκοπό την απελευθέρωση του Ιράκ από το καθεστώς Χουσεΐν και περιορισμό της τρομοκρατίας στην περιοχή. Η ανάλυση αυτή, έφερε στο φως όλες τις παραβιάσεις σε βάρος του Ανθρωπιστικού Δικαίου σχετικά με πρακτικές (για παραδείγματα επιθέσεις κατά αμάχων, χρήση πολιτών ως ανθρώπινες ασπίδες και έλλειψη διάκρισης μεταξύ στρατιωτικών και μη στόχων κατά τις αεροπορικές επιδρομές) και μέσα διεξαγωγής πολέμου (χρήση απαγορευμένων όπλων όπως βόμβες κατά προσωπικού και βόμβες οι οποίες έπειτα από την λήξη των εχθροπραξιών δημιουργήσαν ναρκοπέδια, καθώς δεν εξερράγησαν κατά τη στιγμή της επίθεσης).⁶²

Η αξία της δραστηριότητας αυτής του οργανισμού έγκειται στο ότι πρόκειται για first-hand αποστολή επιτόπου στο σημείο, με συλλογή στοιχείων αδιάσειστων για απόδειξη των εγκλημάτων ώστε να είναι φύσει αδύνατο να αποφευχθούν οι ανάλογες ευθύνες από τους αυτουργούς από την στιγμή που αυτά είναι διαθέσιμα στο κοινό και σε διεθνείς οργανισμούς και θεσμούς. Άλλωστε, όπως φάνηκε και παραπάνω, το εν λόγω υλικό υπό την αίρεση της επιβεβαίωσης και διασταύρωσης της εγκυρότητας του μπορεί να αποτελέσει και νομικό στοιχείο στην υποστήριξη υποθέσεων ενώπιον των διεθνών δικαστηρίων, αντίστοιχο με αυτό

⁶¹ Human Rights Watch. (2023). *Reflections on Iraq 2003: Witnessing History, Documenting Civilian Harm*. [online] Available at: <https://www.hrw.org/news/2023/05/15/reflections-iraq-2003-witnessing-history-documenting-civilian-harm> [Accessed 4 Nov. 2024].

⁶² Human Rights Watch. (2003). *Off Target The Conduct of the War and Civilian Casualties in Iraq* Human Rights Watch. [online] Available at: <https://www.hrw.org/reports/2003/usa1203/usa1203.pdf>.

των μέσων μαζικής ενημέρωσης όπως αναδείχθηκε και παραπάνω, πάλι με τον όρο της εγκυρότητας και της αξιοπιστίας. Επιπλέον, είναι σημαντικό ότι λήφθηκαν μαρτυρίες από όλες τις αντιμαχόμενες πλευρές, από απλούς πολίτες και συγγενείς θυμάτων των εχθροπραξιών καθώς και το ότι στην επιτροπή ερευνών συμμετείχαν τόσο ειδικοί εκτός του Ιράκ όσο και υψηλόβαθμος στρατιωτικός της χώρας. Ειδικά το τελευταίο στοιχείο δείχνει ότι υπό την πίεση ερευνών διεξαγόμενων από οργανισμό ανθρωπίνων δικαιωμάτων διεθνούς ακτινοβολίας, οι εμπόλεμοι αναγκάζονται να λογοδοτούν για τις πράξεις τους κατά τις ένοπλες συρράξεις, και κατ'επέκταση να συμμορφώνονται έστω και έως έναν βαθμό με το κανόνες εθιμικού δικαίου που περιλαμβάνει το Ανθρωπιστικό Δίκαιο. Όσο για την ισχύ του Ανθρωπιστικού Δικαίου, η ίδια αναφορά κάνει λόγο ειδικά για τις δεσμεύσεις για τις οποίες τα συμβατικά κείμενα συνεπάγονται για όλα τα μέρη: παρά τα διαφορετικά στάδια στα οποία βρίσκονταν όλα τα εμπλεκόμενα μέρη ως προς την προσχώρησή τους στα συμβατικά κείμενα Ανθρωπιστικού Δικαίου και την τυπικά αποδοχή αυτών, γίνεται ρητή αναφορά στο ότι υπάρχουν βασικοί κανόνες διεξαγωγής πολέμου, τους οποίους περιλαμβάνει το Ανθρωπιστικό Δίκαιο και από το οποίο δεσμεύονται όλοι ανεξαιρέτως, ένεκα της *erga omnes* ισχύος του εθιμικού δικαίου στο οποίο έχουν μετεξελιχθεί οι κανόνες αυτοί μέσα από την ευρεία πρακτική των κρατών.

3.3.2. Η Διεθνής Αμνηστία: έρευνα και καταγραφή στην Συριακή κρίση

Η Διεθνής Αμνηστία είναι ένας ακόμη οργανισμός διεθνούς βεληνεκού που έχει συνεισφέρει με παρόμοιο τρόπο στην δημοσιοποίηση παραβιάσεων και στην περίπτωση του εμφυλίου πολέμου στην Συρία από το 2011, χρονιά κατά την οποία αναφέρθηκαν σε αναφορές του οργανισμού πολυάριθμες και ποικίλες παράνομες πρακτικές σε βάρος του ντόπιου πληθυσμού από την ομάδα του αυτοαποκαλούμενου Ισλαμικού Κράτους: διοικητικές κρατήσεις χωρίς κατάληξη σε δίκαιη δίκη, βασανιστήρια και δολοφονίες κατά την διάρκεια κρατήσεων σε φυλακές όπου κυριαρχούσαν απάνθρωπες συνθήκες διαβίωσης, απαγωγές και βία σε βάρος γυναικών και κοριτσιών νεαρής ηλικίας.⁶³

Εγκλήματα πολέμου και έλλειψη διάκρισης στρατιωτικών και μη στόχων διαπράττονται και από τουρκικές δυνάμεις και από στρατιωτικές δυνάμεις που υποστηρίζονται από την Τουρκία στην βόρεια Συρία ακόμη και σήμερα, γεγονότα στα οποία έχει εστιάσει επίσης η Διεθνής Αμνηστία φέρνοντάς τα στην γνώση της διεθνούς κοινότητας.⁶⁴ Η διαρκής αυτή μακροχρόνια και ενδελεχής έρευνα της οργάνωσης αποτελεί απόδειξη του πώς από την πλευρά τους οι δρώντες αυτοί πιέζουν τους εμπόλεμους να επανέλθουν στην έννομη τάξη, δημόσια και ευθέως δια στόματος υψηλόβαθμων στελεχών τους, βασισμένοι σε αποδείξεις και στοιχεία που έχουν συλλεχθεί από επιτόπου αποστολές. Ειδικά στην περίπτωση της συριακής εμφύλιας διαμάχης, όπως αναφέρθηκε και σε προηγούμενο κεφάλαιο η άρνηση της πρόσβασης ανθρωπιστικής βοήθειας από το καθεστώς Άσαντ, παρόμοιος νομικός αποκλεισμός υπήρξε και σε βάρος Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων για την προστασία ανθρωπίνων δικαιωμάτων από την πρόσβαση σε πληροφορίες και περιοχές όπου λάμβαναν χώρα τα εγκλήματα πολέμου, γεγονός που καταδεικνύει το πόσο μεγάλη είναι η ανησυχία των εμπόλεμων να παραμείνουν οι πρακτικές που ακολουθούν μυστικές, μακριά από το μικροσκόπιο του κοινού και των κέντρων των αποφάσεων της διεθνούς κοινότητας, υπό τον φόβο κυρώσεων και πίεσης συμμόρφωσης.

⁶³ Amnesty International USA. (2017). *Annual Report: Syria 2011*. [online] Available at: <https://www.amnestyusa.org/reports/annual-report-syria-2011/> [Accessed 5 Nov. 2024].

⁶⁴ Amnesty International. (2019). *Damning evidence of war crimes by Turkish forces and allies in Syria*. [online] Available at: <https://www.amnesty.org/en/latest/press-release/2019/10/syria-damning-evidence-of-war-crimes-and-other-violations-by-turkish-forces-and-their-allies/> [Accessed 5 Nov. 2024].

3.3.3. Η ολιστική προσέγγιση της Διεθνούς Επιτροπής του Ερυθρού Σταυρού σε Παλαιστίνη, Ιράκ και Συρία: από την μείωση του ανθρώπινου πόνου στην εκπαίδευση και την ευαισθητοποίηση πάνω στο Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο

Η Διεθνής Επιτροπή του Ερυθρού Σταυρού, ως πρωταρχικός παράγοντας παροχής αμερόληπτης και άμεσης βοήθειας σε τόπους ενόπλων συρράξεων, συμβάλλει εξίσου και στις προσπάθειες συμμόρφωσης των εμπλεκομένων μερών προς το Ανθρωπιστικό Δίκαιο αλλά και στην επιτόπια έρευνα σχετικά με τις συνθήκες κράτησης των κρατουμένων σε καιρό πολέμου. Η δραστηριότητα αυτή του οργανισμού αντικατοπτρίστηκε σε πολυάριθμες επισκέψεις σε εγκαταστάσεις κράτησης στην περιοχή της Λωρίδας της Γάζας και της Δυτικής Όχθης, με στόχο τον έλεγχο για τις υφιστάμενες συνθήκες και την παροχή τεχνικών γνώσεων στους τοπικούς αξιωματούχους για βελτίωση των συνθηκών και κατα συνέπεια συμμόρφωση με τις προδιαγραφές που θέτει το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο σχετικά με την απαγόρευση απάνθρωπης μεταχείρισης των κρατουμένων. Σε πιο θεωρητικό επίπεδο, η Δ.Ε.Ε.Σ. εμπλέκεται ενεργά σε διαλόγους με τοπικούς αξιωματούχους, φοιτητές και μέλη της κοινότητας στην περιοχή της Παλαιστίνης καθώς και στο Ισραήλ για ειδική εκπαίδευση και αποσαφήνιση των κανόνων του Ανθρωπιστικού Δικαίου.⁶⁵

Σε Συρία και Ιράκ, οι αντίστοιχες δράσεις του Ερυθρού Σταυρού επικεντρώθηκαν στην υποχρέωση των μερών μιας σύρραξης να σέβονται το Δ.Α.Δ., αλλά και να διασφαλίζουν τον σεβασμό απέναντι σε αυτό εκ μέρους άλλων δρώντων που ενεργούν στις διαταγές τους καθώς και στην αντίστοιχη υποχρέωση των κρατών να εκπαιδεύουν τις ένοπλες δυνάμεις τους ανάλογα.⁶⁶ Ειδικά στην Συρία, δόθηκε και βάση στην παρότρυνση των κρατών να ενημερώνουν ανάλογα και τον άμαχο πληθυσμό σχετικά με τις επιταγές του Ανθρωπιστικού Δικαίου, ενώ οι εκπαιδεύσεις συνδέθηκαν και με τα κοινά στοιχεία μεταξύ του Ισλαμικού Νόμου και του Ανθρωπιστικού Δικαίου. Πάνω σε αυτό, κάθε θρησκεία και φιλοσοφία έχει ενσωματωμένες θεμελιώδεις αξίες σεβασμού απέναντι στην ανθρώπινη ζωή και αξιοπρέπεια. Ο Ισλαμικός Νόμος περιλαμβάνει και εγγυάται το δικαίωμα στην προστασία, τον σεβασμό και την αξιοπρεπή μεταχείριση της ανθρώπινης ύπαρξης, την προστασία της ιδιοκτησίας και

⁶⁵ International Committee of the Red Cross. (2023). *Israel and the Occupied Territories: Facts and Figures - January to December 2022*. [online] Available at: <https://www.icrc.org/en/document/israel-and-occupied-territories-facts-and-figures-2022> [Accessed 5 Nov. 2024].

⁶⁶ International Committee of the Red Cross. (2016). *Promoting humanitarian norms in Syria: 2013–2016*. [online] Available at: <https://ihl-in-action.icrc.org/case-study/syria-training-military-and-civilians-rules-armed-conflicts> [Accessed 5 Nov. 2024].

των υποδομών των πολιτών καθώς και τον περιορισμό των μεθόδων και των μέσων πολέμου στον βαθμό που επιτάσσουν οι απαραίτητες πολεμικές δραστηριότητες.⁶⁷ Έχοντας υπόψη αυτά, είναι φανερό οι ομοιότητές του με τις βασικές αρχές του Ανθρωπιστικού Δικαίου όπως αυτές περιγράφονται στις Συμβάσεις της Γενεύης, έχοντας ως αποτέλεσμα μια στέρεη βάση πάνω στην οποία γίνεται προσπάθεια να πειστούν οι εξτρεμιστικές τρομοκρατικές ομάδες να λάβουν την θρησκεία όχι ως ιδεολογία που φανατίζει τους πιστούς ενάντια στο διαφορετικό, αλλά ως μια φιλοσοφία προστασίας βασικών αξιών ανθρωπισμού σε κάθε πιθανή περίπτωση.

Ενδεικτικά, η εκπαίδευση τοπικών αξιωματούχων των αστυνομικών αρχών στην πόλη Rojava σχετικά με τα καθήκοντά τους, οδήγησε σε απελευθέρωση πάνω από 200 κρατουμένων παιδιών-μαχητές, ως ένδειξη συμμόρφωσης με το θεσμικό πλαίσιο.⁶⁸ Ανάλογη ήταν και η συμμόρφωση των στρατιωτικών δυνάμεων της Peshmerga, η οποία δραστηριοποιούνταν στην κουρδική περιοχή του Ιράκ την οποία και απελευθέρωσε το 2016. Υιοθέτησε βάσει των οδηγιών που έλαβε από την Επιτροπή έναν πρώτο κώδικα συμπεριφοράς εστιάζοντας σε ζωτικής σημασίας κανόνες του Ανθρωπιστικού Δικαίου: ανθρωπισμός, διάκριση, αναλογικότητα, στρατιωτική αναγκαιότητα και προφυλάξεις κατά την επίθεση.⁶⁹

Υπό αυτές τις ιδιαιτερότητες σχετικά με τους δρώντες οι οποίοι εμπλέκονται σε κάθε μια από τις ένοπλες συρράξεις στην περιοχή της Μέσης Ανατολής αλλά και με θέματα ευαίσθητα όπως για παράδειγμα η θρησκεία ως σημαντικού παράγοντα επιρροής στον τρόπο σκέψης και δράσης, είναι φανερό ότι οι ανθρωπιστικές οργανώσεις καταβάλλουν τα μέγιστα των προσπαθειών τους ούτως ώστε να καταστήσουν σαφείς τις υποχρεώσεις των εμπλεκομένων απέναντι στους διεθνείς κανόνες. Βάσει των παραπάνω, είναι ξεκάθαρο ότι καθίστανται δικαίως παράγοντες συμμόρφωσης των εμπολέμων, στον βαθμό πάντα που οι ίδιοι οι κρατικοί και μη κρατικοί δρώντες είναι έτοιμοι να αποδεχθούν τις ευθύνες τους και να

⁶⁷ International Committee of the Red Cross. (2020). Islamic Law and International Humanitarian Law: Common principles of the two legal systems. [online] Available at: <https://www.icrc.org/en/document/islamic-law-international-humanitarian-law> [Accessed 6 Apr. 2025].

⁶⁸ International Committee of the Red Cross. (2016). *Developing a Code of Conduct for Peshmerga forces in Iraq: 2016–2018*. [online] Available at: <https://ihl-in-action.icrc.org/case-study/iraq-peshmerga-forces-first-code-conduct> [Accessed 5 Nov. 2024].

⁶⁹ International Committee of the Red Cross. (2016). *Developing a Code of Conduct for Peshmerga forces in Iraq: 2016–2018*. [online] Available at: <https://ihl-in-action.icrc.org/case-study/iraq-peshmerga-forces-first-code-conduct> [Accessed 5 Nov. 2024].

ενεργήσουν προς αυτή την κατεύθυνση. Στο σημείο αυτό, θεωρείται αυτονόητο πως αν και σημαντική, η συμβολή των οργανώσεων δεν είναι η καθοριστική ώστε να διασφαλίσει σε σύντομο χρονικό διάστημα ότι η εκάστοτε κατάσταση θα εξομαλυνθεί και ότι όλες οι εν εξελίξει παραβιάσεις έχουν τερματιστεί. Δεδομένου ότι δεν υπάρχουν άμεσα αποτελεσματικοί τρόποι κυρώσεων σε παρεκκλίσεις, ένα σημαντικό βάρος σχετικά με την συμμόρφωση εναποτίθεται στην παραπάνω περιγραφόμενη δράση.

Κεφάλαιο 4: Γενικοί παράγοντες αποτροπής συμμόρφωσης των εμπολέμων προς το Δ.Α.Δ.

Όσο κι αν έχει αναπτυχθεί μια δυναμική ενδυνάμωσης και ενίσχυσης του Ανθρωπιστικού Δικαίου προς συμμόρφωση των εμπολέμων προς αυτό, οι προκλήσεις που εμφανίζονται στον σύγχρονο κόσμο απέναντι σε αυτές τις βασικές αξίες εξακολουθούν να λειτουργούν ως παράμετρος αποτροπής συμμόρφωσης των εμπολέμων.

Δεδομένου ότι στον σύγχρονο κόσμο εμφανίζονται με ραγδαίο ρυθμό μη κρατικές οντότητες οι οποίες εμπλέκονται σε ένοπλες συρράξεις που συχνά αποδομούν την κρατική σταθερότητα, βασικός παράγοντας αποτροπής της συμμόρφωσης των εμπολέμων προς το Ανθρωπιστικό Δίκαιο είναι η έλλειψη καλλιέργειας της κουλτούρας του σεβασμού των εμπολέμων απέναντι σε αυτό. Σε αυτό το φάσμα εμπεριέχεται η συνεχής ροή εικόνων και ειδήσεων σχετικά με ευμεγέθεις ανθρώπινες καταστροφές που δημιουργούν σκεπτικισμό τόσο σε θεωρητικό επίπεδο (ακαδημαϊκή κοινότητα) όσο και σε πρακτικό (αδυναμία υιοθέτησης σαφών πολιτικών εκ μέρους των κρατών σε επίπεδο επίσημης εκπαίδευσης πάνω στις βασικές διατάξεις του Ανθρωπιστικού Δικαίου).⁷⁰

Το παραπάνω δεν αποτελεί το μόνο κώλυμα που το Ανθρωπιστικό Δίκαιο δεν έχει προβλέψει επαρκώς λόγω της εξέλιξης του τρόπου με τον οποίο διεξάγονται οι συρράξεις στην σύγχρονη εποχή. Σημαντικός παράγοντας είναι και η ταχεία πρόοδος που σημειώνει η αστικοποίηση τα τελευταία χρόνια και επηρεάζει κυρίως την προστασία των αμάχων και ειδικά την εφαρμογή της διάκρισης μεταξύ στρατιωτικών και μη στόχων, της αναλογικότητας και της εφαρμογής όλων των προληπτικών μέτρων κατά την διεξαγωγή της επίθεσης. Η εγγύτητα μεταξύ των στρατιωτικών στόχων και των υποδομών ζωτικής σημασίας μιας πόλης στην οποία διεξάγεται η διεθνής ή μη διεθνής ένοπλη σύρραξη, καθώς και ο επιχειρηματικός σχεδιασμός στοχευμένα στην επίτευξη μεγάλου πλήγματος στον αντίπαλο ώστε να επιτευχθεί το μέγιστο στρατηγικό αποτέλεσμα δεν ευνοούν την εφαρμογή του Ανθρωπιστικού Δικαίου.⁷¹

⁷⁰ International Humanitarian Law and the Challenges of Contemporary Armed Conflicts Building a culture of compliance for IHL to protect humanity in today's and future conflicts REPORT. (2024). Available at: https://www.clusterconvention.org/wp-content/uploads/2024/09/34IC_10.6-IHL-Challenges-Report-EN.pdf.

⁷¹ Amade Roberts Amana (2022). *The Urbanization of Armed Conflict: Emerging Challenges for International Humanitarian Law*. [online] Available at:

Η τεχνολογία και η εξέλιξή της, εκτός του ότι έχει βελτιώσει σημαντικά κάθε ανθρώπινη δραστηριότητα, έχει σοβαρό αντίκτυπο και στην πολεμική κινητοποίηση. Συγκεκριμένα, τα νέα οπλικά συστήματα τα οποία χρησιμοποιούνται στο πεδίο της μάχης, όπως είναι για παράδειγμα τα μη επανδρωμένα αεροσκάφη έχουν δυσχεράνει ιδιαίτερα την εφαρμογή του Ανθρωπιστικού Δικαίου. Το θεσμικό πλαίσιο αυτό είναι που θα πρέπει να εξετάζουν τα μέρη μιας εμπόλεμης κατάστασης προκειμένου να αξιολογήσουν εάν η χρήση ενός όπλου είναι δόκιμη ή όχι, και εάν αυτό ανταποκρίνεται στις προαναφερθέντες εθιμικούς κανόνες διεξαγωγής του πολέμου. Σημαντικό είναι εδώ να αναφερθεί και η εμπορία όπλων προς τα εμπόλεμα μέρη, δραστηριότητα ιδιαίτερα κερδοφόρα πλην όμως επιζήμια αν κριθεί από το αποτέλεσμα: παρά την ύπαρξη συμφωνιών για προσεκτικότερη διακίνηση όπλων, όταν αυτά καταλήγουν σε δρώντες-εγκληματίες πολέμου δεν υπάρχει σαφές κριτήριο ώστε να διαμοιραστεί η ευθύνη σε όλο το μήκος της “αλυσίδας”. Επιπλέον, η αξιολόγηση ως προς την συμβατότητα ή μη των όπλων με το Ανθρωπιστικό Δίκαιο δεν μπορεί να γίνει με βάση αντικειμενικά κριτήρια ως προς τον αντίκτυπο που θα έχει η χρήση του εκάστοτε πολεμικού συστήματος καθώς οι προϋπάρχοντες μη αναθεωρημένοι κανόνες δεν ανταποκρίνονται πλήρως στις εξελίξεις και συνεπώς δεν παρέχουν πάντα σαφή κριτήρια απαγόρευσης για τα σύγχρονα μέσα.⁷²

https://www.researchgate.net/publication/365434595_The_Urbanization_of_Armed_Conflict_Emerging_Challenges_for_International_Humanitarian_Law [Accessed 19 Dec. 2024].

⁷² International Committee of the Red Cross. (2015). *New technologies of warfare*. [online] Available at: <https://www.icrc.org/en/law-and-policy/new-technologies-and-warfare> [Accessed 19 Dec. 2024].

Κεφάλαιο 5: Παράγοντες που δυσχεραίνουν την εφαρμογή του Δ.Α.Δ. στην περιοχή της Μέσης Ανατολής

5.1. Ανθρωπιστική παιδεία και η κρατική αποσύνθεση: έλλειψη γνώσης και εφαρμογής του θεσμικού πλαισίου σε εσωτερική έννομη τάξη υπό κατάρρευση

Όταν η εσωτερική έννομη τάξη ενός κράτους έχει καταρρεύσει, είναι φύσει αδύνατον να γίνεται ακόμη και ο πιο βασικός έλεγχος λειτουργίας κρατικών λειτουργιών, και σε αυτό συμπεριλαμβάνεται και η διάπραξη παράνομων ενεργειών όπως είναι τα εγκλήματα κατά της ζωής,. Ειδικά όταν αυτά διαπράττονται σε ένα ευρύτερο πλαίσιο πολέμου, η κατάσταση περιπλέκεται ακόμη περισσότερο. Πολύ συχνά, η παρακολούθηση αυτή γίνεται από επιμέρους εξειδικευμένους δρώντες επιφορτισμένους με την παρακολούθηση της συμμόρφωσης όλων σε βασικές για την διεθνή κοινότητα υποχρεώσεις, ωστόσο πολύ συχνά δεν υπάρχουν ούτε τα κατάλληλα εργαλεία ούτε και η αντίστοιχη γνώση προς εκπλήρωση αυτού του σκοπού, όπως θα αναλυθεί και παρακάτω.

5.1.1. Οι περιπτώσεις των άτυπων ομάδων ως εμπόλεμα μέρη

Λαμβάνοντας υπόψη το ιδιαίτερα πολύπλοκο σκηνικό στο οποίο διαδραματίζονται οι ένοπλες διαμάχες στις χώρες της Μέσης Ανατολής, ιδιαίτερα οι μη διεθνείς, ήδη έχει τονιστεί και παραπάνω ότι πολύ σημαντική είναι η εμπλοκή των μη κρατικών δρώντων σε αυτές, ήτοι οι τρομοκρατικές και οι ένοπλες ομάδες πολλές εκ των οποίων δεν έχουν τυπική νομική μορφή, ούτε καν κοινά στοιχεία ως προς το μέγεθος, τις δυνατότητές τους ή την δομή και την ιεραρχία τους. Ως περαιτέρω πρόβλημα που έρχεται να προστεθεί λειτουργεί και ο ιλιγγιώδης ρυθμός γέννησης τέτοιων ομάδων, ανάλογα με τις καταστάσεις και τις διαφορές που προκύπτουν στο εσωτερικό των κρατών εθνοτικά, πολιτικά ή θρησκευτικά.⁷³ Η πολυπλοκότητα αυτή, όπως θίχτηκε και παραπάνω, οδηγεί και τις επιμέρους ομάδες του Ερυθρού Σταυρού να κάνουν προσπάθειες για εκπαίδευση των δρώντων αυτών στο πεδίο του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου, το οποίο λειτουργεί ως παράγοντας συμμόρφωσης εκ των υστέρων, δηλαδή αφότου έχουν παρατηρηθεί και καταγραφεί πρακτικές που παρεκκλίνουν από το θεσμικό πλαίσιο και έχει ορισμένο αντίκτυπο.

Η πηγή εδώ του προβληματισμού είναι ότι οι άτυπες ομάδες ενόπλων δεν λαμβάνουν επίσημα την εκπαίδευση ως προς την νόμιμη διεξαγωγή του πολέμου στον οποίο συμμετέχουν ή υποκινούν, ούτε δίνουν την δέουσα σημασία σε αυτή τους την υποχρέωση λόγω και της περιορισμένης νομιμοποίησης την οποία εκ φύσεως έχουν (δεν είναι αναγνωρισμένα κράτη, άρα συχνά δεν αναλαμβάνουν οποιαδήποτε διεθνή ευθύνη ως προς την τήρηση του δικαίου, ακόμα κι αν προβλέπεται από το ίδιο το πλαίσιο). Ακόμη κι αν έχει γίνει προσπάθεια ειδικά στην περιοχή της Μέσης Ανατολής να συνδεθούν οι θρησκευτικές αξίες του μουσουλμανισμού και του Ισλάμ με τις αξίες του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου, φαίνεται πως οι εξτρεμιστικές αποψεις υπερτερούν και σίγουρα δεν μπορούν να απαγκιστρωθούν εύκολα από μια μη ιεραρχημένη, άτυπη ομάδα.

⁷³ International Committee of the Red Cross. (n.d.). *INTERNATIONAL HUMANITARIAN LAW AND THE CHALLENGES OF CONTEMPORARY ARMED CONFLICTS RECOMMITTING TO PROTECTION IN ARMED CONFLICT ON THE 70 TH ANNIVERSARY OF THE GENEVA CONVENTIONS REPORT*. Available at: https://www.icrc.org/sites/default/files/document/file_list/challenges-report_ihl-and-non-state-armed-groups.pdf.

5.1.2. Τα αλληλοσυνδεόμενα προβλήματα της ένδειας γνώσεων πάνω στο Δ.Α.Δ. στις επίσημες ένοπλες ομάδες και της ελλειμματικής εποπτείας σε συνθήκες κρατικής κατάρρευσης

Βέβαια, η έλλειψη παιδείας και μόρφωσης στο Ανθρωπιστικό Δίκαιο δεν υφίσταται αποκλειστικά στο εσωτερικό των άτυπων ομάδων, αλλά και στις επίσημες ένοπλες δυνάμεις των κρατών. Σε κράτη που υφίστανται ακραίες εσωτερικές κρίσεις και συγκρούσεις, σε κράτη όπως η Συρία και το Ιράκ η εσωτερική έννομη τάξη των οποίων είχε καταρρεύσει κατά την διάρκεια αυτών, οι επίσημες κρατικές δομές δεν ήταν σε θέση να εποπτεύουν και να καταγράφουν τυχόν εγκλήματα πολέμου, ενώ πολλά από τα Αραβικά Κράτη στο εσωτερικό των οποίων ξεσπούν τέτοιες κρίσεις δεν είχαν μέχρι και πολύ πρόσφατα επιτροπές ακριβώς προσανατολισμένες προς αυτή την κατεύθυνση ούτε έχουν ενσωματώσει στο εθνικό τους δίκαιο τις εν λόγω διατάξεις. Έτσι, στις υπό εξέταση περιπτώσεις ενόπλων συγκρούσεων, δεν υπήρχε καν η νομική βάση εσωτερικά ώστε να υπάρχει και η απαραίτητη εκπαίδευση στις ένοπλες δυνάμεις των κρατών προς τον σεβασμό του Ανθρωπιστικού Δικαίου. Ενδεικτικά για τις χώρες στις οποίες αναφέρεται η παρούσα εργασία σχετικά με τις συγκρούσεις που ξέσπασαν εκεί, είναι εντυπωσιακό ότι στο Ιράκ ιδρύθηκε Εθνική Επιτροπή για το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο μόλις το 2014 (αντικαταστάθηκε το 2019 από την Μόνιμη Εθνική Επιτροπή για το Δ.Α.Δ. το 2019), στην Παλαιστίνη το 2016 και στην Συρία το 2004 (επανενεργοποιήθηκε το 2015).⁷⁴ Από αυτό είναι φανερό ότι η συμμόρφωση και ευαισθητοποίηση για εκπαίδευση των κρατικών δομών πάνω στο Ανθρωπιστικό Δίκαιο έπεται της κρίσης την οποία διήρθαν οι κρατικοί θεσμοί, γεγονός που φανερώνει την έλλειψη παιδείας πάνω στο θεσμικό πλαίσιο ως παράγοντα παρεμπόδισης της συμμόρφωσής τους.

Σε ό,τι αφορά την στάση που ακολούθησαν στην εξέλιξη των συγκρούσεων, αυτό οφείλεται και στην προσέγγιση που έχουν τα εν λόγω κράτη απέναντι στις άτυπες ομάδες που δραστηριοποιούνται στο εσωτερικό τους. Τα μεσανατολικά κράτη είναι ιδιαίτερα προσκολλημένα στην έννοια της κρατικής κυριαρχίας, όπως αναφέρθηκε και νωρίτερα, ειδικά λόγω του τρόπου με τον οποίο έλαβαν στα χέρια τους την εξουσία πολλά από τα καθεστώτα των αραβικών χωρών καθώς και μέσα από την διαφορετική μορφή που πήρε η Αραβική Άνοιξη στα επιμέρους κράτη. Συνεπώς, δεν υπάρχει η θέληση και το ερέθισμα να

⁷⁴ International Committee of the Red Cross. (2014). *Table of National Committees and other national bodies on international humanitarian law*. [online] Available at: <https://www.icrc.org/en/document/table-national-committees-and-other-national-bodies-international-humanitarian-law> [Accessed 12 Nov. 2024].

προχωρήσουν σε μεταρρυθμίσεις δυτικής επιρροής όπως ο σεβασμός του Ανθρωπιστικού Δικαίου στις ακραίες καταστάσεις που εξακολουθούν να προκύπτουν ανά διαστήματα. Με αυτό το σκεπτικό, ακολουθούν τον δρόμο της αγνόησης της δράσης των ομάδων αυτών πιστεύοντας ότι αυτή είναι η λύση στην αντιμετώπιση του προβλήματος και ο τρόπος περιορισμού της δράσης τους, δράση από την οποία νιώθουν ότι απειλείται η κρατική οντότητα εν γένει. Εκτός αυτού, και οι δύο πλευρές -κράτη και μη κρατικοί δρώντες- προσφεύγουν σε πρακτικές ακραίες, λόγω των “ακραίων συνθηκών” τις οποίες καλούνται να αντιμετωπίσουν συνεπώς δεν δίνουν την βαρύτητα που αρμόζει στις υποχρεώσεις των ενόπλων δυνάμεών τους σε ό,τι αφορά την στοιχειώδη προστασία του άμαχου πληθυσμού.⁷⁵

Το ενδιαφέρον εδώ είναι το σημείο όπου συναντιούνται οι δράσεις κρατικών και μη κρατικών δρώντων: λαμβάνοντας υπόψη την δράση των ενόπλων δυνάμεων στο εσωτερικό ενός κράτους, η εγκληματική δραστηριότητα εναπόκειται έως ένα βαθμό και στην εσωτερική έννομη τάξη προκειμένου να προληφθεί ή να αντιμετωπιστούν οι συνέπειες αυτής εάν κριθεί απαραίτητο. Άλλωστε, είναι πολύ συχνές οι περιπτώσεις όπου οι ένοπλες αυτές δυνάμεις στρέφονται κατά της ίδιας της κυβέρνησης του κράτους μέσα στο οποίο δραστηριοποιούνται με σκοπό για παράδειγμα την ανατροπή της, όπως συνέβη στην περίπτωση της Συρίας με την κίνηση εναντίον του καθεστώτος του Άσαντ.⁷⁶ Συνεπώς, εάν το ίδιο το κράτος δεν έχει αναλάβει την υποχρέωση να εφαρμόσει το Ανθρωπιστικό Δίκαιο ως κομμάτι του εσωτερικού νομικού πλαισίου και να φροντίσει να διαδώσει τις διατάξεις αυτές ευρέως, αυτές πρακτικά δεν εφαρμόζονται, ενώ στην προαναφερόμενη περίπτωση της Συρίας, το καθεστώς του Άσαντ ήταν γνωστό ότι και από μόνο του σημείωσε σημαντικές παραβιάσεις σε βάρος του Ανθρωπιστικού Δικαίου, γεγονός εξαιτίας του οποίου απομονώθηκε διεθνώς με κυρώσεις και αποβολή από οργανισμούς όπως ο Αραβικός Σύνδεσμος.⁷⁷

⁷⁵ International Committee of the Red Cross. (2016). *International humanitarian law in the Middle East: Successes and challenges - Humanitarian Law & Policy Blog*. [online] Humanitarian Law & Policy Blog. Available at: <https://blogs.icrc.org/law-and-policy/2016/06/10/international-humanitarian-law-middle-east-successes-challenges/> [Accessed 12 Nov. 2024].

⁷⁶ Kelley, M. (2013). *Challenges to Compliance with International Humanitarian Law in the Context of Contemporary Warfare*. [online] Available at: https://digitalcollections.sit.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2643&context=isp_collection.

⁷⁷ The Guardian. (2011). *Syria suspended from Arab League*. [online] doi:<https://doi.org/10.6274157/Qatari-prime-minister-She-007>.

5.2. Η επιρροή του εξτρεμισμού μέσα από τις θρησκευτικές διαφορές, και την προπαγάνδα: η απονομιμοποίηση του αντιπάλου και η μάχη κατά της τρομοκρατίας

Εκτός από εθνοτικές και πολιτικές διαφορές που προκύπτουν στις μεσανατολικές χώρες και πυροδοτούν αιματηρές συγκρούσεις, αυτό που αποτελεί βασικό χαρακτηριστικό και ειδοποιός διαφορά μεταξύ των κρατών είναι οι θρησκευτικές διαφορές. Διαμάχες μεταξύ σιιτών και σουνιτών μουσουλμάνων μέσα στις οποίες δεν εκλείπουν και οι ακραίες και μισαλλόδοξες θρησκευτικές εκφράσεις στις οποίες εδράζεται η φιλοσοφία οργάνωσης όπως το Ισλαμικό Κράτος, είναι σημαντική ιδιαιτερότητα της περιοχής, ενώ σε κάθε χώρα τα ποσοστά του πληθυσμού των αντίστοιχων θρησκευμάτων διαφέρουν με αποτέλεσμα να δημιουργούνται τόσο εντάσεις εσωτερικά για το ποιά ομάδα θα αναλάβει εξουσία όσο και διεθνώς. Παρόλο που οι θρησκευτικοί ηγέτες έχουν ήδη ξεκαθαρίσει ότι το θρήσκευμα δεν δικαιολογεί βιαιότητες, έχει σημειωθεί εργαλειοποίηση της θρησκείας για ακριβώς αυτές τις πρακτικές παραβίασης του Ανθρωπιστικού Δικαίου, από ένοπλες ομάδες που συχνά λαμβάνουν και τον χαρακτηρισμό “τρομοκρατικές” ανάλογα με τον τρόπο δράσης τους, την ρητορική τους και τους απώτερους σκοπούς τους.⁷⁸

⁷⁸ International Committee of the Red Cross. (2016). *International humanitarian law in the Middle East: Successes and challenges - Humanitarian Law & Policy Blog*. [online] Humanitarian Law & Policy Blog. Available at: <https://blogs.icrc.org/law-and-policy/2016/06/10/international-humanitarian-law-middle-east-successes-challenges/> [Accessed 13 Nov. 2024].

5.2.1. Η ενσάρκωση του θρησκευτικού εξτρεμισμού στην ομάδα του Ισλαμικού Κράτους

Χαρακτηριστικά παραδείγματα μη διεθνών και στη συνέχεια διεθνοποιημένων ενόπλων συρράξεων κατά τις οποίες η εθνική κυβέρνηση κράτους (υποστηριζόμενη κάποιες φορές και από εξωτερικές παρεμβάσεις τρίτων χωρών) στράφηκε κατά άτυπων εξτρεμιστικών ομάδων είναι οι περιπτώσεις του Ιράκ και της Συρίας κατά του Ισλαμικού Κράτους το οποίο αναδύθηκε στα δύο αυτά κράτη, και εξαπλώθηκε και σε άλλες χώρες της περιοχής. Η δράση της συννιτικής οργάνωσης, υποκινούνταν από επεκτατικές βλέψεις και στόχευε στην εγκαθίδρυση ενός Χαλιφάτου, ενιαίου κράτους δηλαδή ελεγχόμενο από τον αρχηγό της οργάνωσης, έθεσε μάλιστα και υπό τον αποτελεσματικό έλεγχό της αρκετή έκταση εδαφών και στην Συρία και στο Ιράκ, μέχρι το 2017 όταν ολοκληρώθηκε και η αποδυνάμωση της οργάνωσης μέσω διεθνών προσπαθειών που έγιναν υπό την μορφή εξωτερικών επεμβάσεων σε αυτές τις περιοχές.⁷⁹

Η εξτρεμιστική ιδεολογία που διακατείχε την οργάνωση επικεντρώνεται κυρίως στο γεγονός ότι κατά την άποψη των μελών, οποιαδήποτε πολιτική απόφαση μέσα στο κράτος, θα έπρεπε να λαμβάνεται καθοδηγούμενη από την πιστή εφαρμογή του νόμου της Σαρίας.⁸⁰ Αυτό ακριβώς υπήρξε και το κίνητρό τους για την διάπραξη εγκλημάτων πολέμου και σοβαρών παραβιάσεων του Ανθρωπιστικού Δικαίου για τα οποία διεξήχθη έρευνα εκ μέρους του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου για την απόδοση ευθυνών: απήχθησαν και εκτελέστηκαν χιλιάδες άμαχοι (ανάμεσά τους γυναίκες και παιδιά), μόνο και μόνο επειδή διαφωνούσαν με την ιδεολογία που προέβαλλε η οργάνωση, ενώ όπως αναφέρθηκε και σε προηγούμενο κεφάλαιο χρησιμοποιούνταν και πρακτικές τρομοκρατίας με εκτελέσεις σε δημόσια θέα μέσω διαδικτύου με στόχο την επιβολή του τρόμου.⁸¹ Εδώ, οι ακραίες απόψεις και ο εξτρεμισμός στα πλαίσια της θρησκείας του μουσουλμανισμού λειτούργησαν ξεκάθαρα ως καθοδηγητικό στοιχείο για την διάπραξη εγκλημάτων σε βάρος άμαχου πληθυσμού, και άρα ως παράγοντα εμπόδισης συμμόρφωσης των εμπόλεμων με βασικές αρχές του Ανθρωπιστικού Δικαίου. Ενδεικτικά ως παράδειγμα μπορούμε να αναφέρουμε ότι στις

⁷⁹ Britannica (2014). *Islamic State in Iraq and the Levant (ISIL) | History, Leadership, & Facts*. [online] Encyclopedia Britannica. Available at: <https://www.britannica.com/topic/Islamic-State-in-Iraq-and-the-Levant> [Accessed 13 Nov. 2024].

⁸⁰ Jasko, Katarzyna & Kruglanski, Arie & Bin Hassan, Ahmad Saiful Rijal & Gunaratna, Rohan. (2018). *ISIS: Its History, Ideology, and Psychology*. 10.1007/978-3-319-73653-2_30-1.

⁸¹ Asian Journal of International Affairs. (2021) “*Terrorism and International Humanitarian Law (IHL): Defining the Status of Islamic State of Iraq and Syria (ISIS)*”, 1(1), doi: 10.3126/ajia.v1i1.44759.

περιοχές όπου ο ISIS είχε τον έλεγχο εκείνο το διάστημα, σημειώθηκαν ευρείες και συστηματικές παραβιάσεις ενώ ανέλαβε και την ευθύνη για επιθέσεις σε πάνω από 20 ακόμη χώρες της περιοχής.⁸²

Η άλλη όψη του νομίσματος αφορά τον τρόπο με το οποίο αντιμετωπίστηκε η ομάδα και τα “παρακλάδια” της που παρεισέφρησαν σε ορισμένες μεσανατολικές χώρες δημιουργώντας χάος: ακολουθήθηκε όντως μια αυστηρά στοχευμένη επιχείρηση από πλευράς των επίσημων κυβερνήσεων και των διεθνών συνεργατών τους για την αποκατάσταση της έννομης τάξης και την αποδυνάμωση του τέρατος της τρομοκρατίας όπως είχε χαρακτηριστεί από τον αμερικανό πρόεδρο Ομπάμα; Η απάντηση δεν μπορεί να είναι ξεκάθαρη. Είναι αναμφίβολο ότι οι δυνάμεις των χωρών που επενέβησαν σε Ιράκ και Συρία είχαν ως στόχο την αποδυνάμωση του Ισλαμικού Κράτους για λόγους περιορισμού της ανθρωπιστικής κρίσης, την προστασία από τη διεθνή απειλή της τρομοκρατίας, ειδικά μετά τη παγκόσμια ανησυχία που ακολούθησε τις τρομοκρατικές επιθέσεις στην Ευρώπη (όπως εκείνη του 2015 στο Παρίσι με πάνω από 100 νεκρούς και κάποιους ακόμη τραυματίες) αλλά και τις αυξημένες προσφυγικές ροές λόγω των κρίσεων αυτών. Αφετέρου, ο πόλεμος κατά της τρομοκρατίας *per se*, μπορεί να ερμηνευθεί ως ότι “ο σκοπός αγιάζει τα μέσα”, το οποίο πρακτικά φάνηκε μέσα από παραβιάσεις του Ανθρωπιστικού Δικαίου που σημειώθηκαν και από την κρατική και συμμαχική πλευρά στην προσπάθεια να εξαλείψουν τους μαχητές του Ισλαμικού Κράτους. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι οι περιπτώσεις όπου τρομοκράτες απήχθησαν από τις αμερικανικές δυνάμεις από το σημείο όπου συλλαμβάνονταν και μεταφέρονταν στις φυλακές του Γκουαντάναμο όπου υποβάλλονταν συστηματικά σε βασανιστήρια διαφόρων ειδών προκειμένου να αποσπάσουν οι αρχές και οι μυστικές υπηρεσίες ζωτικής σημασίας πληροφορίες για επόμενα χτυπήματα, σχέδια της ομάδας και άλλες πληροφορίες προς χρήση για την αντιμετώπιση και εξουδετέρωσή τους.⁸³

Η απάνθρωπη μεταχείριση κρατουμένων, όπως έχει αναλυθεί και παραπάνω απαγορεύεται ρητά βάσει του Ανθρωπιστικού Δικαίου, όπως επίσης απαγορεύεται και η μεταφορά τους από το σημείο όπου συνελήφθησαν σε άλλη χώρα, πρακτικές που φανερώνουν ότι ο σεβασμός απέναντι στο Ανθρωπιστικό Δίκαιο παραγκωνίστηκε ή παρερμηνεύτηκε στο όνομα του

⁸² Human Rights Watch. (2024). *ISIS* | *Human Rights Watch*. [online] Available at: <https://www.hrw.org/tag/isis> [Accessed 13 Nov. 2024].

⁸³ Kelley, Morgan. (2013). "Challenges to Compliance with International Humanitarian Law in the Context of Contemporary Warfare" Independent Study Project (ISP) Collection. 1618. https://digitalcollections.sit.edu/isp_collection/1618

πολέμου κατά της τρομοκρατίας. Κατ'αυτόν τον τρόπο, δημιουργήθηκε στην κοινή γνώμη και τις πολιτικές συζητήσεις διεθνώς η αίσθηση ότι οι τρομοκράτες ως εγκληματίες πολέμου δεν ανήκουν στη ίδια κατηγορία με άλλες, κοινές περιπτώσεις κρατουμένων πολέμου, συνεπώς δεν αξίζουν ίδιας μεταχείρισης και σεβασμού όταν βρίσκονται σε αυτή την θέση λόγω προηγούμενων βιαιοτήτων που έχουν διαπράξει. Η στάση αυτή συνδυαστικά με την προπαγάνδα που έγινε κατά των ενόπλων ομάδων στηριζόμενη στις καταγεγραμμένες παραβιάσεις που έγιναν σε βάρος του άμαχου πληθυσμού στο κάθε πεδίο της σύγκρουσης, συνέβαλε και στην όξυνση της ισλαμοφοβίας σε Αμερική και Ευρώπη, που είχε σοβαρό αντίκτυπο στην εσωτερική πολιτική των χωρών (από την στροφή προς την ακροδεξιά και συντηρητικές πολιτικές έως την περιθωριοποίηση και τις επιθέσεις εναντίον των αράβων μεταναστών και προσφύγων) και δημιούργησε ένα συναίσθημα όχι ανθρωπιστικής αλληλεγγύης προς τους πληττόμενους αλλά απειλής και φόβου.⁸⁴

⁸⁴ Britannica. (2023). *Islamophobia | Meaning, History, & Portrayal of Muslims*. [online] Available at: <https://www.britannica.com/topic/Islamophobia#ref354786> [Accessed 13 Nov. 2024].

5.2.2. Η πάταξη της τρομοκρατίας ως απειλή για την κρατική οντότητα: ο σκοπός αγιάζει τα μέσα;

Πάνω στο αφήγημα περί τρομοκρατίας και θρησκευτικού εξτρεμισμού, εδράζονται και οι πολεμικές επιχειρήσεις που διεξάγει εδώ και έναν χρόνο και πλέον το Ισραήλ σε βάρος του Λιβάνου και της Παλαιστίνης, εναντίον της Χεζμπολάχ και της Χαμάς αντίστοιχα. Πολλάκις ο ισραηλινός πρωθυπουργός έχει ξεκαθαρίσει ότι στόχος των επιχειρήσεων είναι η αποδυνάμωση της τρομοκρατίας που ασκούν οι δύο προαναφερθέντες δρώντες, και οι οποίοι αποτελούν ευθεία απειλή για την ασφάλεια του κράτους του Ισραήλ, έπειτα ειδικά από την επίθεση που διεξήγαγε η Χαμάς στο ισραηλινό έδαφος στις 7 Οκτωβρίου του προηγούμενου έτους. Για τον λόγο αυτό μάλιστα σημειώθηκε από πλευράς του ως μεγάλη επιτυχία η δολοφονία των αρχηγών των δύο οργανώσεων, σαν “αρχή του τέλους” (θεωρητικά τουλάχιστον μέχρι στιγμής) του πολέμου στη Γάζα.⁸⁵

Η πρακτική των ισραηλινών δυνάμεων κατά τη διάρκεια αυτού του πολέμου, έχει συμπεριλάβει την χρήση παλαιστινίων σαν ανθρώπινες ασπίδες, ως βασική μέθοδο διεξαγωγής επιχειρήσεων σε μέρη και κατεστραμμένα κτίρια όπου ενδεχομένως υπάρχουν βόμβες, κάτι που απαγορεύεται από το δίκαιο του πολέμου.⁸⁶ Η πρακτική αυτή έχει εξελιχθεί και σε επόμενο, πιο προηγμένο επίπεδο στον υπό εξέλιξη πόλεμο: οι παλαιστίνιοι κρατούμενοι ή απλοί πολίτες που βρίσκονται σε αυτή τη θέση ντύνονται με ρούχα του ισραηλινού στρατού, πλην όμως έχουν δεμένα τα χέρια τους. Από αυτό τον τρόπο φαίνεται η βαθιά ριζωμένες ρατσιστικές πεποιθήσεις των ισραηλινών στρατευμάτων προς τους παλαιστίνιους για τους οποίους έχουν εκφραστεί δια στομάτων αξιωματούχων περί “ανθρώπων ζώων”, ιδεολογία που πηγάζει από την παρομοίωση όλων των παλαιστινίων ως τρομοκρατών, ως μελών της Χαμάς ακόμη κι όταν αποδεδειγμένα είναι απλοί πολίτες, και άρα η θεωρία αυτή αποτελεί καθοδηγητικό παράγοντα απονομιμοποίησης του αντιπάλου, ότι

⁸⁵ The Economic Times. (2024). *Israel PM Benjamin Netanyahu says killing of Hamas chief 'beginning of the end' of Gaza war.* [online] Available at: <https://economictimes.indiatimes.com/news/defence/israel-pm-benjamin-netanyahu-says-killing-of-hamas-chief-beginning-of-the-end-of-gaza-war/articleshow/114332291.cms?from=mdr> [Accessed 14 Nov. 2024].

⁸⁶ The Guardian (2024). *Israeli forces in Gaza 'use civilians as human shields' against possible booby-traps.* [online]. Available at: <https://www.theguardian.com/world/article/2024/aug/14/israeli-forces-in-gaza-use-civilians-as-human-shields-against-possible-booby-traps> [Accessed 14 Nov. 2024].

δεν απολαμβάνει δηλαδή καμία νομική προστασία ως μιας κατώτερης αξίας ανθρώπινη ζωή.⁸⁷

Παρόμοια είναι η σκέψη και πίσω από την συστηματική καταγεγραμμένη κακομεταχείριση παλαιστίνιων κρατουμένων, για τους οποίους έχει προπαγανδιστεί η εικόνα τους και δια των μέσων μαζικής ενημέρωσης ως τρομοκρατών, ατόμων που δεν αξίζουν δίκαιης δίκης ή ανθρώπινης μεταχείρισης ως κινητήριοι δύναμη για διάπραξη πολλαπλών εγκλημάτων πολέμου και ταυτόχρονα να δικαιολογηθεί η παραπάνω κατάσταση στα κέντρα κράτησης δημιουργώντας έτσι μια ανατροφοδότηση μεταξύ της προπαγάνδας ως παράγοντα μη συμμόρφωσης προς το Ανθρωπιστικό Δίκαιο και ως τρόπου να δικαιολογηθούν παράνομες πρακτικές.⁸⁸

⁸⁷ Al Jazeera. (2024). *Israel has taken human shields to a whole new criminal level*. [online] Available at: <https://www.aljazeera.com/opinions/2024/10/20/israel-has-taken-human-shields-to-a-whole-new-criminal-level> [Accessed 14 Nov. 2024].

⁸⁸ Al Jazeera. (2024). *Palestinians are being dehumanised to justify occupation and genocide*. [online] Available at: <https://www.aljazeera.com/opinions/2024/8/20/palestinians-are-being-dehumanised-to-justify-occupation-and-genocide> [Accessed 14 Nov. 2024].

5.3. Η τεχνολογική εξέλιξη της διεξαγωγής πολέμου: αστικός πόλεμος, πολιορκία του αστικού ιστού και ανάπτυξη νέων τεχνολογικών πολεμικών συστημάτων

Με την πάροδο των ετών, έχει ενταθεί σημαντικά εξαιτίας κοινωνικών και οικονομικών παραγόντων η μετακίνηση των πληθυσμών παγκοσμίως από τις περιφέρειες των κρατών προς τα αστικά κέντρα, ενώ ταυτόχρονα όλο και περισσότερες επαρχιακές περιοχές εντός των χωρών αστικοποιούνται και εξελίσσονται, έχοντας ως αποτέλεσμα -μεταξύ άλλων- την πυκνοκατοίκηση. Ενδεικτικά, σύμφωνα με στοιχεία του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, το 55% του παγκόσμιου πληθυσμού ζει σε αστικές περιοχές, ποσοστό που αναμένεται να αυξηθεί σε 68% μέχρι το 2050, ειδικά σε περιοχές της Ασίας και της Αφρικής.⁸⁹ Εφόσον πρόκειται για μια εξέλιξη της σύγχρονης εποχής, είναι λογικό κάθε ανθρώπινη δραστηριότητα, με θετικό ή αρνητικό πρόσημο για το ίδιο το ανθρώπινο είδος ή το περιβάλλον, να μην έχει προσαρμοστεί πλήρως ή και καθόλου στο νέο περιβάλλον στο οποίο διεξάγεται, και σε αυτή την δραστηριότητα εμπίπτει και η διεξαγωγή πολεμικών επιχειρήσεων.

Κατ'αυτόν τον τρόπο, όσο αστικοποιείται ο κόσμος, τόσο αστικοποιείται και ο πόλεμος, περιπλέκοντας ιδιαίτερα βασικά ζητήματα προστασίας αμάχων, προστασίας ζωτικών για την ανθρώπινη επιβίωση υποδομών στις πόλεις και αποφυγή δημιουργίας εσωτερικών μετακινήσεων μεγάλων τμημάτων του ντόπιου πληθυσμού.⁹⁰ Κορυφαία παραδείγματα πολέμου που φανερώνουν ότι το αστικό περιβάλλον αποτελεί παράγοντα δυσκολίας για την εφαρμογή του Ανθρωπιστικού Δικαίου είναι εκφάνσεις του πολέμου κατά του Ισλαμικού Κράτους στο Ιράκ, όπως η μάχη της Μοσούλης, οι αντίστοιχες επιχειρήσεις στην Συρία, όπου δίνεται ιδιαίτερη έμφαση και στην πολεμική δραστηριότητα εκ μέρους κυρίως των κρατών που επενέβησαν εκεί, καθώς και η υπό εξέλιξη σύρραξη στην Λωρίδα της Γάζας και στον Λίβανο.

⁸⁹ United Nations. (2023). *68% of the world population projected to live in urban areas by 2050, says UN | United Nations*. [online] United Nations. Available at: <https://www.un.org/uk/desa/68-world-population-projected-live-urban-areas-2050-says-un> [Accessed 17 Nov. 2024].

⁹⁰ International Committee of the Red Cross. (n.d.). *INTERNATIONAL HUMANITARIAN LAW AND THE CHALLENGES OF CONTEMPORARY ARMED CONFLICTS RECOMMITTING TO PROTECTION IN ARMED CONFLICT ON THE 70 TH ANNIVERSARY OF THE GENEVA CONVENTIONS REPORT*. Available at: https://www.icrc.org/sites/default/files/document/file_list/challenges-report_urbanization-of-armed-conflicts.pdf

5.3.1. Ο αστικός ιστός ως πεδίο μάχης στο Ιράκ

Ανάμεσα στις μάχες που διεξήχθησαν στο Ιράκ κατά την πρώτη δεκαετία του 21ου αιώνα, εξέχουσας σημασίας ήταν η μάχη της Μοσούλης κατά του Ισλαμικού Κράτους, κατά τη διάρκεια της οποίας η πόλη υπέστη σοβαρότατες ζημιές και ολόκληρες γειτονιές καταστράφηκαν ολοσχερώς. Με μια πρώτη εκτίμηση και λαμβάνοντας υπόψη αυτό το πρώτο πολύ γενικό στοιχείο, καθίσταται εμφανές ότι το αστικό περιβάλλον της πόλης και πιο συγκεκριμένα οι γειτονιές που υπέστησαν καταστροφές αφορούσαν σε μόνιμες κατοικίες των ιρακινών, με αποτέλεσμα να εκτοπιστούν τόσο σε άλλες περιοχές εντός της χώρας όσο και εκτός. Η εν λόγω πόλη είναι από τις μεγαλύτερες του Ιράκ, με μεγάλη ιστορική σημασία και βαθιά επηρεασμένη ιδεολογικά ως προς τις καταβολές του Ισλάμ και της Σαρία και παράλληλα αποτέλεσε και το προπύργιο της τρομοκρατικής οργάνωσης του ISIS, η οποία αποδείχθηκε μια ευέλικτη και προσαρμοσμένη σε αστικό περιβάλλον υβριδική δύναμη η οποία ήταν ικανή να αναπτύσσει πολλαπλών ειδών άμυνες σε διαφόρους τομείς. Ενδεικτικά, το Ισλαμικό Κράτος ακολούθησε τακτικές όπως η τροποποίηση μη πολεμικών οχημάτων ώστε αυτά να μεταφέρουν κρυμμένα εκρηκτικά σε στόχους αντιπάλων, αποστολές αυτοκτονίας/βομβιστικές επιθέσεις, χρήση κτιρίων ως κέντρα επιχειρήσεων όπου προέβαιναν σε καταστροφές προς διευκόλυνση των μαχών (για παράδειγμα τρύπες σε τοίχους για πιο εύκολη κίνηση σε χώρους) και πολλών ειδών βόμβες και εκρηκτικές ύλες καθώς και χημικά όπλα.⁹¹

Από τα παραπάνω πολύ ενδεικτικά παραδείγματα διαφαίνεται ξεκάθαρα ότι στην προκειμένη περίπτωση το Ισλαμικό Κράτος ως μέρος της ένοπλης σύρραξης δεν διεξήγαγε τον πόλεμο σε ανοιχτό πεδίο, αλλά σε πεδίο εντός του αστικού ιστού, σημείο όπου η εφαρμογή του Ανθρωπιστικού Δικαίου είναι ιδιαίτερα δύσκολο εγχείρημα, κυρίως λόγω του εξαναγκασμού του ντόπιου πληθυσμού να εγκαταλείψει τις εστίες του λόγω των εκτεταμένων ζημιών που υπέστησαν, αλλά και των παράπλευρων απωλειών (τραυματισμούς και θανάτους αμάχων) που προέκυψαν από αποστολές αυτοκτονίας ή ανταλλαγή πυρών εντός της πόλης.

Εξετάζοντας την ίδια ένοπλη διαμάχη και από την πλευρά της άλλης αντιμαχόμενης πλευράς, τα αμερικανικά στρατεύματα σε συνεργασία με τα βρετανικά που συμμετείχαν προς

⁹¹ Beccaro, A. (2024). Urban warfare in the middle East: the battle of Mosul and the operations in Syria. *Small Wars & Insurgencies*, pp.1–22. doi:<https://doi.org/10.1080/09592318.2024.2322677>.

υποστήριξη των ιρακινών στρατευμάτων στις επιχειρήσεις για αποδυνάμωση του ISIS στην χώρα, χρησιμοποίησαν οπλικά συστήματα, τακτικές και μηχανισμούς πρόληψης και μελέτης του πεδίου της μάχης ούτως ώστε τα χτυπήματα αμοτέρων, ειδικά οι αεροπορικοί βομβαρδισμοί, να έχουν τις ελάχιστες παράπλευρες απώλειες, όπως για παράδειγμα διεξαγωγή τους κατά τις βραδινές ώρες όπου οι πολίτες δεν κυκλοφορούσαν και σχεδιασμένο από υπολογιστή μοντέλο για ορισμό του οπλικού συστήματος που είναι κατάλληλο για την επίθεση καθώς και ακριβείς υπολογισμούς ως προς τον τρόπο χρήσης του.⁹² Βέβαια, ακόμη κι αν υπήρξε έντονη προσπάθεια για προβολή της μεγάλης προσοχής που επέδειξαν οι επεμβαίνουσες δυνάμεις στο πεδίο, δεν λείπουν και οι περιπτώσεις όπου διεξήγαγαν χτυπήματα με μεγάλες απώλειες σε αμάχους, οι οποίες δικαιολογήθηκαν υπό το πρίσμα όχι των θανάτων αμάχων, αλλά των “παράπλευρων απωλειών”.

⁹² International Committee of the Red Cross. (2015). *Applying principles of proportionality and precautions in Iraq*: 2003. [online] Available at: <https://ihl-in-action.icrc.org/case-study/iraq-computer-modelling-collateral-damage-estimates-and-choice-weapons> [Accessed 20 Nov. 2024].

5.3.2. Συρία: πολιορκία του αστικού ιστού ως μέσο διεξαγωγής πολέμου

Στην περίπτωση της Συρίας, είναι ιδανικό να εξεταστεί η μέθοδος του λιμού ως τρόπου διεξαγωγής πολέμου κατά την διάρκεια πολιορκίας μιας πόλης. Το συριακό καθεστώς, ξεκίνησε πιο έντονα να λειτουργεί σημεία ελέγχου με σκοπό τον πλήρη έλεγχο τόσο ποιοτικά όσο και ποσοτικά των αγαθών και των ανθρώπων που εισέρχονται σε ορισμένες γειτονιές, με αποτέλεσμα να διακόπτεται η ροή βασικών για την επιβίωση των κατοίκων αγαθών όπως το καθαρό νερό και ο ηλεκτρισμός.⁹³ Με βάση αυτό, μπορεί να συναχθεί το συμπέρασμα ότι το αστικό περιβάλλον αποτελεί ζωτικής σημασίας παράγοντα που υποβαθμίζει την εφαρμογή του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου από τους εμπόλεμους. Για λόγους ασφάλειας, ή τουλάχιστον ασφάλεια όπως οι ίδιοι οι εμπόλεμοι την αντιλαμβάνονται ανάλογα με τους στρατηγικούς τους στόχους, οι εμπόλεμοι δημιουργούν θύλακες πλήρως απομονωμένους στους οποίους ασκούν πλήρη έλεγχο ως προς το ποιός και τί εισέρχεται και εξέρχεται, και από αυτό συχνά δεν εξαιρούνται ζωτικής σημασίας για τον ντόπιο πληθυσμό τρόφιμα, νερό και άλλα. Αυτή η πρακτική καθιστά το αστικό περιβάλλον ως αποτρεπτικό για τη συμμόρφωση των δρώντων προς το Ανθρωπιστικό Δίκαιο παράγοντα. Το παραπάνω μπορεί να σταθεί ως αξιολογική κρίση καθώς εάν οι πολεμικές επιχειρήσεις διεξάγονταν μεταξύ των αντιπάλων σε ανοιχτό πεδίο, μακριά από τις πόλεις στις οποίες διαμένει ο άμαχος πληθυσμός, τέτοιος έλεγχος δεν θα ήταν ούτε αναγκαίος ούτε δικαιολογημένος καθώς καμία σχέση δεν θα είχε με την πολεμική διαδικασία και την ασφάλεια της εκάστοτε στρατηγικής.

⁹³ Nils Hägerdal (2020). *Starvation as Siege Tactics: Urban Warfare in Syria*. [online] 46(7), pp.1241–1262. doi:<https://doi.org/10.1080/1057610x.2020.1816682>.

5.3.3. Ο αποκλεισμός της Λωρίδας της Γάζας και η χρήση τεχνολογικά προηγμένων μέσων πολέμου στο μέτωπο

Μιλώντας για νέες εξελίξεις στις πολεμικές εξελίξεις δεν θα μπορούσαν να παραλειφθούν οι πρακτικές που ακολουθεί το κράτος του Ισραήλ σε Γάζα και Λίβανο καθώς και οι επιπτώσεις αυτών. Στο πολύπαθο μέτωπο της Γάζας, για το οποίο δεν διαφαίνεται ακόμη κάποιο διπλωματικό διέξοδο, από την πρώτη στιγμή του πολέμου έχει εγκαθιδρυθεί ο πλήρης αποκλεισμός του θύλακα από κάθε εξωτερική αρωγή, με κάποιες μικρές διακυμάνσεις στην ένταση όπως ήταν για παράδειγμα το προσωρινό κλείσιμο του περάσματος της πόλης Ράφα στα σύνορα της Γάζας με την Αίγυπτο.⁹⁴ Αυτό γιατί το Ισραήλ στοχεύει κατά τα λεγόμενα υψηλών αξιωματούχων στην εξάλειψη της οργάνωσης της Χαμάς η οποία έχει αναπτύξει με την πάροδο των ετών ένα υπόγειο δίκτυο τούνελ σχεδόν σε ολόκληρη την έκταση της περιοχής της Λωρίδας της Γάζας με μυστικές εξόδους ακόμη και μέσα σε σπίτια της περιοχής.⁹⁵ Με την έκρηξη του πολέμου έπειτα από την επίθεση της 7ης Οκτωβρίου, το Ισραήλ επιχειρεί να εξαφανίσει την Χαμάς, παράλληλα όμως αυτό που συνεπάγεται είναι ένα τρομακτικά μεγάλο διπλωματικό, πολιτικό και Ανθρωπιστικό (κυρίως Ανθρωπιστικό) κόστος, καθώς ο πόλεμος που διεξάγεται στο αστικό περιβάλλον και μάλιστα υπόγεια δεν επιτρέπει σε καμία από τις δύο πλευρές να εφαρμόσουν βασικές αρχές του Ανθρωπιστικού Δικαίου, όταν το κέρδος από την επίτευξη στρατηγικών στόχων είναι ιεραρχικά για εκείνους ανώτερο. Το αστικό περιβάλλον σε καμία περίπτωση δεν δικαιολογεί τις παράνομες πρακτικές διεξαγωγής πολέμου που οδηγούν σε αμέτρητες απώλειες ζώων αμάχου πληθυσμού, ωστόσο από το παραπάνω φαίνεται πως όσο καλύτερα ο στόχος προσαρμόζεται σε αυτό τόσο δυσκολεύει η προσαρμογή στο Ανθρωπιστικό δίκαιο κατά την πλήξη του στόχου, και αυτή η προσπάθεια για προσαρμογή απαιτεί κόπο που δυστυχώς οι εμπόλεμοι δεν είναι διατεθειμένοι να καταβάλουν.

Οι νέες τεχνολογίες και ο αντίκτυπος που αυτές έχουν όταν τίθενται σε κινητοποίηση στην διάρκεια πολεμικών επιχειρήσεων λειτουργούν και πάλι ως αποτρεπτικός παράγοντας στην συμμόρφωση προς το Ανθρωπιστικό Δίκαιο και το θέτουν υπό αμφισβήτηση. Αυτό είναι

⁹⁴ CNN Greece. (2023). *Άνοιξε το πέρασμα της Ράφα - Για πρώτη φορά πέρασαν ξένοι υπήκοοι στην Αίγυπτο από τη Γάζα.* [online] CNN.gr. Available at: <https://www.cnn.gr/kosmos/story/389540/anoikse-to-perasma-tis-rafa-gia-proti-fora-perasan-ksenoi-ypikooi-stin-aigypto-apo-ti-gaza> [Accessed 28 Nov. 2024].

⁹⁵ Reuters. (2023). *Inside the tunnels of Gaza.* [online] Reuters. Available at: <https://www.reuters.com/graphics/ISRAEL-PALESTINIANS/GAZA-TUNNELS/gkvldmzorvb/> [Accessed 28 Nov. 2024].

εμφανές από την τακτική που ακολούθησε πρόσφατα το Ισραήλ στο εσωτερικό του Λιβάνου όταν εξερράγησαν βομβητές που χρησιμοποιούνταν από μέλη της Χεζμπολάχ, στις μπαταρίες των οποίων βρέθηκε εκρηκτική ύλη.⁹⁶ Αυτό θεωρήθηκε από πολλούς ως αξιοθαύμαστο επίτευγμα των ισραηλινών μυστικών υπηρεσιών από πλευράς χρήσης ενός τόσο ευρέως διαδεδομένου αντικειμένου για διενέργεια πολεμικού χτυπήματος -και ίσως να είναι-, αλλά παρόλα αυτά μπορεί να θεωρηθεί ως κατάφωρη παραβίαση του Ανθρωπιστικού Δικαίου και ως έγκλημα πολέμου. Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω και είναι σκόπιμο να ξεκαθαριστεί εκ νέου, τα μέλη της Χεζμπολάχ εκτός από παραστρατιωτική οργάνωση είναι και πολιτικό κόμμα στο λιβανέζικο κοινοβούλιο, και ορισμένοι από τα θύματα και τους τραυματίες (τουλάχιστον 12 και 2.800 αντίστοιχα⁹⁷) που υπήρξαν στόχοι αυτού του χτυπήματος, δεν συμμετείχαν σε καμία ένοπλη διαμάχη ώστε να αποτελούν επιτρεπτό στρατιωτικό στόχο. Πέραν αυτού, το εν λόγω χτύπημα δεν είχε ούτε κάποιον ξεκάθαρο απώτερο στόχο που θα συνέβαλε σε ενδεχόμενη νίκη του Ισραήλ στον πόλεμο, ούτε καν κάποιο βραχυπρόθεσμο όφελος.⁹⁸ Άρα λοιπόν, είναι διφορούμενη η συμβολή των νέων τεχνολογιών που ενδεχομένως μπορεί από τη μια να προσφέρουν δυνατότητα πιο στοχευμένων πολεμικών χτυπημάτων αλλά και από την άλλη να λειτουργήσουν ως τροχοπέδη στην εφαρμογή των κανόνων πολέμου, και δυστυχώς συμβαίνει στην πλειονότητα των περιπτώσεων το δεύτερο.

⁹⁶ CNN. (2024). *Israel concealed explosives inside batteries of pagers sold to Hezbollah, Lebanese officials say*. [online] Available at: <https://edition.cnn.com/2024/09/27/middleeast/israel-pager-attack-hezbollah-lebanon-invs-intl/index.html> [Accessed 28 Nov. 2024].

⁹⁷ Le Monde. (2024). *Hezbollah pager blasts most likely caused by inserted explosive*. [online] Available at: https://www.lemonde.fr/en/pixels/article/2024/09/18/hezbollah-pager-blasts-most-likely-caused-by-inserted-explosive_6726497_13.html [Accessed 28 Nov. 2024].

⁹⁸ Foreign Policy. (2024). *The Hezbollah Pager Explosions Are More Dangerous Than You Think*. [online] Available at: <https://foreignpolicy.com/2024/09/24/hezbollah-pager-explosions-lebanon-israel-middle-east-iran-us-policy/> [Accessed 28 Nov. 2024].

5.4. Η προαγωγή των οικονομικών συμφερόντων των δυτικών κρατών: υπονομεύει το Ανθρωπιστικό Δίκαιο η μεταφορά όπλων προς τα εμπόλεμα μέρη;

Είναι αλήθεια ότι μεγάλα κράτη στην Ευρώπη καθώς και σε άλλα μέρη της γης όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής έχουν πρωτοστατήσει στην μάχη αφοπλισμού ή/και περιορισμού της κατοχής όπλων σε μια προσπάθεια για έναν κόσμο πιο ειρηνικό και ασφαλή, ειδικά στον απόηχο του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και τις καταστροφές που αυτός άφησε πίσω του σε ανθρώπινο και όχι μόνο κεφάλαιο. Η προσπάθεια αυτή έχει αποκρυσταλλωθεί σε πληθώρα διεθνών συμφωνιών που έχουν συναφθεί στην διάρκεια των τελευταίων 50 χρόνων, στοχευμένα είτε στην απαγόρευση διασποράς είτε στην απαγόρευση χρήσης ορισμένων απαγορευμένων όπλων όπως τα πυρηνικά και τα βιολογικά όπλα.⁹⁹ Παρόλα αυτά, η μεγάλη εξάρτηση ορισμένων χωρών από την βαριά βιομηχανία παραγωγής όπλων που αποφέρει οικονομικά κέρδη καθώς και το στρατηγικό όφελος αρωγής προς ορισμένα κράτη είναι παράγοντες που όχι μόνο δυναμιτίζουν το ήδη βεβαρημένο κλίμα της ανθρωπιστικής κρίσης στην περιοχή της Μέσης Ανατολής, αλλά λειτουργεί και ως παράγοντα διευκόλυνσης των εμπολέμων να συνεχίζουν να διαπράττουν συχνά παραβιάσεις του Ανθρωπιστικού Δικαίου.

Ο παραπάνω προβληματισμός εγείρεται αμέσως μόλις κάποιος παρατηρήσει πως σύμφωνα με πρόσφατα δεδομένα, η Ευρωπαϊκή Ένωση (εννοώντας τα κράτη μέλη της ξεχωριστά ως εξαγωγείς) και οι Η.Π.Α. είναι οι κύριοι πάροχοι κάθε είδους όπλων προς το Ισραήλ, για την κάλυψη αναγκών του στον πόλεμο που διεξάγει στη Λωρίδα της Γάζας, καθιστώντας το Ισραήλ την 15η χώρα παγκοσμίως σε κατάταξη ως εισαγωγέα όπλων.¹⁰⁰ Ειδικά η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει υποστεί βαρύτατη κριτική σχετικά με την στήριξη που παρέχει στο Ισραήλ οικονομικά και στρατιωτικά, ειδικά λαμβάνοντας υπόψη τις πρακτικές γενοκτονίας που ακολουθεί το Ισραήλ σε βάρος της Παλαιστίνης. Ακόμη κι αν ορισμένες χώρες-μέλη της Ένωσης έχουν ρηματικά αποστασιοποιηθεί από την ακολουθούμενη πολιτική υπό την πίεση της κοινωνίας των πολιτών και τις εκκλήσεις ανθρωπιστικών οργανώσεων, οι δημόσιες τοποθετήσεις αξιωματούχων του απέχουν πολύ από την πραγματικότητα παρόλο που η

⁹⁹ Assuring our Common Future. (2020). *List of key international disarmament treaties and agreements - Assuring our Common Future*. [online] Available at: <https://disarmamenthandbook.org/handbook/annexes/list-of-key-international-disarmament-treaties-and-agreements/> [Accessed 11 Dec. 2024].

¹⁰⁰ Rettman, A. (2024). *US and EU top arms sales to Middle East and Israel*. [online] EUobserver. Available at: <https://euobserver.com/eu-and-the-world/ar5b843eb6> [Accessed 11 Dec. 2024].

Ένωση έχει την νομική δυνατότητα να επιβάλει εμπάργκο όπλων σε βάρος κρατών που ενδεχομένως χρησιμοποιούν τα όπλα τα οποία λαμβάνουν για πράξεις που αντιβαίνουν το Διεθνές Δίκαιο ή που συνιστούν εγκλήματα πολέμου ή εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας.¹⁰¹ Αυτή η ασυνέχεια σε λόγους και πρακτικές συνδέεται άρρηκτα και άμεσα τόσο με την νομική διαδικασία που έχει κινηθεί από πλευράς του Διεθνούς Δικαστηρίου, όσο και με την δέσμευση που έχουν αναλάβει τα κράτη μέλη στα πλαίσια της Συνθήκης Εμπορίου Όπλων (Arms Trade Treaty) που απαγορεύει το εμπόριο όπλων εάν αυτά μπορούν να χρησιμοποιηθούν στην στοχοποίηση πολιτικών στόχων ή/και στην παραβίαση του Διεθνούς Δικαίου.¹⁰² Ενδεικτικά η Γερμανία λόγω του παρελθόντος της με τον εβραϊκό πληθυσμό που ζούσε στην Ευρώπη λίγο πριν το ξέσπασμα του Β' Παγκοσμίου Πολέμου συνεχίζει να παρέχει βοήθεια στο Εβραϊκό κράτος, ενώ η Ιταλία συνεχίζει να είναι η τρίτη σε κατάταξη ανάμεσα στους εξαγωγείς όπλων προς το Ισραήλ. Ελάχιστα παραδείγματα όπως αυτό της Ισπανίας και της βελγικής περιοχής της Βαλλονίας αντιτίθενται στον γενικό κανόνα και καλούν για επιβολή εμπάργκο.¹⁰³

Το συμπέρασμα είναι εξαιρετικά απλό: όπλα τα οποία εξάγονται και χωρίς κανέναν έλεγχο καταλήγουν σε χέρια εμπολέμων, ενδεχομένως εγκληματιών πολέμου είναι αυτόματα παράγοντας υπονόμησης των βασικότερων αρχών του Ανθρωπιστικού Δικαίου και επιφέρουν, όπως ήδη είναι εμφανές, βαρύτατο φόρο αίματος αμάχων. Η ευρεία διαθεσιμότητα όπλων και κάθε τύπου πολεμικών συστημάτων εμποδίζει ακόμη και την παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας λόγω των εκτεταμένων καταστροφών που επιφέρουν στο πεδίο της μάχης και σε μέρη τα οποία σύμφωνα με τους κανόνες πολέμου δεν θα έπρεπε να θεωρούνται στόχοι.¹⁰⁴ Είναι πραγματικά εύλογο να γίνει η διαπίστωση ότι το εμπορικό και στρατηγικό συμφέρον των ευρωπαϊκών και όχι μόνο χωρών υπερτερεί έναντι πολιτικών δεσμεύσεων περί υπεράσπισης ανθρωπιστικών αξιών ή την τιμωρία και πίεση όσων

¹⁰¹ Niamh Ní Bhriain and Akkerman, M. (2024). *The EU's support for Israel makes it complicit in genocide*. [online] Al Jazeera. Available at: <https://www.aljazeera.com/opinions/2024/7/6/the-eus-support-for-israel-makes-it-complicit-in-genocide> [Accessed 11 Dec. 2024].

¹⁰² Arms Trade Treaty, (2013). Articles 6-7

¹⁰³ Jones, M.G. (2024). *Are European countries still supplying arms to Israel?* [online] euronews. Available at: <https://www.euronews.com/my-europe/2024/10/09/are-european-countries-still-supplying-arms-to-israel> [Accessed 11 Dec. 2024].

¹⁰⁴ International Committee of the Red Cross. (2024). *Arms transfers to parties to armed conflict: what the law says*. [online] Available at: <https://www.icrc.org/en/document/arms-transfers-parties-armed-conflict-what-law-says> [Accessed 11 Dec. 2024].

παραβαίνουν αυτό, καθώς φαίνεται ότι το τελευταίο απαιτεί πολύ μεγαλύτερη προσπάθεια σε διπλωματικό και όχι μόνο επίπεδο που θα επιφέρουν ενδεχομένως δραματικές αλλαγές στην ισορροπία δυνάμεων και συνεργασιών.

Κεφάλαιο 6: Αξιολόγηση και σχολιασμός

6.1. Η ανάγκη για προσαρμογή του θεσμικού πλαισίου στις πραγματικές σύγχρονες ανάγκες

Οι τρεις ενδεικτικές περιπτώσεις χωρών που εξετάστηκαν στην παρούσα εργασία, αναδεικνύουν με ευκρινή τρόπο την πολυπλοκότητα του περιβάλλοντος στο οποίο καλούνται οι δρώντες εκατέρωθεν να εφαρμόσουν το Ανθρωπιστικό Δίκαιο. Θρησκευτικές διαφορές, το πραγματικό περιβάλλον στο οποίο διεξάγονται οι στρατιωτικές επιχειρήσεις, η -κάποιες φορές- ιδιαίτερη νομική φύση των δρώντων που εμπλέκονται στην σύρραξη και η φύση της ίδιας της σύρραξης (διεθνής, μη διεθνής, διεθνοποιημένη ή συνδυασμός κάποιων από αυτά, όταν ξεκινούν ως μη διεθνείς και εξελίσσονται ως άλλου τύπου σύρραξη) καθώς και άλλοι παράγοντες αναδεικνύουν το πόσο σημαντικό είναι το νομικό πλαίσιο αντιμετώπισης ανθρωπιστικών κρίσεων να είναι ευέλικτο και προσαρμόσιμο με νέες συνθήκες που οι οραματιστές του αρχικού πλαισίου δεν θα μπορούσαν να προβλέψουν.

Αυτό που είναι σημαντικό στοιχείο, και στο οποίο σκόπιμα δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση στην παρούσα εργασία είναι η δράση και η πρακτική του Ισλαμικού Κράτους σε Συρία και Ιράκ, ως βασικός κοινός αποσταθεροποιητικός παράγοντας στις δύο περιοχές. Παρόλο που αμφότερες οι χώρες υπέστησαν σημαντικές εσωτερικές πολιτικές κρίσεις λόγω των ριζοσπαστικών κυβερνήσεών τους, αυτό που απασχόλησε την διεθνή κοινότητα ευρέως ήταν η δράση του ISIS ως ιδιαίτερης νομικής φύσης δρώντα. Αυτό δικαίως συνέβη λόγω των εκτεταμένων παραβιάσεων σε βάρος του Ανθρωπιστικού Δικαίου στις οποίες προέβαινε καθώς και την σημαντική απειλή την οποία έβλεπε ο μέσος κάτοικος ή κυβερνήτης δυτικών χωρών παγκοσμίως, λόγω των τακτικών γρήγορης και λανθάνουσας δικτύωσης που είχε όχι μόνο σε μεσανατολικές χώρες αλλά και σε χώρες της Ευρώπης. Επιπλέον, είδαμε ότι σε Συρία και Ιράκ ήταν ο κοινός παράγοντας που κατέστησε τις συρράξεις από μη διεθνείς σε διεθνοποιημένες, άρα η σημαντικότητα αυτού του σημείου είναι αυξημένη.

Στον σημερινό κόσμο, έχουν αναδυθεί τόσο νέες απειλές, όσο και νέες δυναμικές σε ό,τι αφορά την προσέγγιση και προώθηση του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου από τα άτομα, τις κοινωνίες των χωρών, τις οργανώσεις, τα ίδια τα κράτη, τους διεθνείς οργανισμούς και όργανα. Αυτά τα νέα δεδομένα, είναι χρήσιμο να εξεταστούν όχι μόνο από πλευράς μελέτης και σχολιασμού αλλά και με σκοπό την χρήση τους για πιο αποτελεσματική και ταχεία

αντίδραση σε εκτεταμένα ανθρωπιστικά θέματα του σύγχρονου κόσμου. Όσο νομικό και λογικό βάρος κι αν έχει σε επίπεδο συζητήσεων η δράση παγκόσμιου βεληνεκούς οργάνων όπως το Διεθνές Δικαστήριο, η προσοχή της νομοπαραγωγής ίσως ήρθε η ώρα να στραφεί στο πρακτικό κομμάτι του προβλήματος, δηλαδή στο πώς μπορεί να γίνει το θεσμικό πλαίσιο πιο αυστηρό, δεσμευτικό και παραγωγό επιπτώσεων για όποιον το αγνοεί, αποσκοπώντας αποκλειστικά στην λήξη μια για πάντα του αιματοκυλίσματος των απλών πολιτών.

Με βάση τα παραπάνω, μπορεί να συναχθεί το συμπέρασμα ότι όπως στην φυσική, έτσι και στην εφαρμογή του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου, κάθε δράση, έχει και αντίδραση: αυτό φαίνεται εάν κάποιος δει τους παράγοντες διευκόλυνσης της συμμόρφωσης των εμπόλεμων ως δράση, και τους αντίστοιχους παράγοντες απομάκρυνσης από το Ανθρωπιστικό Δίκαιο ως αντανakλαστική αντίδραση. Για παράδειγμα, εάν την ίδια στιγμή που ορισμένα κράτη πιέζουν με ο,τι μέσα διαθέτουν το καθένα και πάντα ανάλογα με το “βάρος” τους θεσμικά στην διεθνή πολιτική σκηνή προς κατάπαυση του πυρός στο πεδίο της μάχης, πάντα υπάρχουν κράτη τα οποία σκοπίμως λόγω ιδιαίτερων εθνικών συμφερόντων ή λόγω εγγενών πολιτικών αδυναμιών να μην ακολουθούν την ίδια κατεύθυνση. Αντίστοιχα, εάν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και κοινωνικής δικτύωσης είναι αυτά που αναδεικνύουν θέματα, ευαισθητοποιούν, κινητοποιούν, την ίδια στιγμή είναι τα ίδια μέσα που επηρεασμένα από κρατικές παρεμβάσεις μπορεί να βγάλουν μια διαφορετική εικόνα προς το κοινό στο οποίο απευθύνονται με απώτερους πολιτικούς στόχους ή να δίνουν βήμα σε τρομοκρατικούς δρώντες να πετύχουν τους δικούς τους σκοπούς. Αμφότερα τα στοιχεία αυτά είναι σημαντικό να εξεταστούν ως προς το πώς μπορούν να αποτελέσουν βάση για να αναδιαμορφωθεί το θεσμικό πλαίσιο του Ανθρωπιστικού Δικαίου, είναι νέα τεχνολογικά μέσα που όχι μόνο δεν υπήρχαν όταν το πλαίσιο γεννήθηκε, αλλά εξελίσσονται και ραγδαία και απαιτούν συνεχή επαγρύπνηση και παρακολούθηση.

6.2. Είναι επαρκής η αποφασιστικότητα της διεθνούς κοινότητας για επιβολή του θεσμικού πλαισίου;

Όσο αυτονόητη κι αν φαίνεται να είναι η διασφάλιση της προστασίας των αμάχων, η διάκριση μεταξύ στρατιωτικών και μη στρατιωτικών στόχων και η πάση θυσία προστασία και ο σεβασμός απέναντι σε οργανώσεις και οργανισμούς που επιχειρούν προς την απάλυνση του ανθρώπινου πόνου, η αλήθεια είναι ότι η έως τώρα ευαισθητοποίηση των κρατών προς αυτή την κατεύθυνση δεν είναι ιδιαίτερα ελπιδοφόρα. Η διεθνής κοινότητα, μπορεί να ευαγγελίζεται σε κάθε πιθανή ευκαιρία την προάσπιση των βασικών δικαιωμάτων του ανθρώπου, ωστόσο η παρεμβατικότητα που έχουν επιδείξει στο παρελθόν πολλές κυβερνήσεις επέφερε σοβαρές εσωτερικές αναταραχές και δυσαρέσκεια: όσο μια κρίση βρίσκεται μακριά γεωγραφικά και δεν επηρεάζει την καθημερινή ζωή, μπορεί να γίνει απλώς μια συζήτηση ή ένα διάλειμμα για περισυλλογή σχετικά με τα δεινά αυτού του κόσμου, όμως ο άνθρωπος ως όν με ενεργό το ένστικτο τη επιβίωσης προτεραιοποιεί σε γενικές γραμμές την διασφάλιση τη επιβίωσης του ίδιου και των οικείων του έναντι της δράσης για την διάσωση του συνανθρώπου. Σε επίπεδο κυβερνήσεων, τα μαθήματα που έλαβαν χώρες που επένδυσαν μεγάλο ανθρώπινο κεφάλαιο σε πολεμικές διαδικασίες λειτουργούν αποτρεπτικά στο να αναλάβουν δράση προς την επίλυση μιας ανθρωπιστικής κρίσης, όσο μεγάλης κι αν είναι αυτή, καθώς το εσωτερικό πολιτικό κόστος παραμένει μεγάλο.

Σε κάθε περίπτωση έχοντας κατά νου τα παραπάνω, δεν θα πρέπει να ξεχνάμε ορισμένες βασικές παραμέτρους σχετικά με την λειτουργία των διεθνών οργανισμών πάνω στους οποίους έχει εναποτεθεί όλο το βάρος της επίλυσης των διεθνών κρίσεων. Αρχικά, η δημιουργία διεθνών οργανισμών είναι αποκλειστικά προϊόν της κρατικής πρωτοβουλίας και η ισχύς αυτού εκτείνεται στο περιθώριο που τα ίδια τα κράτη θέτουν: δεν μπορούμε να αναμένουμε τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών ή οποιαδήποτε επιμέρους υπηρεσία του να επιλύσει μια κατάσταση εάν δεν έχει λάβει την εντολή και τους αντίστοιχους πόρους από τα μέλη του για να βρεθεί σε θέση να ανταποκριθεί ανάλογα. Επιπλέον, μέσα από διεθνείς θεσμούς γεννιούνται πάρα πολύ συχνά πρωτοβουλίες για υιοθέτηση νέων θεσμικών πλαισίων ή την ενίσχυση ήδη υπαρχόντων και σε αυτό περιλαμβάνεται και το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο. Εφόσον λοιπόν πάλι γυρνάμε πίσω στην κρατική πρωτοβουλία, δεν μπορούμε να αναμένουμε η διεξαγωγή του πολέμου να γίνεται σύμφωνα με κανόνες, εάν αυτοί οι κανόνες δεν αναθεωρηθούν και δεν ενισχυθούν με νέες, έμπρακτες δεσμεύσεις από πλευράς των κυβερνήσεων.

Συμπεράσματα - Επίλογος

Στην παρούσα εργασία, αναδείχθηκαν ορισμένα ιστορικά γεγονότα ενόπλων συρράξεων που έφεραν τον κόσμο ενώπιον πρωτόγνωρων καταστάσεων, κρίσεων, ανθρώπινου πόνου και κινδύνων, στα οποία το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο και οι διατάξεις του θεωρήθηκαν ως το πιο κατάλληλο θεσμικό πλαίσιο, εφαρμοστέο για την επίλυση τόσο εθνικών όσο και διεθνών προβλημάτων. Η ανάλυση των παραγόντων που συνέβαλαν και ακόμη συμβάλλουν προς την ενίσχυση του θεσμικού αυτού πλαισίου συνεχώς μεταβάλλονται, εξελίσσονται και δίνουν μια δόση αισιοδοξίας ως προς την δύναμη που σταδιακά αποκτούν και ενδέχεται να αξιοποιήσουν πιο δυναμικά στο μέλλον διάφοροι δρώντες: η κοινωνία των πολιτών, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, οι ανθρωπιστικές οργανώσεις και οι διεθνείς θεσμοί κ.ο.κ. Στον αντίποδα, οι παράγοντες που συμβάλλουν στην απομάκρυνση των εμπολέμων από την υποχρέωση σεβασμού του Ανθρωπιστικού Δικαίου δεν μπορούν σε καμία περίπτωση να παραγκωνιστούν, μπορούν ωστόσο να ληφθούν σοβαρά υπόψη στην έμπρακτη δράση για την διαμόρφωση ενός πιο σταθερού, ασφαλούς κόσμου με την προσοχή στραμμένη στον άνθρωπο όχι με την εγωιστική έννοια του όρου, αλλά με την έννοια του σεβασμού, της αλληλεγγύης και της προστασίας των αδύναμων και των κατατρεγμένων.

Βιβλιογραφία και Πηγές

Βιβλία

Μαρούδα Μ. Ν., 2012. *Περί του Ανθρωπιστικού Χώρου στον 21ο αιώνα*. Αθήνα: Εκδόσεις Σιδέρη

Χειλά, Ε., 2020. *Διεθνής Κοινότητα και “εύθραυστα” κράτη*. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα

Πρωτογενείς πηγές

Arms Trade Treaty, (2013)

Charter of the Arab League, (1945)

Geneva Convention IV, (1949).

Protocol additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the protection of victims of international armed conflicts, (1977).

Statute of the International Criminal Court (1998)

International Court of Justice. (2023). *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide in the Gaza Strip (South Africa v. Israel)*, Application instituting proceedings and request for the indication of provisional measures

International Court of Justice. (2023). *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide in the Gaza Strip (South Africa v. Israel)*, Order of 26th of January 2024

International Court of Justice. (2024). *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide in the Gaza Strip*. [online] Available at: <https://www.icj-cij.org/case/192> [Accessed 1 Nov. 2024].

International Criminal Court (1998). *Rome Statute of the International Criminal Court*

United Nations Charter, (1948).

United Nations Security Council, (2014). *Resolution 2139*

United Nations Security Council, (2014). *Resolution 2165*

United Nations Security Council, (2015). *Resolution 2254*

United Nations Security Council, (2014). *Resolution 2170*

United Nations Security Council. *Resolution 242 (1967) and Resolution 338 (1973)*

Αρθρογραφία και ηλεκτρονικές πηγές

AJ Labs. (2023). *Israel-Gaza war in maps and charts: Live tracker*. [online] Available at: <https://www.aljazeera.com/news/longform/2023/10/9/israel-hamas-war-in-maps-and-charts-live-tracker> [Accessed 10 Sep. 2024].

Al, Z., Zouhair, H. and Hassani, A. (2008). *International humanitarian law and its implementation in Iraq*. [online] 90. Available at: https://international-review.icrc.org/sites/default/files/irrc-869_3.pdf.

Al Jazeera. (2024). *Israel has taken human shields to a whole new criminal level*. [online] Available at: <https://www.aljazeera.com/opinions/2024/10/20/israel-has-taken-human-shields-to-a-whole-new-criminal-level> [Accessed 14 Nov. 2024].

Al Jazeera. (2024). *Palestinians are being dehumanised to justify occupation and genocide*. [online] Available at: <https://www.aljazeera.com/opinions/2024/8/20/palestinians-are-being-dehumanised-to-justify-occupation-and-genocide> [Accessed 14 Nov. 2024].

Al Jazeera. (2023). *What happened in Israel? A breakdown of how Hamas attack unfolded*. [online] Available at: <https://www.aljazeera.com/news/2023/10/7/what-happened-in-israel-a-breakdown-of-how-the-hamas-attack-unfolded> [Accessed 10 Sep. 2024].

Al Jazeera. (2024). *Has Israel launched a ground operation into Lebanon?* [online] Available at: <https://www.aljazeera.com/news/2024/10/1/has-israel-launched-a-ground-operation-into-lebanon> [Accessed 5 Nov. 2024].

Al Jazeera. (2024). *Gaza is 'most documented genocide in history,' says Palestinian UN rep*. [online] Available at: <https://www.aljazeera.com/program/newsfeed/2024/7/17/gaza-is-most-documented-genocide-in-history-says-palestinian-un-rep> [Accessed 8 Oct. 2024].

Amade Roberts Amana (2022). *The Urbanization of Armed Conflict: Emerging Challenges for International Humanitarian Law*. [online] Available at: https://www.researchgate.net/publication/365434595_The_Urbanization_of_Armed_Conflict_Emerging_Challenges_for_International_Humanitarian_Law [Accessed 19 Dec. 2024].

Amnesty International. (2021). *Amnesty International Annual Report 1989 - Amnesty International*. [online] Available at: <https://www.amnesty.org/en/documents/pol10/0002/1989/en/> [Accessed 7 Sep. 2024].

Amnesty International. (2003). *Iraq Respecting International Humanitarian Law*. [online] Available at: <https://www.amnesty.org/en/wp-content/uploads/2021/06/mde140412003en.pdf>.

Amnesty International USA. (2017). *Annual Report: Syria 2011*. [online] Available at: <https://www.amnestyusa.org/reports/annual-report-syria-2011/> [Accessed 5 Nov. 2024].

Amnesty International. (2019). *Damning evidence of war crimes by Turkish forces and allies in Syria*. [online] Available at: <https://www.amnesty.org/en/latest/press-release/2019/10/syria-damning-evidence-of-war-crimes-and-other-violations-by-turkish-forces-and-their-allies/> [Accessed 5 Nov. 2024].

Asian Journal of International Affairs. (2021) “*Terrorism and International Humanitarian Law (IHL): Defining the Status of Islamic State of Iraq and Syria (ISIS)*”, 1(1), doi: 10.3126/ajia.v1i1.44759.

Assuring our Common Future. (2020). *List of key international disarmament treaties and agreements - Assuring our Common Future*. [online] Available at: <https://disarmamenthandbook.org/handbook/annexes/list-of-key-international-disarmament-treaties-and-agreements/> [Accessed 11 Dec. 2024].

BBC. (2024). *Israel troops continue posting abuse footage despite pledge to act*. [online] Available at: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-69020237> [Accessed 8 Oct. 2024].

BBC. (2024). *Columbia University term begins with protests and more security*. [online] Available at: <https://www.bbc.com/news/articles/cvg3dnn7zlyo> [Accessed 8 Oct. 2024].

BBC. (2024). *ICC issues arrest warrants for Netanyahu, Gallant and Hamas commander*. [online] Available at: <https://www.bbc.com/news/articles/cly2exvx944o> [Accessed 25 Nov. 2024].

Beccaro, A. (2024). Urban warfare in the middle East: the battle of Mosul and the operations in Syria. *Small Wars & Insurgencies*, pp.1–22. doi:<https://doi.org/10.1080/09592318.2024.2322677>.

Britannica (2014). *Islamic State in Iraq and the Levant (ISIL) | History, Leadership, & Facts*. [online] Encyclopedia Britannica. Available at: <https://www.britannica.com/topic/Islamic-State-in-Iraq-and-the-Levant> [Accessed 13 Nov. 2024].

Britannica. (2023). *Islamophobia | Meaning, History, & Portrayal of Muslims*. [online] Available at: <https://www.britannica.com/topic/Islamophobia#ref354786> [Accessed 13 Nov. 2024].

Chalabi, M. (2024). *Why researchers fear the Gaza death toll could reach 186,000*. [online] the Guardian. Available at: <https://www.theguardian.com/world/article/2024/jul/12/gaza-death-toll-indirect-casualties> [Accessed 10 Sep. 2024].

CNN Greece. (2023). *Άνοιξε το πέρασμα της Ράφα - Για πρώτη φορά πέρασαν ξένοι υπήκοοι στην Αίγυπτο από τη Γάζα*. [online] CNN.gr. Available at: <https://www.cnn.gr/kosmos/story/389540/anoikse-to-perasma-tis-rafa-gia-proti-fora-perasan-ksenoi-ypikooi-stin-aigypto-apo-ti-gaza> [Accessed 28 Nov. 2024].

CNN. (2024). *Israel concealed explosives inside batteries of pagers sold to Hezbollah, Lebanese officials say*. [online] Available at: <https://edition.cnn.com/2024/09/27/middleeast/israel-pager-attack-hezbollah-lebanon-invs-intl/index.html> [Accessed 28 Nov. 2024].

Deutsche Welle. (2024). *Gaza protest response: Germany faces free speech dilemma*. [online] Available at: <https://www.dw.com/en/gaza-protest-response-germany-faces-free-speech-dilemma/a-69391278> [Accessed 8 Oct. 2024].

DIRCO. (2024). *South Africa delivers evidence of Israel genocide to ICJ - DIRCO*. [online] Available at: <https://dirco.gov.za/south-africa-delivers-evidence-of-israel-genocide-to-icj/> [Accessed 6 Nov. 2024].

Doctors without borders (2020). *The Practical Guide to Humanitarian Law*. [online] Available at: <https://guide-humanitarian-law.org/content/article/3/international-court-of-justice-icj/> [Accessed 18 Dec. 2024].

EJIL: Talk! (2023). *Resurfacing Issues of the Arab League in Light of the Gaza War*. [online] Available at: <https://www.ejiltalk.org/resurfacing-issues-of-the-arab-league-in-light-of-the-gaza-war/> [Accessed 9 Dec. 2024].

European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations. (2023). *International Humanitarian Law*. [online] Available at: https://civil-protection-humanitarian-aid.ec.europa.eu/what/humanitarian-aid/international-humanitarian-law_en [Accessed 18 Dec. 2024].

Foreign Policy. (2024). *The Hezbollah Pager Explosions Are More Dangerous Than You Think*. [online] Available at: <https://foreignpolicy.com/2024/09/24/hezbollah-pager-explosions-lebanon-israel-middle-east-iran-us-policy/> [Accessed 28 Nov. 2024].

Global Conflict Tracker. (2015). *Instability in Iraq | Global Conflict Tracker*. [online] Available at: <https://www.cfr.org/global-conflict-tracker/conflict/political-instability-iraq> [Accessed 20 Nov. 2024].

Guardian staff reporter. (2003). *Full text: Bush's speech*. [online] the Guardian. Available at: <https://www.theguardian.com/world/2003/mar/18/usa.iraq> [Accessed 7 Sep. 2024].

Human Rights Watch. (2003). *Off Target The Conduct of the War and Civilian Casualties in Iraq* Human Rights Watch. [online] Available at: <https://www.hrw.org/reports/2003/usa1203/usa1203.pdf>.

Human Rights Watch. (2013). *Syria: Aerial Attacks Strike Civilians*. [online] Available at: <https://www.hrw.org/news/2013/04/10/syria-aerial-attacks-strike-civilians> [Accessed 8 Sep. 2024].

Human Rights Watch. (2020). *'Video Unavailable'*. [online] Available at: <https://www.hrw.org/report/2020/09/10/video-unavailable/social-media-platforms-remove-evidence-war-crimes> [Accessed 7 Oct. 2024].

Human Rights Watch. (2023). *Reflections on Iraq 2003: Witnessing History, Documenting Civilian Harm*. [online] Available at: <https://www.hrw.org/news/2023/05/15/reflections-iraq-2003-witnessing-history-documenting-civilian-harm> [Accessed 4 Nov. 2024].

Human Rights Watch. (2024). *Questions and Answers: The Hamas-Led Armed Groups' October 7, 2023 Assault on Israel*. [online] Available at: https://www.hrw.org/news/2024/07/17/questions-and-answers-hamas-led-armed-groups-october-7-2023-assault-israel#_Toc171593932~:text=October%20%2C%202023-,What%20violations%20of%20international%20humanitarian%20law%20and%20grave%20international%20crimes%20were%20committed%20on%20October%20%2F,-Human%20Rights%20Watch [Accessed 16 Sep. 2024].

Humanitarian Law & Policy, (2024). *Towards national implementation of IHL: Arab states pledge their commitment*. [online] Humanitarian Law & Policy Blog. Available at:

<https://blogs.icrc.org/law-and-policy/2024/02/15/towards-national-implementation-of-ihl-ara-b-states-pledge-their-commitment/> [Accessed 9 Dec. 2024].

Human Rights Watch. (2024). *ISIS | Human Rights Watch*. [online] Available at: <https://www.hrw.org/tag/isis> [Accessed 13 Nov. 2024].

International Committee of the Red Cross. (2023). *Law & Policy*. [online] Available at: <https://www.icrc.org/en/law-and-policy> [Accessed 5 Sep. 2024].

International Committee of the Red Cross. (2014). *What is international humanitarian law?* [online] Available at: <https://www.icrc.org/en/document/what-international-humanitarian-law> [Accessed 5 Sep. 2024].

International Committee of the Red Cross. (2023). *Geneva Conventions and the law*. [online] Available at: <https://www.icrc.org/en/geneva-conventions-and-law> [Accessed 5 Sep. 2024].

International Criminal Court. (2024). *Statement of ICC Prosecutor Karim A.A. Khan KC: Applications for arrest warrants in the situation in the State of Palestine*. [online] Available at: <https://www.icc-cpi.int/news/statement-icc-prosecutor-karim-aa-khan-kc-applications-arrest-warrants-situation-state> [Accessed 2 Nov. 2024].

International Committee of the Red Cross. (2023). *Israel and the Occupied Territories: Facts and Figures - January to December 2022*. [online] Available at: <https://www.icrc.org/en/document/israel-and-occupied-territories-facts-and-figures-2022> [Accessed 5 Nov. 2024].

International Committee of the Red Cross. (2015). *New technologies of warfare*. [online] Available at: <https://www.icrc.org/en/law-and-policy/new-technologies-and-warfare> [Accessed 19 Dec. 2024].

International Committee of the Red Cross. (2016). *Promoting humanitarian norms in Syria: 2013–2016*. [online] Available at: <https://ihl-in-action.icrc.org/case-study/syria-training-military-and-civilians-rules-armed-conflicts> [Accessed 5 Nov. 2024].

International Committee of the Red Cross. (2016). *Developing a Code of Conduct for Peshmerga forces in Iraq: 2016–2018*. [online] Available at: <https://ihl-in-action.icrc.org/case-study/iraq-peshmerga-forces-first-code-conduct> [Accessed 5 Nov. 2024].

International Committee of the Red Cross. (n.d.). *INTERNATIONAL HUMANITARIAN LAW AND THE CHALLENGES OF CONTEMPORARY ARMED CONFLICTS RECOMMITTING TO PROTECTION IN ARMED CONFLICT ON THE 70 TH ANNIVERSARY OF THE*

GENEVA CONVENTIONS REPORT. Available at:
https://www.icrc.org/sites/default/files/document/file_list/challenges-report_ihl-and-non-state-armed-groups.pdf.

International Committee of the Red Cross. (2014). *Table of National Committees and other national bodies on international humanitarian law*. [online] Available at: <https://www.icrc.org/en/document/table-national-committees-and-other-national-bodies-international-humanitarian-law> [Accessed 12 Nov. 2024].

International Committee of the Red Cross. (2016). *International humanitarian law in the Middle East: Successes and challenges - Humanitarian Law & Policy Blog*. [online] Humanitarian Law & Policy Blog. Available at: <https://blogs.icrc.org/law-and-policy/2016/06/10/international-humanitarian-law-middle-east-successes-challenges/> [Accessed 12 Nov. 2024].

International Committee of the Red Cross. (2016). *International humanitarian law in the Middle East: Successes and challenges - Humanitarian Law & Policy Blog*. [online] Humanitarian Law & Policy Blog. Available at: <https://blogs.icrc.org/law-and-policy/2016/06/10/international-humanitarian-law-middle-east-successes-challenges/> [Accessed 13 Nov. 2024].

International Committee of the Red Cross. (2015). *Applying principles of proportionality and precautions in Iraq: 2003*. [online] Available at: <https://ihl-in-action.icrc.org/case-study/iraq-computer-modelling-collateral-damage-estimates-and-choice-weapons> [Accessed 20 Nov. 2024].

International Committee of the Red Cross. (2024). *Arms transfers to parties to armed conflict: what the law says*. [online] Available at: <https://www.icrc.org/en/document/arms-transfers-parties-armed-conflict-what-law-says> [Accessed 11 Dec. 2024].

International Committee of the Red Cross. (2024). Global Initiative to galvanise political commitment to international humanitarian law. [online] Available at: <https://www.icrc.org/en/global-initiative-international-humanitarian-law> [Accessed 6 Apr. 2025].

International Committee of the Red Cross. (2024). Brazil, China, France, Jordan, Kazakhstan, South Africa launch a global initiative to galvanise political commitment to international humanitarian law and call for a high-level meeting to uphold humanity in war in 2026. [online] Available at: <https://www.icrc.org/en/news-release/global-initiative-galvanise-political-commitment-ihl-uphold-humanity-war> [Accessed 6 Apr. 2025].

International Humanitarian Law and the Challenges of Contemporary Armed Conflicts
Building a culture of compliance for IHL to protect humanity in today's and future conflicts
REPORT. (2024). Available at:
https://www.clusterconvention.org/wp-content/uploads/2024/09/34IC_10.6-IHL-Challenges-Report-EN.pdf.

International Committee of the Red Cross. (2020). Islamic Law and International Humanitarian Law: Common principles of the two legal systems. [online] Available at: <https://www.icrc.org/en/document/islamic-law-international-humanitarian-law> [Accessed 6 Apr. 2025].

Jasko, Katarzyna & Kruglanski, Arie & Bin Hassan, Ahmad Saiful Rijal & Gunaratna, Rohan. (2018). ISIS: Its History, Ideology, and Psychology. 10.1007/978-3-319-73653-2_30-1.

Jones, M.G. (2024). *Are European countries still supplying arms to Israel?* [online] euronews. Available at: <https://www.euronews.com/my-europe/2024/10/09/are-european-countries-still-supplying-arms-to-israel> [Accessed 11 Dec. 2024].

Kelley, Morgan. (2013). "Challenges to Compliance with International Humanitarian Law in the Context of Contemporary Warfare" Independent Study Project (ISP) Collection. 1618. https://digitalcollections.sit.edu/isp_collection/1618

Le Monde. (2024). *Hezbollah pager blasts most likely caused by inserted explosive*. [online] Available at: https://www.lemonde.fr/en/pixels/article/2024/09/18/hezbollah-pager-blasts-most-likely-caused-by-inserted-explosive_6726497_13.html [Accessed 28 Nov. 2024].

New York Times. (2024). *What Israeli Soldiers' Social Media Videos in Gaza Reveal*. [online] Available at: <https://www.nytimes.com/2024/02/06/world/middleeast/israel-idf-soldiers-war-social-media-video.html> [Accessed 8 Oct. 2024].

Niamh Ní Bhriain and Akkerman, M. (2024). *The EU's support for Israel makes it complicit in genocide*. [online] Al Jazeera. Available at: <https://www.aljazeera.com/opinions/2024/7/6/the-eus-support-for-israel-makes-it-complicit-in-genocide> [Accessed 11 Dec. 2024].

Nils Hägerdal (2020). *Starvation as Siege Tactics: Urban Warfare in Syria*. [online] 46(7), pp.1241–1262. doi:<https://doi.org/10.1080/1057610x.2020.1816682>.

Rettman, A. (2024). *US and EU top arms sales to Middle East and Israel*. [online] EUobserver. Available at: <https://euobserver.com/eu-and-the-world/ar5b843eb6> [Accessed 11 Dec. 2024].

Reuters. (2023). *Inside the tunnels of Gaza*. [online] Reuters. Available at: <https://www.reuters.com/graphics/ISRAEL-PALESTINIANS/GAZA-TUNNELS/gkvldmzorvb/> [Accessed 28 Nov. 2024].

Reuters. (2024). *Thousands around the world protest Middle East war as Oct 7 anniversary nears*. [online] Available at: <https://www.reuters.com/world/middle-east/anniversary-gaza-war-draws-thousands-pro-palestinian-protesters-around-world-2024-10-05/> [Accessed 8 Oct. 2024].

The Cairo Review of Global Affairs. (2015). *Rule of Terror*. [online] Available at: <https://www.thecairoreview.com/essays/rule-of-terror/> [Accessed 7 Oct. 2024].

The Economic Times. (2024). *Israel PM Benjamin Netanyahu says killing of Hamas chief 'beginning of the end' of Gaza war*. [online] Available at: <https://economictimes.indiatimes.com/news/defence/israel-pm-benjamin-netanyahu-says-killing-of-hamas-chief-beginning-of-the-end-of-gaza-war/articleshow/114332291.cms?from=mdr> [Accessed 14 Nov. 2024].

The Guardian. (2011). *Syria suspended from Arab League*. [online] doi:<https://doi.org/106274157/Qatari-prime-minister-She-007>.

The Guardian (2024). *Israeli forces in Gaza 'use civilians as human shields' against possible booby-traps*. [online]. Available at: <https://www.theguardian.com/world/article/2024/aug/14/israeli-forces-in-gaza-use-civilians-as-human-shields-against-possible-booby-traps> [Accessed 14 Nov. 2024].

United Nations. (2023). *68% of the world population projected to live in urban areas by 2050, says UN | United Nations*. [online] United Nations. Available at: <https://www.un.org/uk/desa/68-world-population-projected-live-urban-areas-2050-says-un> [Accessed 17 Nov. 2024].

Yale Journal of International Law. (2023). *Economic Sanctions and Humanitarian Principles: Lessons from International Humanitarian Law*. [online] Available at: <https://yjil.yale.edu/posts/2023-06-26-economic-sanctions-and-humanitarian-principles-lessons-from-international> [Accessed 18 Dec. 2024].